

30 К-2
2600

ПРОЛЕТАРЫ! УСІХ! КРАІН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

№ 2

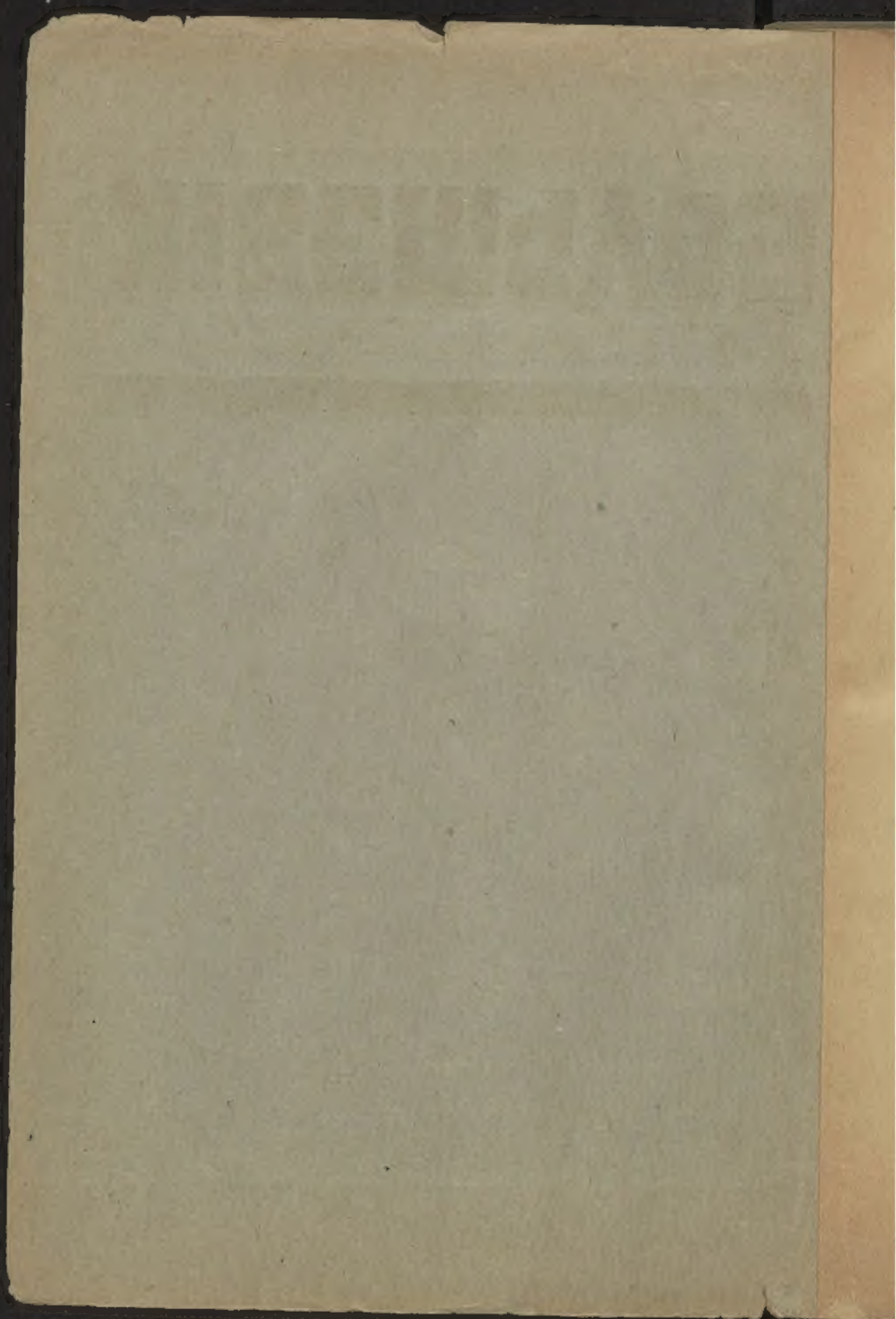
№ 2

00581
18500

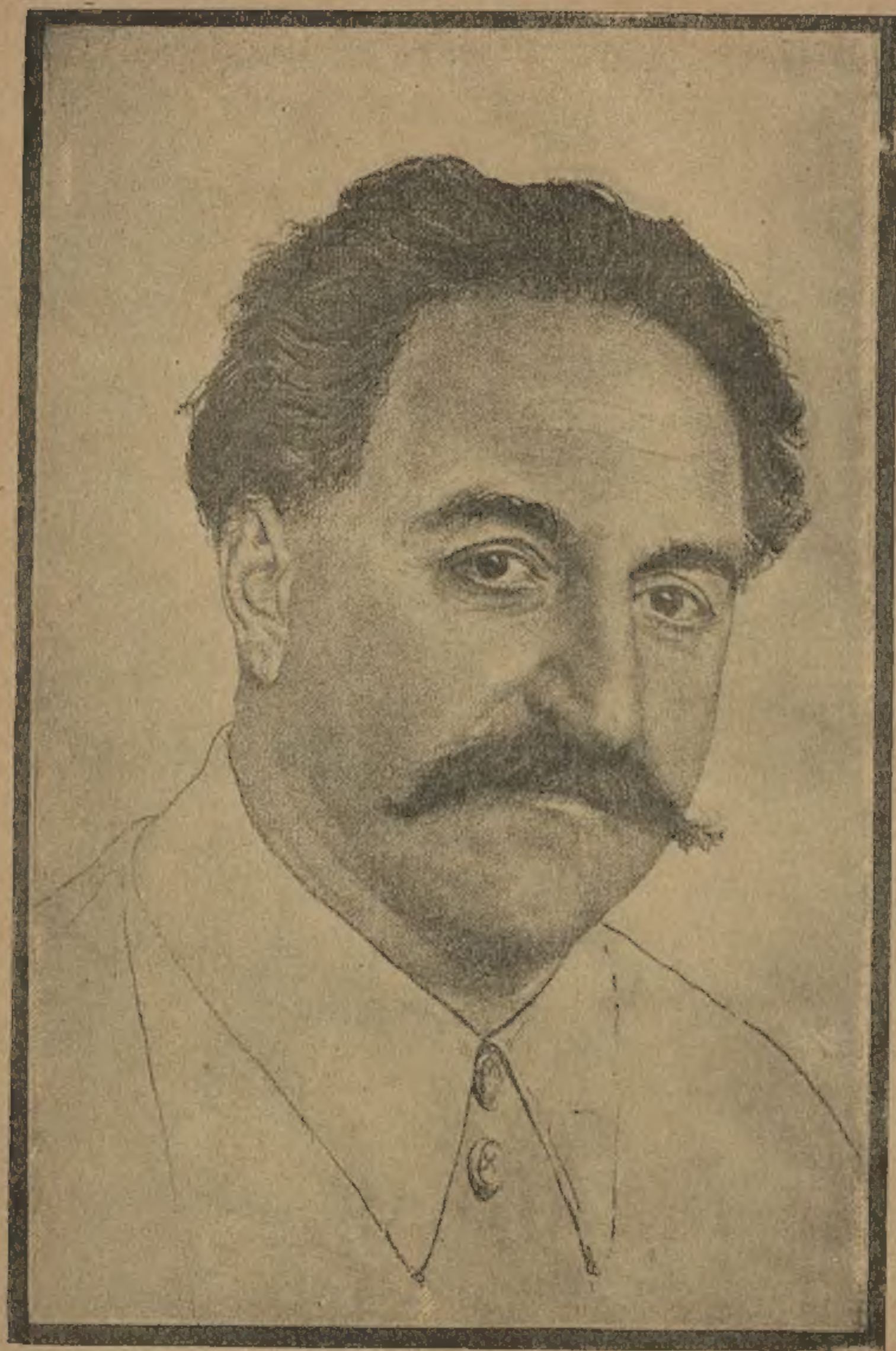

М Е Н С К

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“
1937

АД ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА УСЕСАЮЗНАЙ КОМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ (БОЛЬШЭВІКОЎ)

Цэнтральны Камітэт ВКП (большэвікоў) з глыбокім жалем паведамляе партыю, рабочы клас і ўсіх працоўных Саюза ССР і працоўных усяго свету, што 18 лютага а 5 гадзіне 30 мінут вечара ў Маскве раптоўна памёр буйнейшы дзеяч нашай партыі, палкі бясстрашны большэвік-ленінец, выдатны кіраўнік гаспадарчага будаўніцтва нашай краіны—член Палітбюро ЦК ВКП(б), Народны Камісар Цяжкай Прамысловасці СССР таварыш ГРЫГОРЫЙ КАНСТАНЦІНАВІЧ ОРДЖАНІКІДЗЕ.

Смерць таварыша ОРДЖАНІКІДЗЕ, дарагога для ўсёй партыі, рабочага класа СССР, працоўных усяго свету, бездакорна чыстага і стойкага партыйца, большэвіка, аддаўшага сваё слаўнае, гераічнае жыццё справе рабочага класа, справе кунізму, з'яўляецца найцяжэйшаю стратай для ўсёй партыі і Совецкага Саюза.

Вобраз таварыша ОРДЖАНІКІДЗЕ, яго беззаветная барацьба за пролетарскую рэвалюцыю, за будаўніцтва соцыялізма ў нашай краіне натхніць усіх працоўных, усіх партыйцаў, усіх работнікаў гаспадарчага фронту на далейшую барацьбу за перамогу соцыялізма, за новыя заваяванні савецкай прамысловасці, за новы ўздым усёй нашай соцыялістычнай народнай гаспадаркі.

*Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай
Партыі (большэвікоў).*

Памяці таварыша Орджанікідзе

Наша партыя панесла цяжкую страту: 18 лютага ад параліча сэрца раптоўна памёр таварыш Грыгорый Канстанцінавіч Орджанікідзе.

Смерць вырвала з нашых радоў выдатнага кіраўніка, нястомнага барацьбіта за справу партыі, баявога кіраўніка і арганізатара бліскучых перамог соцыялістычнай індустрыі, нашага блізкага і любімага таварыша і друга.

Усё сваё светлае жыццё таварыш Орджанікідзе без астатку аддаў справе рабочага класа, справе вызвалення чалавецтва, справе камунізма. Яшчэ ў юныя гады таварыш Орджанікідзе стаў пад вялікі сцяг Леніна і з таго часу да канца свайго жыцця чэсна і аддана нес гэты сцяг у руках, змагаючыся на самых перадавых пазіцыях.

Яго жыццё было неразрыўна звязана з рэвалюцыйнай барацьбой рабочых і сялян супроць царскага самадзяржаўя і буржуазна-памешчыцкага гнёту, з барацьбой за перамогу Вялікай пролетарскай рэвалюцыі ў СССР, з арганізацыяй разгрому белавардзейскіх армій і замежных інтэрвентаў, з пераможным будаўніцтвам соцыялізма. І ўсюды, дзе працякала яго кіпучая рэвалюцыйная дзейнасць, яна прыносіла з сабой перамогу за перамогай.

Тав. Орджанікідзе прадстаўляў узор большэвіка, які не ведаў страху і перашкод у дасягненні вялікіх мэт, пастаўленых партыяй. Палкая энергія, настойлівасць і прамата, таленты выдатнага арганізатара і кіраўніка мас спалучаліся ў ім з дзівоснымі якасцямі той сардэчнасці і таварыскай прастаты ў адносінах да людзей, якія так добра вядомы ўсім, хто асабіста ведаў тав. Серго, і якімі вызначаецца сапраўдны большэвік-ленінец.

Апошнія 7 год тав. Орджанікідзе стаяў на чале цяжкай прамысловасці СССР. З яго імем звязаны найвялікшыя перамогі соцыялістычнай эканомікі. З яго дапамогай партыя вырашыла найцяжэйшую задачу пабудовы ў нашай краіне магутнай перадавой цяжкай індустрыі, якая пераўзброіла сельскую гаспадарку, транспарт і абарону. На чале многамільённай арміі работнікаў цяжкай індустрыі тав. Орджанікідзе браў прыступам адну за другой найцяжэйшыя крэпасці на фронце барацьбы за пабудову і аўладанне новай тэхнікай. Ён любоўна вырошчваў кадры таленавітых дзеячоў цяжкай індустрыі, да канца адданных справе соцыялізма, згуртаваных вакол большэвіцкай партыі.

І вось цяпер цябе, дарагі таварыш Серго, няма з намі. Цяжар гэтай страты незгладзімы. Яе з болей будучь перажываць усе працоўныя нашай краіны. Мы страцілі цябе ў момант, калі наша краіна дасягнула трыумфа соцьялізма. У гэтых перамогах, заваяваных намі шляхам вялікай барацьбы,—вялікая доля тваёй працы, тваёй энэргіі, тваёй бязмежнай адданасці кунунізму.

Бывай, дарагі друг і таварыш Серго!

І. СТАЛІН	М. КАЛІНІН
В. МОЛАТАЎ	А. ЖДАНАЎ
Л. КАГАНОВІЧ	П. ПОСТЫШЭЎ
К. ВАРАШЫЛАЎ	А. АНДРЭЕЎ
В. ЧУБАР	Н. ЕЖОЎ
А. МІКАЯН	І. АКУЛАЎ
С. КАСІОР	В. МЕЖЛАУК
Г. ПЕТРОЎСКІ	Н. АНЦІПАЎ
Р. ЭЙХЕ	М. ШКІРАТАЎ
Я. РУДЗУТАК	Я. ЯКАЎЛЕЎ

Ад Цэнтральнага Камітэта Комуністычнай Партыі (большэвікоў) Беларусі

ЦК КП(б)Б з глыбокім жалем паведамляе членаў КП(б)Б, рабочых, калгаснікаў і ўсіх працоўных Беларусі аб вялікім горы, якое пасцігла нашу партыю. 18 лютага а 5 гадзіне 30 мінут вечара памёр член Палітбюро ЦК ВКП(б)—Народны Камісар Цяжкай Прамысловасці таварыш **ГРЫГОРЫЙ КАНСТАНЦІНАВІЧ ОРДЖАНІКІДЗЕ**.

Смерць таварыша Орджанікідзе з'яўляецца найцяжэйшай стратай для ўсёй партыі і Савецкага Саюза.

Памёр адзін з лепшых кіраўнікоў і будаўнікоў нашай комуністычнай партыі большэвікоў, бястрашны, гераічны баец за ленінскую партыю, за яе адзінства, стары большэвік з ленінска-сталінскай гвардыі, таленавіты кіраўнік працоўных мас, арганізатар бліскучых перамог соцыялістычнай індустрыі.

ЦК Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі, рабочыя, калгаснікі і ўсе працоўныя Беларусі адчуваюць найвялікшае гора ад гэтай страты нашай партыі, нашай краіны.

Серго Орджанікідзе згарэў на рабоце, аддаўшы ўсе свае сілы, нястомную энергію, энтузіязм—справе камунізма. Ён заўсёды быў у першых радах байцоў за соцыялізм, і на фронтах баявых і на фронце будаўніцтва соцыялізма ён заўсёды быў з Леніным і з таварышом Сталіным.

Беларускі народ у песнях і вершах васпеў геройскія подвігі таварыша Орджанікідзе, зробленыя ім у барацьбе за вызваленне Беларусі ад белапольскай панскай акупацыі.

Бястрашны, палкі баец нашай партыі тав. Орджанікідзе, будучы ў Рэўваенсавеце XVI Арміі ў 1919 годзе, сам з маленькаю групай чырвонаармейцаў хадзіў у разведку ў тыл белапаляжаў і гэтым забяспечыў узяцце г. Барысава, атрымаўшага назву беларускага Перакопа.

Беларускі народ, як і ўсе народы Саюза, будзе заўсёды памятаць тав. Орджанікідзе—бездакорна чыстага і стойкага партыйца, большэвіка, аддаўшага сваё слаўнае гераічнае жыццё справе рабочага класа, справе камунізма.

Памяць аб гераічным жыцці і барацьбе любімага Серго натхняе нашу партыю, рабочы клас, калгаснікаў і ўсіх працоўных на далейшыя перамогі камунізма, пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна.

ЦК КП(б)Б.

00581
5090

ПРОЛЕТАРЫЎ УСІХ КРАЇН, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

ПАЛІТЫКА-ЭКАНАМІЧНЫ
ШТОМЕСЯЧНІК
ОРГАН ЦК КП(б)Б

ГОД ВYДАННЯ

№ 2
Люты 1937 г.

З М Е С Т

РОССИЙСКАЯ БИБЛИОТЕКА У.С.С.Р.

Стар.

ГРЫГОРЫЙ КАНСТАНЦІНАВІЧ ОРДЖАНІКІДЗЕ

М. М. ГАЛАДЗЕД—аб праенце Канстытуцыі БССР—даклад на Надзвычайным XII З'ездзе Саветаў БССР	6
Даклад старшыні Рэдакцыйнай Камісіі Надзвычайнага XII Усебеларускага З'езда Саветаў М. М. Галадзеда	29
Пастанова Надзвычайнага XII Усебеларускага З'езда Саветаў аб зацверджанні Канстытуцыі (Асноўнага Закона) БССР	32
КАНСТЫТУЦЫЯ (Асноўны Закон) Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі	33
Перадавы—Канстытуцыя ордэнаоснай БССР	50
—Трацкісцкая банда рэстаўратораў капіталізма	55
В. Кірпоцін—Геніяльны паэт рускага народу	60
І. Бадняў—Сталінская Канстытуцыя і савецкая жанчына	74
М. Чаускі—Палітагітацыя—магутная зброя перавыхавання мас	84
Фрыдлэнд—Палітычную /агітацыю—на вышэйшую ступень	93
Пастановы Бюро ЦК КП(б)Б	96

Адрас рэдакцыі:
Менск, Чырвонаярмейская вул.,
ЦК КП(б)Б, пакой 7.

Тэлефон рэдакцыі
па камутатару 20000 даб. 50.

Аб праекце Канстытуцыі БССР

*Даклад старшыні Канстытуцыйнай Камісіі, старшыні
СНК БССР тав. М. М. Галадзедзі*

I. Гістарычныя даведкі

6 лютага 1935 года VII з'езд Советаў Саюза ССР прыняў пастанову аб унясенні некаторых змен у Канстытуцыю Саюза ССР. У гэтай пастанове было запісана:

«1. Унесці ў Канстытуцыю Саюза ССР змены ў напрамку:

а) далейшай дэмакратызацыі выбарчай сістэмы ў сэнсе замены не зусім роўных выбараў роўнымі, многаступенных—прамымі, адкрытых—закрытымі;

б) удакладнення соцыяльна-эканамічнай асновы Канстытуцыі ў сэнсе прывядзення Канстытуцыі ў адпаведнасць з цяперашнімі суадносінамі класавых сіл у СССР (стварэнне новай соцыялістычнай індустрыі, разгром кулацтва, перамога калгаснага ладу, уцвярджэнне соцыялістычнай уласнасці як асновы савецкага грамадства і т. п.).

2. Прапанаваць Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту Саюза ССР выбраць Канстытуцыйную Камісію, якой даручыць выпрацаваць выпраўлены тэкст Канстытуцыі па ўказаных у пункце першым асновах і ўнесці яго на зацверджанне сесіі ЦВК Саюза ССР.

3. Бліжэйшыя чарговыя выбары органаў савецкай улады ў Саюзе ССР правесці на аснове новай выбарчай сістэмы».

7 лютага 1935 года першая сесія ЦВК СССР VII склікання ўтварыла Канстытуцыйную Камісію пад старшынствам таварыша Сталіна.

Канстытуцыйная Камісія ЦВК Саюза ССР распрацавала праект новай Канстытуцыі Саюза ССР, які быў надрукаван для ўсенароднага абмеркавання. На падставе гэтага Беларуска ССР таксама паставіла пытанне аб выпрацоўцы новай Канстытуцыі БССР, і 26 чэрвеня 1936 года Прэзідыум ЦВК БССР стварыў Канстытуцыйную Камісію ЦВК БССР у складзе 31 чалавека для распрацоўкі праекта новага тэкста Канстытуцыі БССР. Канстытуцыйная Камісія БССР распрацавала новы тэкст Канстытуцыі БССР, які прадстаўляецца на абмеркаванне і зацверджанне Надзвычайнага XII З'езда Советаў БССР.

Першая Канстытуцыя Беларускай ССР была прынята Першым З'ездам Советаў БССР 4 лютага 1919 года. У ёй былі запісаны заважанні рабочых, сялян, батракоў і ўсіх працоўных Беларусі, скінуўшых панаванне памешчыкаў і буржуазіі. Беларусь была аб'яўлена рэспублі-

кай Советаў рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў, і ўся ўлада як у цэнтры, так і на месцах, змяшчалася выключна за Советамі.

У першай Канстытуцыі БССР было запісана:

«Асноўная задача, разлічаная на сучасны пераходны момант Канстытуцыі БССР, заключаецца ва ўстанаўленні дыктатуры гарадскога і сельскага пролетарыята і бяднейшага сялянства ў выглядзе магутнай савецкай улады ў межах поўнага падаўлення буржуазіі, знішчэння эксплуатацыі чалавека чалавекам і ўстанаўлення сацыялізма, пры якім не будзе ні падзелу на класы, ні дзяржаўнай улады». (Арт. 4).

17 снежня 1920 года другі З'езд Советаў БССР прыняў дадаткі да Канстытуцыі БССР, якімі вызначаўся парадак стварэння і функцыі цэнтральных органаў савецкай улады ў БССР.

1919—1920 гг.—гэта былі гады жорсткай барацьбы працоўных мас як Беларусі, так і ўсіх савецкіх рэспублік, з інтэрвентамі і з унутранай контррэвалюцыяй. Беларуская ССР, на якую наступалі перадавыя атрады інтэрвентаў, польскія легіёны, не змагла б адстаяць сваю незалежнасць без дапамогі рускага рабочага класа і бяднейшага сялянства, а таксама без дапамогі працоўных іншых савецкіх рэспублік. Трэба было аб'яднаць усе рэвалюцыйныя сілы рускага, украінскага, беларускага і іншых народаў для таго, каб адстаяць заваяванні вялікай Окцябрскай сацыялістычнай рэвалюцыі і даць адпор капіталістычным інтэрвентам.

Таму 16 студзеня 1921 года Беларуская ССР заключыла саюз з РСФСР, у якім запісана, што

«выходзячы з агульнага вялікай пролетарскай рэвалюцыяй права народаў на самавызначэнне, прызнаючы незалежнасць і суверэннасць кожнай з дагаварваючыхся старон і ўсведамляючы неабходнасць злучыць свае сілы ў межах абароны, а таксама ў інтарэсах іх гаспадарчага будаўніцтва, РСФСР і БССР уступаюць паміж сабою ў ваенны і гаспадарчы саюз».

Шчальны саюз са старэйшай сваёй сястрой—з РСФСР—дапамог рабочым і сялянам Беларусі замацаваць дыктатуру пролетарыята, адбіць атакі знешняй і унутранай контррэвалюцыі і прыступіць да аднаўлення зруйнаванай гаспадаркі. Воўнт супольнай барацьбы савецкіх рэспублік паказаў, што фактычна складвалася Саюзная Савецкая дзяржава.

Таму IV З'езд Советаў БССР у 1922 г. 16 снежня вынес пастанову аб стварэнні Саюза ССР, як адзінай саюзнай дзяржавы, і запісаў аб дабравольным уваходжэнні Беларускай ССР у склад Саюза ССР.

На падставе зацверджанай Саюзным З'ездам Советаў Канстытуцыі СССР у 1924 годзе, Беларуская ССР унесла змены ў сваю Канстытуцыю ў адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР.

З паказанага відаць, што існаваўшая да гэтага часу Канстытуцыя БССР адлюстроўвала і замацоўвала заваяванні Окцябрскай сацыялістычнай рэвалюцыі першага перыяда. Пасля таго часу Беларуская ССР, як і ўвесь Савецкі Саюз, дабілася карэнных змен у сваёй эканоміцы, культуры, у будаўніцтве. Як ва ўсім Савецкім Саюзе, так і ў БССР, адбыліся карэнныя змены, і папярэдняя Канстытуцыя ўжо не адлюстроўвае таго, што здабыта беларускім народам. Таму распрацаван новы тэкст Канстытуцыі БССР.

II. Падставы Сталінскай Канстытуцыі СССР з'яўляюцца падставамі Канстытуцыі Беларускай ССР

Як ужо вядома, Надзвычайны VIII З'езд Савётаў Саюза ССР зацвердзіў новую, Сталінскую Канстытуцыю, яна ўжо дзейнічае ў нашай соцыялістычнай краіне.

Канстытуцыя Саюза ССР, напісаная вялікім Сталіным, з'яўляецца найвялікшым гістарычным дакументам. Гісторыя ведае два найвялікшыя дакументы: Комуністычны Маніфест, напісаны Марксам і Энгельсам, і Сталінскую Канстытуцыю. Але Комуністычны Маніфест быў праграмай, ён вызначаў тое, чаго рабочы клас павінен быў дамагацца, паказваў, за што весці барацьбу і паказваў шляхі барацьбы эксплуатаемых мас. Тое, што лепшымі людзьмі чалавецтва вызначалася ў Комуністычным Маніфесте для будучага, гэта ператворана ўжо ў жыццё нашай комуністычнай партыяй пад кіраўніцтвам геніяльнага Сталіна і запісана ў Канстытуцыю—у асноўны закон. Тым большае значэнне Сталінскай Канстытуцыі. Яна ёсць не праграма, а Канстытуцыя пераможшага соцыялізма. Само сабою зразумела, што для працоўных капіталістычных краін Канстытуцыя СССР з'яўляецца маяком, які асвятляе шлях і заве іх да барацьбы за зваржэнне капіталізма і пабудаванне поўнага соцыялістычнага грамадства.

Новы тэкст Канстытуцыі БССР цалкам і поўнасьцю грунтуецца на падставе Сталінскай Канстытуцыі Саюза ССР. Падставы Канстытуцыі Саюза ёсць падставы Канстытуцыі БССР, ды інакш і быць не можа, бо БССР з'яўлялася і будзе з'яўляцца састаўной і неад'емнай часткай вялікага пераможшага Саюза ССР. Новая Канстытуцыя БССР таксама з'яўляецца Канстытуцыяй пераможшага соцыялізма.

У саюзе з іншымі савецкімі рэспублікамі, у першую чаргу ў саюзе з РСФСР, з іх дапамогай, працоўныя БССР выгналі акупантаў. У саюзе з РСФСР і іншымі савецкімі рэспублікамі беларускі народ перамог у грамадзянскай вайне, узмацніў дыктатуру рабочага класа, падняў сваю эканоміку, культуру, пабудаваў соцыялізм.

У цесным саюзе з іншымі савецкімі соцыялістычнымі рэспублікамі, аб'яднанымі ў адзіную магутную Саюзную дзяржаву, беларускі народ упэўнена пойдзе да комунізма.

Таму беларускі народ у арт. 13 сваёй Канстытуцыі запісвае, што

«У мэтах ажыццяўлення ўзаемадапамогі па лініі эканамічнай і палітычнай, так сама як і па лініі абароны, Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка добравольна аб'ядналася з роўнапраўнымі Савецкімі Соцыялістычнымі Рэспублікамі: Расійскай РСФСР, Украінскай ССР, Азербайджанскай ССР, Грузінскай ССР, Армянскай ССР, Туркменскай ССР, Узбекскай ССР, Таджыкская ССР, Казахская ССР, Кіргізская ССР у саюзную дзяржаву—Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Выходзячы з гэтага, БССР забяспечвае за СССР у асобе яго вышэйшых органаў улады і органаў дзяржаўнага кіраўніцтва правы, вызначаныя артыкулам 14 Канстытуцыі СССР.

Па-за межамі артыкула 14 Канстытуцыі СССР, БССР ажыццяўляе дзяржаўную ўладу самастойна, захоўваючы поўнасьцю свае суверэнныя правы».

У цесным саюзе з усімі народамі Саюза ССР мы будзем і надалей узмацняць соцыялістычны інтэрнацыяналізм і вялікую дружбу народаў.

Тыя змены ў эканоміцы, культуры і структуры класаў, якія адбыліся ў Савецкім Саюзе, яны таксама адбыліся і ў БССР. І таму наша Канстытуцыя цалкам і поўнаасцю адлюстроўвае гэтыя змены.

Што-ж гэта за змены, якія адбыліся ў нашай краіне?

Таварыш Сталін у сваім гістарычным дакладзе на VIII З'ездзе Саветаў Саюза так ахарактарызаваў гэтыя змены:

«Калі мы мелі тады першы перыяд НЭП'а, пачатак НЭП'а, перыяд некаторага ажыўлення капіталізма, то мы маем цяпер апошні перыяд НЭП'а, канец НЭП'а, перыяд поўнай ліквідацыі капіталізма ва ўсіх сферах народнай гаспадаркі.

Пачаць хоць-бы з таго, што наша прамысловасць вырасла за гэты перыяд у гіганцкую сілу. Цяпер ужо нельга назваць яе слабой і тэхнічна дрэнна аснашчонай. Наадварот, яна базіруецца цяпер на новай, багатай сучаснай тэхніцы з моцна развітай цяжкай індустрыяй і яшчэ больш развітым машынабудаваннем. Самае-ж галоўнае ў тым, што капіталізм выгнан зусім са сферы нашай прамысловасці, а сацыялістычная форма вытворчасці з'яўляецца цяпер безраздзельна пануючай сістэмай у галіне нашай прамысловасці».

Гэта характарыстыка змен у галіне прамысловасці цалкам і поўнаасцю датычыць і БССР, бо ў нас, у БССР, вырасла магутная сацыялістычная індустрыя, якая базіруецца на новай сучаснай тэхніцы, з якой зусім канчаткова выгнаны капіталістычныя элементы. У нас, у БССР, нанова пабудавана сацыялістычная прамысловасць і ў такім размеры, што ўдзельная вага прадукцыі прамысловасці раўняецца 75 проц. усёй народна-гаспадарчай прадукцыі. Гэта гіганцкія заваяванні беларускага народу.

У галіне сельскай гаспадаркі, гаварыў таварыш Сталін, адбыліся наступныя змены:

«... замест акіяна дробных аднаасобных сялянскіх гаспадарак з іх слабой тэхнікай і засіллем кулака мы маем цяпер самую буйную ў свеце машынізаваную, узброеную новай тэхнікай вытворчасць у выглядзе ўсеабдымнай сістэмы калгасаў і саўгасаў. Усім вядома, што кулацтва ў сельскай гаспадарцы ліквідавана».

І гэта характарыстыка цалкам і поўнаасцю датычыць сельскай гаспадаркі БССР.

І ў БССР замест дробных і драбнейшых сялянскіх гаспадарак з масай беззямельнага сялянства і батрацтва, з кулацкай кабалою ў вёсцы выраслі і ўзмацніліся калгасы і саўгасы. 86,6 проц. сялянскіх гаспадарак аб'ядналіся ў калгасы, а аднаасобны сектар не прадстаўляе колькі-небудзь значнай гаспадарчай сілы. Ён займае толькі 6,8 проц. пасеўных плошчаў БССР. Ліквідавана кулацтва. Сельская гаспадарка БССР узмацнілася магутнай тэхнікай. Варта паказаць, што ў нашай сельскай гаспадарцы зараз працуюць больш 8 тысяч трактароў.

У галіне тавараабароту, — гаварыў таварыш Сталін, — адбыліся наступныя змены:

«... купцы і спекулянты выгнаны зусім з гэтай галіны. Увесь тавараабарот знаходзіцца цяпер у руках дзяржавы, кааперацыі і калгасаў. Нарадзіўся і развіўся новы, савецкі гандаль, гандаль без спекулянтаў, гандаль без капіталістаў».

і ў тавараабароце БССР дакладна такі-ж малюнак.

Такім чынам, поўная перамога соцыялістычнай сістэмы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі з'яўляецца зараз фактам. А гэта азначае, што эксплуатацыя чалавека чалавекам і ў нас, у БССР, як і ва ўсім Савецкім Саюзе, знішчана, ліквідавана, а соцыялістычная ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці зацверджана, як непахісная аснова нашага савецкага грамадства. У нас стварылася соцыялістычная эканоміка, якая не ведае крызісаў і беспрацоўя, якая дае грамадзянам нашай БССР усе магчымасці для заможнага і культурнага жыцця.

Характарызуючы змены ў класавай структуры, таварыш Сталін гаварыў, што

«клас памешчыкаў, як вядома, быў ужо ліквідаваны ў рэзультате пераможнага сканчэння грамадзянскай вайны. Што датычыць іншых эксплуатацыйскіх класаў, то яны падзялілі лёс класа памешчыкаў. Не стала класа капіталістаў у галіне прамысловасці. Не стала класа кулакоў у галіне сельскай гаспадаркі. Не стала купцоў і спекулянтаў у галіне таварзабароту. Усе эксплуатацыйскія класы аказаліся, такім чынам, ліквідаванымі.

Астаўся рабочы клас.

Астаўся клас сялян.

Асталася інтэлігенцыя».

Але і гэтыя соцыяльныя групы, як гаварыў таварыш Сталін, перацярпелі змены. Ён указаў, што наш рабочы клас нельга назваць па старой памяці пролетарыятам. Пролетарыят—гэта клас, эксплуатаемы капіталістамі, а ў нас клас капіталістаў ужо ліквідаваны, прылады і сродкі вытворчасці адабраны ў капіталістаў і перададзены дзяржаве, кіруючай сілай якой з'яўляецца рабочы клас.

Такім чынам, наш рабочы клас не толькі не пазбаўлены прылад і сродкаў вытворчасці, а наадварот, ён уладае гэтымі сродкамі вытворчасці разам з усім савецкім народам. А раз ён уладае сродкамі вытворчасці, а клас капіталістаў ліквідаваны, значыць выключаны ўсякія магчымасці эксплуатацыі рабочага класа. А гэта значыць, што пролетарыят Савецкага Саюза з'яўляецца зусім новым класам, ён ператварыўся ў рабочы клас СССР, які знішчыў капіталістычную сістэму гаспадаркі, замацаваў соцыялістычную ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці і накіроўвае савецкае грамадства па шляху камунізма. Такога класа яшчэ не ведала гісторыя чалавецтва.

Адбыліся змены з класам сялян.

Таварыш Сталін сказаў, што звычайна прынята гаварыць, што сялянства гэта клас дробных вытворцаў, члены якога раскінуты па тэрыторыі ўсёй краіны, працуюць у адзіночку на сваёй дробнай гаспадарцы з адсталай тэхнікай, яны з'яўляюцца рабамі прыватнай уласнасці і эксплуатауюцца памешчыкамі, кулакамі, капіталістамі, спекулянтамі і т. д. У капіталістычных краінах асноўная маса сялянства і зараз з'яўляецца імёна такім класам, а пра сялянства савецкай краіны нельга гэтага сказаць, яно ўжо не падобна на такое сялянства. Наша савецкае сялянства з'яўляецца зусім новым сялянствам. У нас памешчыкі і кулакі ліквідаваны, а таксама і купцы і ліхвяры, якія раней эксплуатавалі сялян. Сялянства наша вызвалена ад эксплуатацыі, і наша сялянства ў сваёй большасці ўжо ёсць калгаснае. Гэта значыць, такое сялянства, якое базіруе сваю работу не на аднаасобнай працы і на адсталай тэхніцы, а на калектыўнай працы і новай

сучаснай тэхніцы, і што ў аснове гаспадаркі нашага сялянства ляжыць не прыватная ўласнасць, а ўласнасць калектыўная, якая склалася на базе калектыўнай працы.

Такім чынам, і наша савецкае сялянства—гэта зусім новае сялянства, якога таксама яшчэ не ведала гісторыя чалавецтва.

Адбыліся карэнныя змены з інтэлігенцыяй.

Інтэлігенцыя ў нас ужо зусім новая, якая служыць народу. Раней інтэлігенцыя служыла класу капіталістаў і была выхадцам з класа капіталістаў і дробнай буржуазіі. Цяпер-жа наша савецкая інтэлігенцыя на 80—90 проц. выхадцы з рабочага класа і сялянства, а таксама і з іншых слаёў працоўных, служыць народу, працуе ў адной упражцы з рабочымі і сялянамі па будаўніцтву сацыялізма.

Такім чынам, і інтэлігенцыя ў нас новая.

Гэта геніяльная характарыстыка змен класавай структуры нашага савецкага грамадства, даная таварышом Сталіным, цалкам і поўнасцю на ўсе 100 проц. датычыць і Беларусі.

Такім чынам, асноўныя артыкулы Сталінскай Канстытуцыі Саюза ССР, у якіх адлюстраваны сацыяльна-эканамічныя змены, што адбыліся ў нашай дзяржаве, цалкам і поўнасцю запісаны ў Канстытуцыі БССР. Аб гэтым яскрава гаворыць і VIII раздзел праекта Канстытуцыі БССР.

III. У барацьбе з ворагамі беларускі народ пабудоваў сваю савецкую сацыялістычную дзяржаву

Абмяркоўваючы і прымаючы праект новай Канстытуцыі БССР, мы падагульваем вялікія заваяванні працоўных мас Беларусі па будаўніцтву сацыялізма і запісваем іх у нашу Канстытуцыю.

Нялёгка дасталіся беларускаму народу гэтыя заваяванні. Пройдзен цяжкі, але слаўны і гераічны шлях барацьбы і будаўніцтва БССР—гэта вынік паспяховай барацьбы мас, пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, барацьбы з усімі і ўсялякімі ворагамі, знешнімі і ўнутранымі.

Наша Беларуская Рэспубліка, разам з агульнымі ўмовамі барацьбы з ворагамі, мела і свае асаблівыя ўмовы барацьбы. Аб гэтым гаворыць другі артыкул праекта нашай Канстытуцыі. У ім сказана наступнае:

«Палітычную аснову БССР складаюць Саветы дэпутатаў працоўных, якія выраслі і ўзмацніліся ў выніку звяржэння ўлады памешчыкаў і капіталістаў, заваявання дыктатуры пролетарыята, вызвалення беларускага народу ад нацыянальнага прыгнечання царызма і рускай імперыялістычнай буржуазіі і разгрому беларускай нацыяналістычнай контррэвалюцыі».

Гэты артыкул паказвае, што беларускі народ веў барацьбу за ўмацаванне дыктатуры пролетарыята і за нацыянальнае свае вызваленне як з рускім царызмам і рускай імперыялістычнай буржуазіяй, так і з нацыяналістычнай беларускай контррэвалюцыяй.

Як вядома, у барацьбе капіталістаў і памешчыкаў супроць паўстаўшага пролетарыята і працоўнага сялянства, супроць Окцёрскай сацыялістычнай рэвалюцыі аддзіную ролю адыграла беларуская буржуазія і яе прыслужнікі—беларускія контррэвалюцыйныя палцэмы. Яны, прыкрываючыся шыльдай барацьбы за вызваленне Беларусі ад нацыянальнага прыгнечання, рыхтавалі новае ярмо беларускаму народу.

Яны для барацьбы з Окцябрскай соцыялістычнай рэвалюцыяй заключалі саюз з рускай імперыялістычнай буржуазіяй, з Рабуншынскімі і інш. магнатамі расійскага капіталізма, з рускімі генераламі і т. д. Яны не прызнавалі волі беларускага народу і Окцябрскай соцыялістычнай рэвалюцыі.

Вось што пісалі ў дні Окцябрскай соцыялістычнай рэвалюцыі так званая «ввялкая Рада», цэнтральная вайсковая Рада і інш. нацыяналістычныя арганізацыі ў сваёй адоўзе:

«Беларусь павінна быць дэмакратычнай рэспублікай, спаянай з такой-жа рэспублікай Вялікаросіяй і інш. суседнімі рэспублікамі Расіі... Уся улада ў Беларусі павінна належаць краёвай Радзе, выбіраемай на падставе... прапарцыянальнага галасавання».

Яны ў гэтай сваёй адоўзе да беларускага народу заклікалі захоўваць памешчыцкія маёнткі і ўсё панскае дабро, паказваючы, што разбурэнне панскіх маёнткаў

«свядзе народы Расіі на гібельны шлях страты вольнасці, атрыманай у лютаўскія дні».

Тут-жа яны намецілі скліканне так званага «З'езда прадстаўнікоў усяго беларускага народу ў гор Менску». Прыкладна, праз тры тыдні пасля Окцябрскага перавароту ў Менску сапраўды пачала засядаць «беларуская Рада», але гэта была Рада памешчыкаў, купцоў, генералаў і фабрыкантаў. Самую актыўную ролю ў гэтым зборышчы адыгрывалі беларускія нацыяналісты, якія разам з памешчыкамі і капіталістамі кавалі новыя ланцугі беларускім працоўным масам. Асабліва варожую дзейнасць супроць Окцябрскай соцыялістычнай рэвалюцыі і савецкай улады на Беларусі праяўляў Петраграцкі нацыянальны беларускі цэнтр. Тады там былі сабраны галоўныя зубры нацыяналістычнай контррэвалюцыі.

Але працоўныя масы Беларусі былі за Окцябр, за савецкую ўладу, супроць беларускіх нацыяналістаў, яны падтрымлівалі свой савецкі ўрад. На падставе сапраўднай волі беларускіх працоўных мас Совет Народных Камісараў Заходняй обласці і фронту, які ажыццяўляў тады на тэрыторыі Беларусі савецкую ўладу, прымушан быў разгнаць гэтае белагвардзейскае зборышча.

Аб гэтым гаворыць наступны дакумент таго часу:

«Тэлеграма. Ваенная. Унё чаргі. Петраград. Смольны, Ураду Народных камісараў. Камісару па нацыянальных справах Сталіну, Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту, Цэнтральнаму органу—рэдакцыі «Правда».

Краўнікі беларускіх Рад склікалі на 1—15 снежня ўсебеларускія з'езды і пад уплывам шавіністычных і нацыяналістычных элементаў абвясцілі ў краі новую ўладу, адхіліўшы і абвясціўшы нізложаным і самазваным выбраны З'ездам Советаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў абласны цэнтральны камітэт Советаў і выдзелены ім орган—Совет Народных Камісараў Заходняй обласці. З'езд 15 склікан у парушэнне умоў, даных таварышу Сталіну... З'езды адверглі устаноўленую саветамі ўладу і перадалі яе выбранаму на з'ездзе Рад органу. У адказ на гэта Совет Народных Камісараў Заходняй обласці і фронту

абвясціў з'езд распушчаным, прапанаваў Прэзідыуму яго пакінуць межы края і фронту і прыступіў да ліквідацыі кацэцкіх арганізацый, знайшоўшых прытулак пад сцягам беларускага нацыянальнага руху».

Як бачыце, нацыяналісты сваёй задачай ставілі звяржэнне ўлады рабочых і сялян. На дапамогу беларускім контррэвалюцыянерам перш за ўсё прыйшло польскае белагвардзейскае войска пад камандаваннем генерала Даўбор-Мусніцкага, якое засела ў Бабруйску. Гэтае войска пачало разганяць Саветы, расстрэльваць і вешаць лепшых рабочых і сялян Беларусі. У Беларусі разгарнулася ўзброеная грамадзянская барацьба. На дапамогу беларускім рабочым і сялянам прыйшлі рабочыя і маракі з большэвіцкага Пецярбурга. У выніку беларускі народ адстаяў сваю ўладу Саветаў.

У гэты час рускія рабочыя разграмілі сваю імперыялістычную буржуазію і замацавалі савецкую ўладу, з поспехам вытрымліваючы націск інтэрвентаў.

Пасля падзення рускай буржуазіі беларускія контррэвалюцыянеры нацыяналісты звярнуліся да нямецкіх імперыялістаў, да кайзера Вільгельма II з прапановай заключыць саюз і заклікалі нямецкія войскі для акупацыі Беларусі.

Такім чынам, нацыяналісты, сулячы «вольную» Беларусь, у той-жа час заключылі саюз з рускай буржуазіяй за «адзіную незалежную Расю», бо ім патрэбен быў хто ўгодна, толькі-б захаваць захапленне працоўнага беларускага народу. Але, калі руская буржуазія была скінута, а нямецкі імперыялізм акупаваў Украіну і Беларусь, гэтыя-ж зубры нацыяналістычнай контррэвалюцыі (Цвікевіч, Ластоўскі, Астроўскі, Варонка і інш.) кинулі саюз з рускай буржуазіяй і пайшлі на саюз з нямецкім кайзерам, а потым з польскімі князямі і памешчыкамі і прадавалі беларускі народ оптам і ўраздроб.

Вось што яны пісалі кайзеру нямецкаму:

«Рада Беларускай Рэспублікі, як выбраная прадстаўніцай беларускага народу, звачаеца да вашага імператарскага вялікасці са словамі найглыбейшай падзякі за вызваленне Беларусі нямецкімі войскамі з цяжкага ўціску чужых пануючых здзекаў і анархіі. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі дэкларавала незалежнасць цэльнай і незалежнай Беларусі і просіць вашу імператарскую вялікасць аб абароне ў яе кіраванні для ўмацавання дзяржаўнай незалежнасці і незалежнасці края ў сувязі з нямецкай імперыяй. Толькі пад абаронай нямецкай імперыі бачыць край сваю добрую долю ў будучым».

А калі нямецкія акупанты былі з Беларусі выгнаны, і зноў аднавілася савецкая ўлада, а Беларусь абвешчана Савецкай Рэспублікай, то гэтыя-ж прадажныя здраднікі звярнуліся да польскай буржуазіі і пісалі Пілсудскаму наступнае:

«Мы вітаем цябе як аднаго з першых прарокаў незалежнасці Беларусі. Вітаем цябе, начальнік польскай дзяржавы, на тваёй роднай зямельцы—Беларусі».

... і дапамаглі тым самым польскім легіёнам акупаваць Савецкую Беларусь.

Вось як беларускія нацыяналісты перапрадавалі беларускі народ. Ганьба гандлярам народнай кроўю, фашысцкім лакеям і здраднікам! Беларускі народ, адваяваўшы сабе беларускую дзяржаву, пабудаваўшы сацыялізм, кляўмус таньбай навекі вечныя беларускіх контррэвалюцыйных нацыяналістаў, прадаваўшых працоўныя масы Беларусі пад ярмо нямецкіх і польскіх фашысцкіх кровепіўцаў.

Разграміць усе гэтыя варожыя сілы мы ніяк не змаглі-б, калі-б нам не дапамог рускі рабочы клас, калі-б намі не кіравала вялікая большэвіцкая партыя. Толькі дзякуючы таму, што працоўнымі масамі Беларусі кіравала партыя Леніна—Сталіна, дзякуючы магутнай дапамозе рускага рабочага класа—гегемона пролетарскай рэвалюцыі, які з'яўляецца носбітам пролетарскага інтэрнацыяналізма, нам удалося з поспехам разграміць і «сваю» і «чужую» буржуазную контррэвалюцыю, утварыць вольную, суверэнную беларускую савецкую дзяржаву, знайсці сваю шчаслівую оазыскаўшчыну у саюзе і з дапамогай старэйшай сваёй сястры—РСФСР (апладысменты) і з іншымі савецкімі рэспублікамі.

Беларускі народ, прымаючы сваю новую Канстытуцыю, Канстытуцыю пераможнага сацыялізма, выносіць сваю сардэчную, найшчырэйшую падзяку вялікаму рускаму народу за братэрскую дапамогу, якую ён аказваў і аказвае беларускаму народу. (Гучныя, працяглыя апладысменты).

Слава вялікаму рускаму народу!

Беларускі народ выносіць сваю найглыбейшую падзяку партыі Леніна—Сталіна, якая дала яму беларускую савецкую суверэнную дзяржаўнасць. (Апладысменты).

Слава нашай любімай ленінска-сталінскай партыі! (Бурныя апладысменты).

IV. Беларускую ССР стварыў вялікі Сталін

Беларускі народ за шматвяковую гісторыю свайго існавання ўпершыню ў гісторыі атрымаў сваю дзяржаўнасць. Беларусь на працягу вякоў з'яўлялася арэнаю спрэчак. За кошт яе уладжвалі канфлікты розныя князі, каралі і баяры, а таксама праваслаўная і рымска-каталіцкая царква. А беларускі народ аднолькава прыгнятаўся як баярамі маскоўскімі, князямі польскімі і літоўскімі, так і царквой.

Толькі партыя Леніна—Сталіна, партыя большэвікоў і яе кіраўнікі Ленін і Сталін прывялі беларускі народ да сацыяльнага і нацыянальнага вызвалення, а Окцябрская Сацыялістычная рэвалюцыя практычна, канчаткова вырашыла пытанне аб арганізацыі беларускай дзяржавы, як і іншых нацыянальных дзяржаў нашага Саюза. Беларусь ёсць вынік ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі. (Апладысменты).

Ленін у 1913 годзе пісаў:

«Адзін толькі пролетарыят адстойвае ў нашы дні ісцінную свабоду нацый і адзінства рабочых усіх нацый. Каб розныя нацыі свабодна і мірна ўжываліся разам, ці разыходзіліся (калі гэта ім выгадней), складаючы розныя дзяржавы, для гэтага неабходны поўны дэмакразм, які адстойваецца рабочым класам. Ніводнай прывілеі ні для адной нацыі, ні для адной мовы! Ні малейшага прыгнечання, ні малейшай несправядлі-

васці да нацыянальных меншасцей!—вось прынцыпы рабочай дэмакратыі». (Ленін, том XVI, выд. II, стар. 389).

Так ставіў пытанне аб нацыянальнай палітыцы геніяльны арганізатар і правадыр працоўных Владзімір Ільіч Ленін.

Геніяльны саратнік геніяльнага Леніна таварыш Сталін, абараджаючы прынцыпы большэвізма ў сваёй класічнай працы па нацыянальнаму пытанню, у 1913 годзе нагалаву разбіў тэорыю меншавікоў, бунда і аўстрыйскай соцыял-дэмакратыі аб так званай «Культурнай аўтаноміі», якую прапаведвалі гэтыя партыі на чале з Отто Баўэрам. Таварыш Сталін у гэтай сваёй працы даў класічнае азначэнне, што такое нацыя, наказаў, як большэвізм вызначае вырашэнне нацыянальнага пытання, абгрунтаваў палажэнне пра нацыянальнае самавызначэнне аж да адлучэння (гл. «Марксізм і каланіяльна-нацыянальнае пытанне»).

Выходзячы з гэтых палажэнняў правадыроў нашай партыі Леніна і Сталіна, Цэнтральны Камітэт большэвікоў у 1913 годзе вынес наступную пастанову:

«Што датычыць правоў прыгнечаных нацый на самавызначэнне, г. зн. аддзяленне і стварэнне самастойных дзяржаў, то соцыял-дэмакратычная партыя безумоўна павінна адстойваць гэтыя правы. Гэтага патрабуюць як асноўныя прынцыпы міжнароднай дэмакратыі наогул, так і ў асаблівасці нечуваннае нацыянальнае прыгнечанне большасці насельніцтва Расіі царскай манархіяй, якая прадстаўляе сабой самы рэакцыйны дзяржаўны лад у параўнанні з суседнімі дзяржавамі Еўропы і Азіі». (З рэзалюцыі па нацыянальнаму пытанню на нарадзе ЦК РСДРП з партыйнымі работнікамі летам 1913 года).

Так Ленін і Сталін і наша партыя паставілі пытанне аб дзяржаўнасці прыгнечаных нацый, так яно і вырашана. У большэвікоў не разыходзіліся і не разыходзяцца словы са справамі. Большэвікі заўсёды, вызначаючы праграму, паслядоўна яе ажыццяўляюць.

Практычным вынікам ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі і з'яўляецца наша БССР. У канцы 1918 года Беларусь была абвешчана самастойнай Совецкай Рэспублікай.

Такім чынам, БССР была арганізавана партыяй Леніна—Сталіна, а непасрэдным яе стваральнікам і арганізатарам з'яўляецца вялікі стратэгі пролетарскай рэвалюцыі таварыш Сталін (Бурныя апладысменты).

Гістарычнай датай стварэння Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі з'яўляецца дата 30 снежня 1918 года, калі IV Канфэрэнцыя большэвікоў Заходняй обласці паставіла абвясціць Беларусь вольнай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікай, а канфэрэнцыю перайменаваць у Першы з'езд КП(б)Б.

Прымаючы новую Канстытуцыю, мы павінны асабліва спыніцца на ролі вялікага Сталіна ў арганізацыі БССР, як самастойнай рэспублікі.

Таварыш Сталін асабіста падрыхтаваў стварэнне і стварыў БССР, ён непасрэдна кіраваў абаронай Совецкай Беларусі ад наступу інтэрвентаў, ён кіраваў барацьбой за вызваленне Беларусі ад нямецкіх і польскіх акупантаў.

Таварыш Сталін непасрэдна кіраваў абаронай гора. Менска. Ён сам прыязджаў у Беларусь і ў гора. Менск у 1919 годзе. Па яго геніяль-

наму плану былі разгромлены акупанты заходнееўрапейскіх дзяржаў і ўнутраная контррэвалюцыя як на Украіне, так і ў Беларусі.

Таварыш Сталін кіраваў кожным баявым участкам Чырвонай Арміі, якая вызваляла Беларусь ад польскіх акупантаў. У сваім паведамленні аб становішчы на польскім фронце ў 1920 годзе таварыш Сталін пісаў:

«Два апошнія месяцы, май і чэрвень, прадстаўляюць два зусім розныя малюнкi становішча на фронце. Май—гэта месяц выключных поспехаў польскіх войск. На правым сваім флангу палякі з поспехам прасоўваюцца за лінію Кіеў—Жмерынка, пагражаючы Одэсе. На левым флангу з поспехам ліквідуюцца наступальныя дзеянні нашых войск у напрамку Маладэчна—Менск. У цэнтры, узмацніўшы за сабой Мозыр і заняўшы Рэчыцу, польскія войскi пагражаюць Гомелю.

Чэрвень, наадварот,—месяц хуткай і рашучай ліквідацыі майскіх поспехаў польскіх войск. Прасоўванне палякаў на Украіну ўжо ліквідавана, бо палякі не толькі выгнаны з Кіева, але адкінуты за лінію Роўна—Праскураў—Магілёў. Прасоўванне палякаў у бок Гомеля таксама ліквідавана, бо польскія войскi адкінуты за Мозыр. Што датычыць левага фланга палякаў, найбольш устойлівага па водгуку польскага друку, то трэба сказаць, што вызначыўшыся за апошнія дні ў гэтым раёне магутныя ўдары нашых войск у напрамку Маладэчна не пакідаюць сумнення ў тым, што палякі будуць адкінуты назад і ў гэтым раёне. Ліпень адкрывае малюнак рашучага пералому на фронце на карысць Расіі з яўнай перавагай на баку савецкіх войск». (З гутаркі з таварышом Сталіным аб становішчы на польскім фронце).

Таварыш Сталін, кіруючы непасрэдна барацьбой Чырвонай Арміі і барацьбой беларускага народу па разгрому акупантаў, шчыльна звязаўся з беларускім народам, да якога ён адносіўся з вялікай любоўю. Ён любіў і любіць беларускі народ, як ніхто. (Апладысменгі).

Цікава прывесці водзгук таварыша Сталіна аб беларускім сялянстве. У наведанні, надрукаваным у газеце 16 Арміі «Чырвонаармеец» 15 ліпеня 1920 года, таварыш Сталін гаварыў, як беларускія сяляне сустракаюць Чырвоную Армію.

Газета пісала:

«Член Рэўваенсавета Рэспублікі таварыш Сталін паведамляе, што не можа не адзначыць выключна добрых адносін мясцовага насельніцтва да Чырвонай Арміі. Такіх адносін мне не прыходзілася сустракаць ні на ўсходзе, ні на поўдні. Не гледзячы на беднасць сялянскіх мас на захадзе ў параўнанні з Паваложжам і Поўднем, усё-ж сяляне дзяліліся апошнім з чырвонаармейцамі. Надзвычай цяжкая падводная павіннасць выконвалася пакорліва. Чырвонаармейцам аказвалася ўсялякае садзейнічанне, усякая дапамога, і вялікім было гора насельніцтва, калі мы былі прымушаны ў канцы мая пачаць адыход. Насельніцтва прыфрантовай паласы перанесла ўсю цяжасць польскай акупацыі, пры гэтым добра ўсвядоміла, чым пагражае яму ўтаржанне польскіх паноў. На нашым фронце ёсць цэлая група войска, уся санітарная справа якога знаходзіцца ў руках

Та
татур
акупа
ваў і
ўважа
культ
шым
яльна

Та
варыш
ялізм.

Бе
вяліка
вялікі
смент
тавар
ў ава

«В
асабл
з най
Палес
на пе

Пі
леска
леніне
іх на
Белар
Давол
Белар
Бе

Палес
Каган
На
ўрада
В. М.
кай л
ялість
мікі і
іншыя
сін з

2. Болі

сялян і сялянак, якія праяўляюць найвялікшыя клопаты і ўвагу да нашых раненых чырвонаармейцаў.

Што датычыць настрояў беларускіх сялян за франтовай паласой, то па нашых вестках там адбываюцца суцэльныя паўстанні, дзейнічаюць партызанскія атрады, якія руйнуюць тыл праціўніка, спальваючы склады і знішчаючы памешчыкаў. Можна смела сказаць, што паўтараецца такая-ж гісторыя, што у Сібіры з Калчаком. Пры набліжэнні нашых часцей усюды тыл праціўніка пачынае ўзрывацца знутры. Мы прысутнічаем у сучасны момант пры сапраўднай сялянскай рэвалюцыі ў Беларусі. (З газеты «Чырвоная звязда» № 158, 11-VII—35 г., стар. 1).

Таварыш Сталін дапамагаў беларускаму народу узмацняць дыктатуру пролетарыята, уладу Советаў пасля вызвалення Беларусі ад акупанцаў. Таварыш Сталін стварыў КІІ(б)І і вырасціў яе. Ён вырашчынаў і выхоўваў кадры з беларускага народу. Ён заўсёды чула і ўважліва адносіўся да патрэб сацыялістычнага будаўніцтва, уздыму культуры і матэрыяльнага добрабыту працоўных мас Беларусі. Нашым магутным ростам сацыялістычнай эканомікі, культуры і матэрыяльнага добрабыту мы абавязаны вялікаму Сталіну. (Апладысменты).

Таварыш Сталін стварыў Беларусь, адстаяў яе ад інтэрвентаў. Таварыш Сталін арганізаваў і непасрэдна кіраваў будаўніцтвам сацыялізма ў БССР. І таму БССР ёсць сталінская рэспубліка. (Апладысменты).

Беларускі народ, сабраўшыся на сваім З'ездзе Советаў, прыносіць вялікае і сардэчнае дзякуі другу беларускага народу, арганізатару вялікіх перамог таварышу Сталіну. (Бурныя працяглыя апладысменты). Слава вялікаму палкаводцу сацыялістычнай рэвалюцыі таварышу Сталіну! (Бурныя працяглыя апладысменты, пераходзячы ў авацыю).

Вялікую ролю ў справе арганізацыі працоўных мас Беларусі, асабліва Палесся, адыграў Палескі камітэт большэвікоў. Гэта—адна з найстарэйшых і моцных большэвіцкіх арганізацый на Беларусі. Палескі большэвіцкі камітэт падрыхтоўваў рабочых і сялян Беларусі на перамогі ў дні Окцябрскай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Працоўныя масы БССР адзначаюць вялікую ролю кіраўніка Палескага камітэта тав. Л. М. Кагановіча, які ў 1917 годзе, як непахлыбны левінец-сталец, арганізоўваў рабочых і беднае сялянства і вёў іх на інтэрм расійскай і беларускай буржуазіі. Усім працоўным масам Беларусі вядома яго кіруючая работа ў Палескім камітэце, у саветах. Даволі напамінь аб яго выступленнях у Мінску і іншых гарадах Беларусі летам 1917 года і яго заклікі да Окцябрскага паўстання.

Беларускі народ выносіць шчырую падзяку свайму кіраўніку Палескага камітэта, саратніку вялікага Сталіна, Дзядзькі Майсеевічу Кагановічу! (Апладысменты).

Нашы перамогі з'яўляюцца вынікам уважлівага і ўважлівага з боку ўрада Саюза ССР, асабліва з боку ўрада Беларускай ССР, асабліва з боку ўрада В. М. Молатава. (Апладысменты). З выключнай увагай з боку большэвіцкай любоўю ён заўсёды адносіўся да беларускага народу, да сацыялістычнага будаўніцтва ў БССР, да уздыму сацыялістычнай эканомікі і культуры беларускага народу. Многія фабрыкі і заводы і іншыя будоўлі, пабудаваныя ў Беларусі, ёсць вынік уважлівых адносін з боку кіраўніка Савецкага ўрада тав. Молатава. (Апладысменты).

Беларускі народ, прымаючы сваю Канстытуцыю, выносіць шчырую падзяку ўраду Саюза ССР і яго кіраўніку вернаму саратніку вялікага Сталіна—тав. Молатаву. (Бурныя працяглыя апладысменты).

У справе вызвалення Беларусі ад акупацыі, у справе разгрому унутранай і знешняй контррэвалюцыі адыграў вялікую ролю наш савецкі маршал Кліменцій Ефрэмавіч Варашылаў. (Апладысменты). Рабочыя і сяляне Беларусі памятаюць, як слаўныя палкі варашылаўскай Чырвонай конніцы змагаліся на палях Беларусі за лёс беларускага народу з польскімі панами і белагвардзейскімі бандамі. Кіраваў гэтымі баямі Кліменцій Ефрэмавіч Варашылаў. (Бурныя апладысменты).

Яго выключная ўвага да ўзмацнення граніц Беларусі, да ператварэння Беларусі ў непрыступны фарпост сацыялізма, да уздыму эканомікі і культуры беларускага народу, яго асаблівая любоў да беларускага народу вядомы ўсім рабочым і сялянам Беларусі.

Мы выносім нашу падзяку слаўнаму палкаводцу, баявому саратніку таварыша Сталіна—Кліменцію Ефрэмавічу Варашылаву (Бурныя, працяглыя апладысменты).

Беларускі народ ганарыцца тым, што ён веў барацьбу за сваё вызваленне ад прыгнёту капіталістаў і памешчыкаў пад неасрэдным кіраўніцтвам вялікага Сталіна і яго бліжэйшых саратнікаў.

V. Сталінская Канстытуцыя прынесла радаснае і шчаслівае жыццё беларускаму народу

У праекце Канстытуцыі, які прадстаўлен на зацверджанне З'езда Саветаў, адлюстраван магутны рост беларускага народу. Няма ў нас ужо той нястачы, галечы, якія калісьці былі ўдзелам беларускага народу.

Варта ўспомніць, як пры царызме жылі рабочыя, сяляне і ўсе працоўныя масы Беларусі. Для прыкладу прывяду дакумент, напісаны ў 1899 годзе старшым фабрычным інспектарам Менскай губерні Баклеўскім пасля абследвання некаторых прадпрыемстваў.

Ён пісаў наступнае:

«У большасці заводаў наглядаецца адсутнасць самай неабходнай элементарнай небяспекі ад машын, трансмісій, апаратаў... Рабочыя змяшчаюцца ў цесных і душных пакоях, якія размешчаны нярэдка на другім паверсе завода, куды пранікаюць у вялікай колькасці ўсе шкодныя выпарэнні ад вытворчасці. Прыходзілася наглядаць на некаторых заводах, што па прычыне цеснаты ў памяшканнях рабочыя туліліся пад унутранымі лесвіцамі завода. Работа на большасці заводаў праходзіць у самых шкодных у санітарных адносінах умовах. Работа на падобных заводах пачынаецца каля 2 гадзін раніцы і канчаецца ў 4, а то і ў 5—6 гадзін увечары».

У газеце «Минский листок» у 1896 годзе адзін карэспандэнт пісаў пра работу на гільзавых фабрыках наступнае:

«Становішча рабочых на менскіх фабрыках і заводах наогул, а на гільзавых фабрыках у асаблівасці, вельмі цяжкае і плачэўнае ва ўсіх адносінах. Рабочы час на гэтых фабрыках і заводах вельмі працяглы, а зарплата рабочых вельмі мізэрная. Заработак дарослага работніка раўняецца 3—4 рублям, а дарослай работніцы 1—1,5 рубля ў тыдзень. На некаторых з гільзавых фабрык

Гэ
за ся
і цар
А
Ня
прыем
канні
стаўл
з яўл
нага
Кожн
За
добра
зров
Во
і пяц
ужо
Белск
педаг
най ч
чыла
нік ст
зараз
рабоч
Маста
Ма
цін Іг
зараб
канча
Во
тав. І
адзін
лачка
Та
клас,
іцтва
номік
А
гэтага

большую частку рабочых складаюць маленькія дзеці, праца якіх эксплаатуецца іх гаспадарамі самым жахлівым і несумленным чынам. За вельмі цяжкую работу, якая вельмі знясільвае, мала-летняму рабочаму плацяць ад 30 да 50 кап. у тыдзень, але не больш. Гэта небывалы, але даставерны факт, які можа быць засведчан тым, хто піша гэтыя радкі.

Няшчасныя дзеці-працаўнікі да немагчымасці знясільваюцца пры работах на гільзавых фабрыках, дзе яны бываюць па 16-18 гадзін у суткі. Такім чынам не маюць ні малейшай магчымасці атрымаць хоць-бы якую-небудзь асвету. Сэрца абываецца крывёй, калі глядзіш на малых гэтых, на якіх прасякнутая міязмамі фабрычная атмасфера адбіваецца самым згубным чынам ва ўсіх адносінах.

(«Минский листок» № 39, 1896 г. Д. Р.).

Гэтыя дакументы не патрабуюць тлумачэння, яны гавораць самі за сябе. З іх відаць, як жыў рабочы на прадпрыемствах Беларусі ў царскія часы.

А чаго цяпер дабіўся рабочы клас Беларусі?

Няма чаго і гаварыць, што ўмовы работы на соцыялістычных прадпрыемствах абстаўлены добра. Як правіла, фабрычна-заводскія памяшканні маюць многа святла, утрымліваюцца ў чыстаце, добра па-стаўлена ахова працы. Самым галоўным дасягненнем рабочага класа з'яўляецца поўная ліквідацыя беспрацоўя і ўстанавленне сямігадзін-нага рабочага дня (ападысменты), аб чым запісана ў Канстытуцыі. Кожнаму грамадзяніну нашай краіны гарантуецца атрыманне работы.

Зараз рабочы зарабляе за сваю працу столькі, што мае магчымасць добра жыць, выхоўваць сваіх дзяцей і ўзнімаць свой культурны ўзровень.

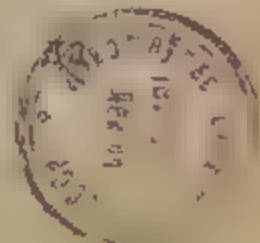
Вось прыклад. У сям'і рабочага Зальцмана (г. Менск) пяць дачок і пяць сыноў. Адна дачка былая работніца фабрыкі імя Кагановіча ўжо зараз, па сканчэнні інстытута ў Маскве працуе інжынерам у Белскуртрэсце, член ВКП(б). Другая дачка скончыла Ленінградскі педагагічны інстытут, таксама член ВКП(б), працуе загадчыкам вучэб-най часткі дашкольнага педагагічнага тэхнікума. Трэцяя дачка скончыла Вышэйшы педагагічны інстытут у Менску, член ВКП(б), намес-нік старшынні ЦП саюза дашкольных работнікаў. Чацвёртая дачка зараз студэнтка другога курса фізмата БДУ. Адзін сын—былы рабочы-закройшчык фабрыкі імя Кагановіча, зараз студэнт 3 курса Масцацкай Акадэміі ў Ленінградзе і два сыны рабочыя-закройшчыкі.

Майстар лцейнага цэха завода імя Вараныхтава Заборскі Канстан-цін Ігнацьевіч мае вытворчы стаж 36 год. Ленінскі стаханавец завода, заробтак яго 700 рублёў у месяц. Адна дачка урач, другая дачка канчае медыцынскі інстытут, сын канчае дзесяцігодку.

Вось другі прыклад. Рабочы фабрыкі імя Кагановіча ў Менску тав. Кугель працуе на фабрыцы з 1923 года, дзяцей мае 6 чалавек: адзін сын ужо інжынер-канструктар-лётчык, другі сын—зоатэхнік, дачка—урач, астатнія дзеці таксама вучацца.

Такіх прыкладаў ёсць тысячы. Яны гавораць аб тым, што рабочы клас, узяўшы ў свае рукі ўладу ў кастрычніку 1917 года, пад кіраў-ніцтвам партыі Леніна—Сталіна пабудаваў соцыялізм, перарабіў экан-оміку, культуру і быт.

А якое становішча рабочых у капіталістычных краінах, дзе гэтага часу пануе капіталізм?

Вось прыклад—становішча рабочага класа Польшчы. Я прывяду вам афіцыйнае выступленне рэферэнта міністэрства соцыяльнага забяспечання Польшчы Тамашэўскага, які ў сваім выступленні на пасяджэнні бюджэтай камісіі сейма гаварыў наступнае:

«З 1928 па 1935 год агульная сума зарплат рабочых у Польшчы ўпала на 49 проц. Сярэдня заробтак рабочага за тыдзень складае каля 26 злотых. 43 проц. рабочых зарабляе менш 20 злотых у тыдзень. Амаль 12 проц. рабочых буйнай і сярэдняй прамысловасці ў 1935 годзе зарабляла менш 20 злотых у тыдзень. Асабліва дрэннае становішча моладзі: у 1936 годзе было 2,5 млн. моладзі, з якіх большасць з'яўлялася беспрацоўнымі. На кожную 1.000 маладых рабочых працуе толькі 27 чалавек» (з газеты «Фольгсцэйтунг» ад 17-1 1937 г.).

Як бачыце, па сведчанню саміх работнікаў польскага дзяржаўнага апарата, заробтак рабочых Польшчы не перавышае 4 р. 50 к. за тыдзень.

Якое становішча беспрацоўных у Польшчы—можна бачыць з той-жа газеты ў нумары ад 18-1 1937 года.

«Дэлегацыя беспрацоўных у Гродне, якая звярнулася да старшынні зямляга камітэта дапамогі, паказвае, што прадукты, якія выдаюцца камітэтам, немагчыма есці. Бульба зусім гнілая, мука, соль і круны мокрыя і поўна там смецця, і за гэтыя «прадукты» рабочы павінен яшчэ адпрацоўваць».

Асабліва цяжкае становішча рабочых у Заходняй Беларусі. Па законах Польшчы беларусам недаступна дзяржаўная служба ні ў адміністрацыйным апарате, ні ў судзе, ні ў іншых установах, а таксама на тэрыторыі Заходняй Беларусі беларус не можа быць чыгуначнікам.

Няма чаго і гаварыць, што жыццё беларускага сялянства ў мінулым было неймаверна цяжкім. Прывяду адзін прыклад.

Ва ўсепадданейшым данясенні галоўнага начальніка края па Віцебскай губерніі пісалася:

«Сяляне зусім не ведаюць хлеба, харчуюцца грыбамі і рознаю сыравінаю, якая параджае розныя хваробы. Жабрацтва страшэннае, а тут-жа поруч роскш памешчыкаў. Жыццёвыя сілы края зусім аслаблі ў маральных і фізічных адносінах. Расслабленне дасягнула крайніх меж».

А ў кнізе Семёнава—намесніка старшынні імператарскага расійскага геаграфічнага таварыства—можна знайсці апісанне наступнага факта, што

«насяльніцтва Паддзвіння знаходзіцца ў страшэнным жабрацтве. Калі баржы з хлебам напярэйліся на Дзвіне ў Рыгу, то сотні галадаючых і поўголых сялян туліліся на беразе рэчкі і на прыстанях. Яны прасілі ў судаўшчыкоў хлеба. Некаторыя судагаспадары рыхтавалі для раздачы печаны хлеб, і калі хлеб звозіўся на бераг, галодныя сяляне кідаліся на яго, як зверы, прычым адбываліся раздзіраючыя душы сцэны. Мужчыны вырыгвалі хлеб у жанчын, дарослых—у дзяцей».

Няма чаго і гаварыць аб тым што сяляне Совецкай Беларусі даўно ўжо забылі аб такім жыцці. Яны, дзякуючы перамогам соцыялістычнага будаўніцтва, узняліся на высокую ступень матэрыяльнага і куль-

гурнага жыцця Калгасны над прывёў беларускіх сялян да заможнага і шчаслівага жыцця.

Раней, да рэвалюцыі, памешчыцкія і манастырскія землі ў Беларусі складалі 58,9 проц. усёй зямлі, а сяляне займалі толькі 41 проц. Пасля Окцябрскай рэвалюцыі ўся гэтая зямля перайшла да сялянства. Наш Канстытуцыя ў арт. 8 запісвае, што

«зямля, якая займаецца калгасамі, замацоўваецца за імі ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне, гэта значыць навечна».

Такім чынам беларускае сялянства, у выніку канчатковай перамогі сацыялізма, атрымала ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне усю зямлю, на якой яно працуе. Больш таго, і зямля калгасная пачала болей даваць ураджай. Калі раней селянін збіраў на сваёй палосцы 20-25 пудоў збожжжа, то зараз ураджай стаў значна большы. Там дзе калгас добра арганізаваў работу, там мы маем і гіганцкія ураджай, якія даюць вялікую карысць сялянству, напрыклад: калгаснік Бурдак Кузьма ў калгасе «Прамень комунізму» Слуцкага раёна сабраў ураджай аўса 35,1 цэнтнера, жыта—29,1, ячменю—26,5 цэнтнера з га.

Калгасніца Мініна ў калгасе «Май», Чэрвеньскага раёна, сабрала ураджай пшонавалаткі 13,1 цэнтнера з га. Калгаснік Шэршань Мацвей з калгаса «Большавік» Барысаўскага раёна дабіўся ўраджая бульбы 158 цэнтнераў з га.

А як живуць нашы браты сяляне-беларусы ў французскай Польшчы, дзе яшчэ пануе фашызм і дыктатура капіталістаў? Там зараз яшчэ пануюць памешчыкі. На тых міністэрствам фінансаў Польшчы на тэрыторыі Заходняй Беларусі ёсць 223 буйныя памешчыкі, у якіх зняможыцца 156,1 тэктараў лепшых зямельных угоддзяў, а ў 108.000 бядняцкіх сялянскіх гаспадарак ёсць 1.544.894 га зямлі.

Як бачыце, 223 памешчыкі маюць больш зямлі, чым 408 тысяч сялянскіх гаспадарак. Таму не выпадкова мы чытаем у газеце «Кур'ер віленскі» ад 26-1 1936 г. паведамленне аб тым, што

«У ваяводствах Брэслаўскім, Дзісенскім, Пастаўскім пачаўся масавы голад, 30 проц. насельніцтва не мае хлеба і корміцца выключна бульбай. Згодна афіцыйным даным, 120 тысяч насельніцтва, сярод якога 45 тысяч дзяцей, галадаюць».

Як бачыце, жыццё сялян Заходняй Беларусі нічым не адрозніваецца ад жыцця сялян пры рускім царызме.

Як у Сталінскай Канстытуцыі Саюза ССР, так і ў праекце Канстытуцыі БССР яскрава адлюстраваны правы жанчыні. У арт. 97 Канстытуцыі БССР сказана:

«Жанчыне ў БССР прадастаўляюцца роўныя правы з мужчынай ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця. Магчымаць ажыццяўлення гэтых правоў жанчыні забяспечваецца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынай права на працу, аплату працы, адпачынак, сацыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховы інтарэсаў маці і дзіцяці, прадастаўленнем жанчыне пры цяжарнасці адпускоў з захаваннем утрымання, шырокай сеткі радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і садоў».

Савецкая жанчына зараз з'яўляецца актыўным удзельнікам будаўніцтва сацыялізма, ніякіх перашкод як у прававых адносінах, так і

ў праве на працу, у аплаце гэтай працы, у праве на асвету у нас даўно ўжо няма

Варта прывесці наступныя факты, што ў БССР ўжо налічваецца сярод жанчын 17.109 чалавек настаўніц, 558 чалавек навуковых работнікаў, 1.550 урачоў.

У складзе рабочых Савецкай Беларусі 44 проц. складаюць работніцы.

Сярод усіх трактарыстаў БССР 1.212 жанчын-трактарыстак.

У нас, у БССР, як і ў іншых савецкіх рэспубліках, жанчыны сапраўды кіруюць дзяржаўнай работай: 106 жанчын старшын сельсоветаў, 12.910 жанчын членаў саветаў і райвыканкомаў.

А як жанчына жыла раней, пры царызме? Прывяду адзін прыклад

У маёнтак графа Патоцкага наймалася адна сялянка на работу. Быў заключан такі з ёю дагавор:

«Я, сялянка, паступіла ў наймы па сваёй згодзе ў маёнтак графа Патоцкага на сельскагаспадарчыя работы, якія-б мне ні даручылі, усяго на 144 рабочыя дні, на сваім утрыманні, за плату за ўвесь час 34 рублі, у лік якіх атрымала задатак, 10 рублёў, а астатнія грошы буду атрымліваць потым, колькі я заслужу.

1. Выходзіць на работу з усходу сонца і працаваць да заходу сонца.

2. Калі я пакіну работу без законных прычын, я павінна вярнуць задатак удвая, не патрабуючы за час работы ніякай аплаты.

3. На работы абавязваюся выходзіць адразу-ж, як мяне выклікаюць.

4. Калі маёнтак выклікае мяне на якую-небудзь работу ў свята ці нядзелю, то я не маю права адмаўляцца працаваць.

5. Калі я ў свята ці ў будні дзень, без дазволу маёнтка куды-небудзь пайду, то абавязана за гэтыя прагульныя дні адпрацаваць.

6. Калі я захварэла ці памерла, то за мяне павінна адпрацаваць мая сям'я.

7. Ні ў якім разе я не магу пакінуць работу да тэрміна.

Гэтыя ўмовы мне вядомы, у чым і распісваюся».

А такіх батрачак былі тысячы, і ім прыходзілася прадаваць свае рабочыя рукі, атрымліваць за гэта грошы.

Як жывуць жанчыны капіталістычных краін, дзе пануе дыктатура капіталістаў?

Вось што пишуць польскія работніцы-эмігранткі:

«Мы бачылі сваімі вачыма, як у Лодзі на прадзільнай фабрыцы «Відзе» стаяла ля станка цяжарная работніца Глінкер. Пачаліся родавыя схваткі. Засталося 15 минут да гудка. Майстар не адпусціў яе з работы. Яна ў першы раз не паслухалася і, скорчыўшыся ад болю, папаўзла да праходнай будкі, але майстар забараніў выпускаць яе з фабрыкі. Заўважцеў гудок, Глінкер вышла за вароты фабрыкі і павалілася. У пыльнай канаве на вачах усіх яна нарадзіла...

Мы былі сведкамі таго, як у горадзе Петракове цяжарная

работница, якая была паслана гаспадыняй на базар, ледзь дайшла да грамадскай прыбральні і там парадзіла.

Нам вядома, што памешчык Гутоўскі, даведаўшыся, што батрачка Швіцкая зацяжарыла, груба выгнаў яе са свайго маёнтка. Швіцкая павесілася ў лесе, які належаў пану Гутоўскаму».

У нашай Канстытуцыі запісваецца:

«Грамадзяне БССР маюць права на асвету.

Гэта права забяспечваецца ўсеагульна абавязковай пачатковай асветай, бясплатнасцю асветы, уключаючы вышэйшую асвету, сістэмай дзяржаўных стыпендыяў пераважнай большасці навучаючыхся ў вышэйшай школе, навучаннем у школах на роднай мове, арганізацыяй на заводах, у саўгасах, машынапрактарных станцыях і калгасах бясплатнага вытворчага, тэхнічнага і аграрна-тэхнічнага навучання працоўных».

Што адлюстроўвае гэты артыкул у жыцці?

Гэта значыць, што ўсё насельніцтва БССР навучылася пісьменнасці. Толькі адзінкі процантаў старэйных узростаў яшчэ не лічылі давалі сваю непісьменнасць.

У нас у школах усеагульнага навучання вучыцца 969,3 тыс. дзяцей, у вузах, тэхнікумах вучыцца 13.107 студэнтаў на інжынераў, урачоў, аграномаў, настаўнікаў, на савецкіх юрыстаў, эканамістаў і так далей.

Невыпадкова, што веска Крывічы Старобінскага раёна палічвае сярод сваіх сялян сотні людзей з вышэйшай асветай. Напрыклад, з гэтай вескі ўжо вышла 15 чалавек інжынераў, 13 чалавек аграномаў, 5 урачоў, 114 настаўнікаў, 18 камандзіраў Чырвонай Арміі ад лейтэнантаў да камандзіра дывізіі. З гэтай вескі цяпер вучыцца толькі ў вузах 27 чалавек, а такіх весак у БССР многа.

З многіх рабочых сем'яў гарадоў БССР ўжо вышла па 4—5 чалавек інжынераў, тэхнікаў, урачоў і іншых спецыялістаў.

У нас забяспечана поўная магчымасць вучыцца на роднай мове ўсім нацыянальнасцям, якія жывуць на тэрыторыі БССР.

У нас налічваецца 196 яўрэйскіх школ, 107 польскіх, 9 літоўскіх, 10 нямецкіх, 24 украінскія, 12 латышскія, 178 рускіх і 6323 беларускія.

А што было з асветай беларускага народу пры царызме?

Паводле даных перапісу 1897 г. у вясковых мясцовасцях сучаснай БССР прыпадала на 1.000 душ насельніцтва толькі 142 пісьменныя, а сярод жанчын непісьменнасць была яшчэ большай — на 1.000 чалавек жанчын было толькі 70 пісьменных.

Няма чаго і гаварыць, што ў капіталістычных краінах, асабліва ў Польшчы, народная асвета знаходзіцца на такім узроўні, які ў нас быў пры царызме. Там процант непісьменнасці, асабліва сярод сялянства, захаваўся на ўзроўні часоў царызма.

Гэта відаць з газеты «Кур'ер поранний», якая пісала аб становішчы народнай асветы ў Заходняй Беларусі наступнае:

«У некаторых мясцовасцях Палесся з самага пачатку ўзнікнення польскай дзяржавы няма школ, а моладзь застаецца там поўнымі анальфабэтамі».

Адносна навучання дзяцей на сваёй роднай мове для нацменьшасцей, якія жывуць у Польшчы, няма чаго і гаварыць. Там зусім няма беларускіх школ, а якія былі раней, то і тыя зачынены.

Праследванне нацыянальнай культуры у Польшчы такое-ж як і у фашысцкай Германіі. У гэтых адносінах польскі фанізм не адстае ад фашызма нямецкага.

Беларуская мова праследуецца. Нават фашысцкая газета «Беларуская крыніца» і то прымушана напісаць наступнае:

«Калі беларусы выходзяць з касцёла, то на паперці і на плошчы імкнуцца гаварыць паміж сабой на польскай мове. А калі ў каго-небудзь і вырвецца беларускае слова, то ён аглядаецца ва ўсе бакі са спалохам, ці не пачуў яго хто-небудзь. Найбольш абражаны ў гэтых адносінах дзеці. Гаварыць на беларускай мове дзецям забараняецца. Яны глядзяць на бацькоў здзіўляюцца і не разумеюць, чаму, калі бацькі гавораць паміж сабою па-беларуску, то ім нельга на гэтай мове гаварыць ні бацькамі, ні паміж сабою».

Не выпадкова польскі друк, у тым ліку нэпэсаўская газета «Робітнік», падымалі вой і брахню на савецкую Канстытуцыю. Ім па грэбні было ляяць, скажаць сэнс савецкай Канстытуцыі для таго, каб аманваць працоўных Польшчы і асабліва нацыяналістаў, бо савецкая Канстытуцыя для ўсіх працоўных капіталістычных краін, у тым ліку і Польшчы, з'яўляецца баявым заклікам барацьбы за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне. (Апладысменты).

Але колькі-б яны ні паклёпнічалі на Савецкі Саюз і на Савецкую Беларусь, колькі-б яны ні аманвалі народныя масы, ім ніколі не удацца ўкрыць сапраўднага сэнсу Сталінскай савецкай Канстытуцыі, у якой запісаны гіганцкія заваяванні народаў Саюза ССР.

VI. Аб дэмакратызме

Наша Канстытуцыя ёсць самая дэмакратычная Канстытуцыя.

Ні ў адной капіталістычнай краіне няма і ў імя інакшага дэмакратызма.

Многія буржуазныя так званыя дэмакратычныя краіны выхваляюцца сваімі дэмакратычнымі канстытуцыямі, але сапраўдным дэмакратызмам там і не пахне, бо там пануе капіталізм.

Краінамі кіруе нязначная кучка капіталістаў, і ўсе канстытуцыі буржуазных краін накіраваны на ахову інтарэсаў пануючых класаў. Толькі ў краіне пролетарскай диктатуры магчыма сапраўдная дэмакратыя.

Таварыш Сталін не раз падкрэсліваў, што нанышэвіная форма дэмакратыі гэта ў нас, у Савецкім Саюзе, бо гэта ёсць дэмакратыя перамогшага пролетарыята, дэмакратыя большасці савецкага народу, які сам кіруе дзяржавай і ўсім сваім жыццём.

Наш дэмакратызм—ёсць дэмакратызм усяго народу.

Таварыш Сталін у сваім дакладзе на VIII Усесаюзным З'ездзе Саветаў сказаў, што

«...буржуазныя канстытуцыі можна разбіць на дзве групы: адна група канстытуцый проста адмаўляе, або зводзіць фактычна на нішто роўнасць правоў грамадзян і дэмакратычныя свабоды. Другая група канстытуцый ахвотна прыемле і нават афішыруе дэмакратычныя пачаткі, але робіць пры гэтым такія агаворкі і абмежаванні, што дэмакратычныя правы і свабоды ажываюцца зусім зуродкаванымі. Яны гавораць аб роўных вы-

барчых правах для ўсіх грамадзян, але тут-жа абмяжоўваюць іх аседласцю і адукацыйным і нават маемасным цэнзам. Яны гавораць аб роўных правах грамадзян, але тут-жа агаварваюцца, што гэта не датычыць жанчын, або датычыць іх часткова...».

Напрыклад, маемасны цэнз існуе ў Англіі, Амерыцы, Японіі. Цэнз аседласці існуе ва Францыі, Амерыцы, Японіі. Трэба пражыць 6—12 і нават 24 месяцы на адным месцы, каб атрымаць права голасу. Асветны цэнз існуе ў Англіі, Амерыцы, Вентры. І вядома, што гэты цэнз скарыстоўваецца багатымі супроць бедных.

Няма чаго і гаварыць аб амежаванні правоў жанчын у капіталістычных краінах. Напрыклад, жанчыны пазбаўлены права голасу ў выбарах у парламент у такіх краінах, як Францыя, Бельгія, Італія, Швейцарыя, Югаславія, Грэцыя, Японія, Аргентына. Грамадзяне, якія знаходзяцца ў вайсковым стане, пазбаўлены права голасу ў выбарах у парламент, за выключэннем Англіі. Як салдаты, так і афіцэры ў арміях ва ўсіх буржуазных краінах пазбаўлены гэтых элементарных грамадзянскіх правоў.

А ў нас усе грамадзяне, та-яко-б, раўнапраўныя і пазбаўлены ні належаці-б, дзе-б яны ні працавалі, да якога-б кола яны ні адносіліся—маюць аднолькавыя правы. Аб гэтым гавораць артыкулы 98, 110, 111, 112, 113 праекта нашай Канстытуцыі. Больш таго, якое-б там ні было прамое ці ўскоснае абмежаванне правоў, або аднаго з іх, устанаўленне прамых або ўскосных пераваг грамадзян у залежнасці ад іх расавай і нацыянальнай прыналежнасці, таксама як усякая пропаведзь расавай або нацыянальнай выключнасці, або нянавісці і пагарды—караюцца законам.

У артыкуле 85 праекта нашай Канстытуцыі запісана:

«Народныя суды абіраюцца грамадзянамі раёна на аснове ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тымым галасаванні тэрмінам на тры гады».

Суд буржуазных краін—гэта самая кансерватыўная арганізацыя капіталізма, якая абараняе інтарэсы эксплуатацый.

Савецкі народны суддзя абіраецца грамадзянамі Ён незалежны і падпарадкоўваецца толькі закону. Нагрэба асобна падкрэсліць, што ўсякі адхіленні народнага суда ад савецкіх законаў і ад абароны інтарэсаў савецкіх грамадзян могуць прывесці да таго, што насельніцтва пры наступных выбарах можа не аказаць давер'я гэтай народнаму суддзі.

Дэпутаты, якія абіраюцца ў Саветы, павінны рэгулярна адчитвацца перад сваімі выбаршчыкамі.

На нашай Канстытуцыі той ці іншы дэпутат Савета можа быць у любы час адклікан выбаршчыкамі, калі ён не будзе апраўдваць таго давер'я, якое яму аказалі грамадзяне пры выбарах у Савет дэпутатаў працоўных.

Ніводная капіталістычная краіна не мае ў сябе такой Канстытуцыі, якая-б гарантавала выбаршчыкам адкліканне дэпутатаў.

Згодна Сталінскай Канстытуцыі Саюза ССР у нас арганізавана 3 прамысловыя новыя наркаматы і наркамат соўгасаў.

Гэтае мерапрыемства, накіраванае на большае развіццё эканомікі

нацыянальных рэспублік, узмацняе зацікаўленасць мясцовых Соведаў і ўрадаў саюзных рэспублік у развіцці мясцовай прамысловасці.

У сувязі з арганізацыяй новых наркаматаў нам перадаана ў непасрэднае кіраванне з саюзнай прамысловасці 339 прамысловых прадпрыемстваў і 150 саўгасаў.

Наша задача заключаецца ў тым, каб усямерна развіваць мясцовую ініцыятыву ў наладжванні работы прамысловых прадпрыемстваў і саўгасаў.

Як у Сталінскай Канстытуцыі Саюза ССР, так і ў праекце Канстытуцыі БССР у артыкуле 101 запісана, што грамадзянам БССР забяспечваецца права аб'яднання ў розныя грамадскія, прафесіянальныя, абаронныя, маладзёжныя і інш. арганізацыі і таварыствы, а

«... найбольш актыўныя і свядомыя грамадзяне зradoў рабочага класа і іншых слаёў працоўных аднаюцца ва ўсесаюзную камуністычную партыю (большэвікоў), якая з'яўляецца перадавым атрадам працоўных у іх барацьбе за ўмацаванне і развіццё сацыялістычнага ладу і якая з'яўляецца кіруючым ядром усіх арганізацый працоўных як грамадскіх, так і дзяржаўных».

Гэты артыкул прымаецца беларускім народам з вялікім натхненнем, бо ўся гісторыя барацьбы паказала, што толькі партыя Леніна—Сталіна непакідае стаць за інтарэсы працоўных, яна вывела беларускі народ, як і народы іншых краін, на шлях радаснага і аўтэнтчнага жыцця, на шлях сацыялізма. Над кіраванствам партыі Леніна Сталіна сацыялізм перамог канчаткова (Апладысменты).

VII. Узмацняць абарону сацыялістычнай дзяржавы

У раздзеле VIII праекта Канстытуцыі БССР запісаны правы грамадзян БССР. Але ў гэтым жа раздзеле і запісаны абавязкі грамадзян БССР. Вялікія правы прадастаўляюцца і вялікія абавязкі накладваюцца на ўсіх грамадзян.

Гэтыя абавязкі грамадзян БССР у першую чаргу заключаюцца ў тым, каб мы, жывучы і працуючы на мяжы з капіталістычным светам, як зрэдку вока ахоўвалі сваю родную бацькаўшчыну—Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

У арт. 108 праекта Канстытуцыі БССР запісана:

«Абарона бацькаўшчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна БССР. Здрада радзіме, парыванне прысягі, пораход на бок ворага, нанясенне шкоды ваеннай матунасці дзяржавы, шпіянаж—караюцца па ўсёй строгасці закона, як самае цяжкае злачынства».

У арт. 107 запісана:

«Усеагульны вайсковы абавязак з'яўляецца законам.

Вайсковая служба ў Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі прадстаўляе пачэсны абавязак грамадзян БССР».

Наша задача заключаецца ў тым, каб яшчэ больш умацоўваць БССР, як перадавы і надзейны фарпост вялікага Саюза ССР, умацоўваць недатыкальнасць нашых граніц, умацоўваць абароназдольнасць нашай слаўнай Чырвонай Арміі, дапамагаць нашым чырвоным пагранічнікам—чэкістам ахоўваць савецкія граніцы.

У нас есць шмат прыкладаў, калі насельніцтва Беларусі: мужчыны, жанчыны, дарослыя, дзеці і старыкі аказваюць вялікую дапамогу пагранічнікам у ахове савецкіх граніц. Але мы яшчэ павінны ўзмацніць сваю увагу да гэтай важнейшай дзяржаўнай справы. Браць прыклад з герояў-калгаснікаў, якія, не шкадуючы сваіх сіл, вартуюць савецкія граніцы. Напрыклад: калгаснік Паўлюкевіч Емельян Антонавіч, 66 год, з калгаса «Правда» Бягосаўскага сельсавета, не гледзячы на свой узрост, прымае самы актыўны ўдзел у ахове граніц. Ён асабіста затрымаў 20 парушальнікаў граніцы, у ліку якіх былі агенты замежнай разведкі, і за сваю актыўную дапамогу пагранічнай ахове тав. Паўлюкевіч узнагароджан ордэнам «Знак пачета».

Нам трэба браць прыклад з такіх калгасніц, як Янкоўская Марыя Людзвігаўна з калгаса «Чырвоны пагранічнік» Пучынскага сельсавета. Яна з 1934 года актыўна дапамагае пагранічнай ахове і асабіста затрымала 13 парушальнікаў граніцы. Яна таксама за актыўную дапамогу пагранічнай ахове ўзнагароджана ордэнам «Знак пачета».

Шэўчык Цімафей Якаўленіч калгаснік Старобінскага раёна—таксама прымае актыўны ўдзел у ахове граніц. Ён асабіста затрымаў 10 парушальнікаў граніцы і ў 1934 годзе прымаў непасрэдна ўдзел у ліквідацыі буйнай банды ў час ўзброенай сутычкі.

Тав. Шэўчык за актыўную дапамогу ў ахове граніц таксама ўзнагароджан ордэнам «Знак пачета».

Абмяркоўваючы і зацвярджаючы новую Канстытуцыю, працоўныя БССР павінны ўзяць на сябе абавязак, што кожны калгаснік, кожны рабочы Савецкай Беларусі будзе зоркім часавым нашых заходніх граніц.

Прымаючы сваю Канстытуцыю, беларускі народ заяўляе ўраду Савецкага Саюза і свайму вялікаму другу і правадыру таварышу Сталіну, што беларускі народ з'яўляецца надзейным перадавым атрадам на рубяжы з капіталістычным Захадам. (Апладысменты).

Беларускі народ заяўляе словамі маршала Савецкага Саюза тав. Варашылава, што калі вораг паспрабуе на нас напасці, то мы будзем яго дабіваць на яго тэрыторыі (Гучныя апладысменты). Няхай памятаюць фашысцкія падпальшчыкі ваіны, што першае, што яны знойдуць на нашых савецкіх граніцах, гэта—сваю ўласную пагібель. Савецкія граніцы будуць граніцай смерці капіталізма. (Апладысменты).

Таварышы, наша паспяховая работа, бурны рост сацыялізма непакоіць розных ворагаў як унутры, так і асабліва за граніцай. Фашызм рыхтуецца да нападу на нас. У падрыхтоўцы ваіны яму дапамагае пракляты забойца і вораг народа, фашысцкі найміт Троцкі.

Падонкі трацкізма, яго агенты, якія аставаліся ў нашай краіне, па дырэктыве Троцкага, японскай і нямецкай разведкай праводзілі шпіёнска-дыверсійную і тэрарыстычную работу. Яны хацелі загармазіць паспяховы ход савецкага народу ўперад па шляху да камуністычнага грамадства.

У гэтай шкодніцкай рабоце трацкіскім вырадкам дапамагалі і правыя рэстаўратары капіталізма Бухарын, Рыкаў, Угланаў і інш. чэлядзь; дапамагалі гэтым забойцам, шпіёнам і беларускія контррэвалюцыяныя нацыяналісты, якія таксама ў саюзе з Троцкім і правымі рэстаўратарамі капіталізма імкнуліся сарваць сацыялістычнае будаўніцтва ў Савецкай Беларусі.

Нашы органы пролетарскай дыктатуры, ЦК Унутраных спраў выкрылі шпёнска-шкодніцкую і тэрарыстычную дзейнасць трацкістаў, зноўеўцаў і правых. Пролетарскі суд нашай савецкай дзяржавы вынес свой прыгавор над трацкістамі, шкоднікамі-шпіёнамі, над Пятаковым, Радэкам, Серэбраковым, Сакольнікавым і іншымі.

Беларускі народ разам з усім народам Савецкага Саюза аднадушна ухваліў прыгавор пролетарскага суда над закліатымі ворагамі над гэтымі гандлырамі народнай крывёю. (Апладысменты). Беларускі народ завульг, што ён падзесьцядрыць сваю рэвалюцыйную пільнасць, што беларускі народ сталёнай шпрынган, цесна згуртаваўшыся вакол камуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі, не будзе даваць дзяцінства і адрываў іх з твару савецкай зямлі і зніштажаць, як самых заклітых ворагаў сацыялізма. (Апладысменты). Ніякім ворагам народу—ні нямецкім, ні польскім, ні японскім фашыстам, ні фашысту-забойцу Троцкаму і яго агентам—не ўдасца прыпыніць наш паспяховы ход да камуністычнага грамадства.

Няма сумнення, таварышчы, у тым, што праект Канстытуцыі БССР будзе прынят аднагалосна, бо гэтая Канстытуцыя ёсць Канстытуцыя пераможшага сацыялізма. Гэтая Канстытуцыя падводзіць вышкі цэлай эпохі, яна падводзіць вышкі барацьбы за сацыялізм. Мы прайшлі этап пабудовы сацыялізма і завяршылі яго ў баях з класавымі ворагам.

З зацверджаннем новай Канстытуцыі мы ўступаем у новую эпоху, у эпоху барацьбы за трыумф камунізма.

Беларускі народ, узброіўшыся рэвалюцыйнай пільнасцю, мабілізаваўшы ўсе свае сілы, згуртаваўшыся вакол партыі Леніна—Сталіна са сцягам Сталіна пойдзе наперад да камунізма. (Бурныя апладысменты).

Няхай жыве Сталінская Канстытуцыя СССР! (Апладысменты)

Няхай жыве Канстытуцыя БССР! (Апладысменты).

Няхай жыве вялікі тварэц вялікай Канстытуцыі сацыялізма стваральнік БССР таварыш Сталін! (Бурныя апладысменты, пераходзячыя ў доўга незмаўкаючую авацыю. Раздаюцца воклічы ў гонар таварыша Сталіна).

Даклад старшыні Рэдакцыйнай Камісіі З'езда таварыша Галадзеда М. М.

Таварышны, Рэдакцыйная Камісія, якая была абрана З'ездам Саветаў, працавала 18 лютага 1937 года і ўсталявала канчатковы тэкст Канстытуцыі Беларускай ССР, які ўносіцца на канчатковае зацверджанне З'езда.

Рэдакцыйная Камісія ўнесла наступныя папраўкі ў тэкст Канстытуцыі:

У раздзеле II артыкул 14, у якім запісана, што Беларуска-Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка складаецца з акруг і раёнаў, Рэдакцыйная Камісія ў гэты артыкул унесла папраўку, каб раёны, якія уваходзяць у склад акруг, таксама запісаць у Канстытуцыю. Таму ў рэдакцыі Рэдакцыйнай Камісіі З'езда гэты артыкул Канстытуцыі будзе чытацца так:

«Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка складаецца з акруг: Лепельскай у складзе раёнаў: Бягомельскага, Лепельскага, Ушацкага, Чашніцкага; Мазырскай у складзе раёнаў: Даманавіцкага, Ельскага, Жыткавіцкага, Капаткевіцкага, Лельчыцкага, Мазырскага, Нараўлянскага, Петрыкаўскага, Тураўскага; Полацкай у складзе раёнаў: Аскейскага, Ветрынскага, Дрысенскага, Полацкага, Расонскага; Слуцкай у складзе раёнаў: Грэскага, Копыльскага, Любаньскага, Слуцкага, Старобінскага, Чырвонаслабодскага; і з раёнаў: Аршанскага, Асіпавіцкага, Бабруйскага і т. д.» з пералічэннем усіх астатніх раёнаў

Чым выкліканы гэтыя папраўкі Рэдакцыйнай Камісіі?

Яны выкліканы тым, каб пералічыць і запісаць у нашай Канстытуцыі усе раёны, у тым ліку і тыя, якія уваходзяць у склад пералічаных акруг. Гэта па-першае.

Па-другое, гэтым самым канкрэтна абазначаецца размер акруг і з якіх раёнаў акруга складаецца, і, па-трэцяе, што ў гэтых раёнах таксама ўстанаўляецца больш стабільнае становішча ў сэнсе адміністрацыйнага падзелу.

Увесь сэнс гэтага артыкула Канстытуцыі заключаецца ў тым, што раз запісваюцца раёны і акругі ў нашу Канстытуцыю, то тым самым ўстанаўляецца ўстойлівасць у адміністрацыйным падзеле Рэспублікі, гэта значыць, будучы наменні краіны і перакраінаць граніцы раёнаў, акруг і сельскіх саветаў.

Вы памятаеце, што таварыш Сталін у сваім дакладзе таксама гаварыў, што нам трэба і ў справе раёнавання мець устойлівасць, стабільнасць. Гэта неабходна для гаспадарчага і палітычнага развіцця кожнага раёна, акругі, сельсовета.

Гэта—першая папраўка Рэдакцыйнай Камісіі.

Другая папраўка ў пункце «ж» артыкула 19-га. Гэтым артыкулам Канстытуцыі вызначэцца, чым ведае Беларуская ССР у асобе яе вышэйшых органаў улады і органаў дзяржаўнага кіравання.

Гэты пункт гаворыць, што БССР разам з іншымі задачамі ведае складаннем і выкананнем бюджэтаў рэспублікі, акруг і раёнаў. Рэдакцыйная Камісія дадала пасля слова «раёнаў»—«і гарадоў». Гэта значыць, што кіраванне складаннем і выкананнем бюджэтаў акруг і раёнаў таксама будзе распаўсюджвацца і на гарады. Патрэбнасць гэтай папраўкі зусім зразумела. Таму я не буду прыводзіць матывіроўкі.

У раздзеле 5 артыкул 54 Рэдакцыйная Камісія дадала слова: «пасёлка». І ў канчатковай рэдакцыі гэты артыкул будзе чытацца так: «Советы дэпутатаў працоўных (акругі, горада, расна, сяла, мястэчка, пасёлка) кіруюць культурна-палітычным і гаспадарчым будаўніцтвам на сваёй тэрыторыі, устанаўляюць мясцовы бюджэт, кіруюць дзейнасцю падпарадкаваных ім органаў кіравання, забяспечваюць ахову дзяржаўнага парадку, садзейнічаюць узмацненню абароназдольнасці краіны, забяспечваюць выкананне законаў і ахову правоў грамадзян».

Ёсць рэдакцыйная папраўка і артыкула 57. У папярэдняй рэдакцыі артыкула 57 было запісана: «Выканаучымі і распарадчымі органамі сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных (у сёлах, вёсках, пасёлках, мястэчках) у невялікіх паселішчах з'яўляюцца старшыня, яго намеснік і сакратар, якія абіраюцца імі».

Рэдакцыйная Камісія дала наступную рэдакцыю гэтага артыкула. «Выканаучымі і распарадчымі органамі сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных (у сёлах, вёсках, пасёлках, мястэчках) у невялікіх паселішчах з'яўляюцца старшыня, яго намеснік і сакратар, якія абіраюцца адпаведнымі Советамі дэпутатаў працоўных». Гэтым удаканалена рэдакцыя гэтага артыкула. Матывіроўка гэтай папраўкі таксама не патрабуецца.

У артыкуле 58 там, дзе пералічана: акругі, раёна, горада, сяла, мястэчка, дадана слова: «пасёлка».

У артыкул 66-ты ўнесена папраўка, каб у акругах утварыць дарожныя аддзелы выканаўчых камітэтаў, а таксама і сектары кадрў пры старшыні акруговага выканаўчага камітэта.

Такі-ж дадатак унесен Рэдакцыйнай Камісіяй пра ўтварэнне сектараў кадрў пры старшынях выканкомаў гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных. Гэта датычыць артыкула 72-га.

Папраўкі аб утварэнні сектараў кадрў маюць вялікае значэнне, бо нашы Саветы (акруговы, раённы, гарадскі) павінны значна сур'

ёзней, чым гэта было да гэтага часу, паставіць справу выяўлення, арганізацыі і падрыхтоўкі кадраў, бо Совет—гэта масавая арганізацыя, асноўная арганізацыя ўцягнення мас у дзяржаўнае кіраванне і ў справу сацыялістычнага будаўніцтва. І таму Саветы і выканаўчыя камітэты павінны справу арганізацыі і падрыхтоўкі масавых кадраў паставіць значна лепш, чым гэта было ва многіх Советах да гэтага часу. Таму ўтварэнне сектараў кадраў мае вялікае значэнне.

Вось тыя папяркі, якія ўнесла. Рэдакцыйная Камісія З'езда.

Таварышы, такім чынам праект новай Канстытуцыі БССР шырока абмяркоўваў усім беларускім народам перад З'ездам Советаў, таксама і на самым З'ездзе, ён ужо канчаткова адрэдагаваны і ўносіцца на канчатковае зацверджанне Надзвычайнага XII З'езда Советаў БССР.

Наша новая Канстытуцыя з пачатку і да канца прасякнута сталінскім духам, яна складзена ў поўнай адпаведнасці са Сталінскай Канстытуцыяй Саюза ССР.

Прычым я дакладваю З'езду, што ў складанні праекта новай Канстытуцыі БССР прымаў асабісты ўдзел таварыш Сталін (Бурныя апладысменты).

Таварыш Сталін рэдагаваў праект нашай Канстытуцыі і адобрыў яго. (Бурныя, працяглыя апладысменты).

Такім чынам беларускі народ з поўным правам называе сваю Канстытуцыю Беларускай ССР таксама Сталінскай Канстытуцыяй. (Бурныя апладысменты, якія пераходзяць у доўгую авацыю. Увесь З'езд устае і наладжвае бурную авацыю).

Няма ніякіх сумненняў, што XII Надзвычайны З'езд Советаў БССР аднадушна зацвердзіць гэтую Сталінскую Канстытуцыю БССР—Канстытуцыю пераможшага сацыялізма. (Бурныя, доўгія апладысменты, усе ўстаюць, воклічы з месц: «Няхай жыве таварыш Сталін!», «Няхай жыве Сталінская Канстытуцыя БССР!». Бурныя апладысменты, доўгая авацыя).

Пастанова Надзвычайнага XII Усебеларускага З'езда Советаў

Аб зацверджанні Канстытуцыі (Асноўнага Закона) БССР

Надзвычайны XII З'езд Советаў Беларускай Совецкай Соцыялі-
стычнай Рэспублікі пастанаўляе:

Праект Канстытуцыі (Асноўнага Закона) Беларускай Совецкай
Соцыялістычнай Рэспублікі ў рэдакцыі, прадстаўленай Рэдакцыйнай
Камісіяй З'езда, зацвердзіць.

ПРЭЗІДЫУМ З'ЕЗДА.

Менск, Дом Урада
19 лютага 1937 г.

Бел

Ар
ёсць

Ар
таў п
наме

звале
і рус
наліст

Ар
вёскі

Ар
сістэм
вытв
сістэм
вытв

Ар
дзярж
на-ка
каапе

Ар
рудні
арган
ствы
нальн
мысл
усена

Ар
ных
выраб

3 Бол

КАНСТЫТУЦЫЯ (Асноўны Закон) Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі

Раздзел I

ГРАМАДСКІ ЛАД

Артыкул 1. Беларуская Совецкая Соцыялістычная Рэспубліка ёсць соцыялістычная дзяржава рабочых і сялян.

Артыкул 2. Палітычную аснову БССР складаюць Саветы дэпутатаў працоўных, якія выраслі і ўзмацніліся ў выніку звяржэння ўлады памешчыкаў і капіталістаў, заваявання дыктатуры пролетарыята, вызвалення беларускага народу ад нацыянальнага прыгнёчання царызма і рускай імперыялістычнай буржуазіі і разгрому беларускай нацыяналістычнай контррэвалюцыі.

Артыкул 3. Уся ўлада ў БССР належыць працоўным горада і вёскі ў асобе Саветаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 4. Эканамічную аснову БССР складаюць соцыялістычная сістэма гаспадаркі і соцыялістычная уласнасць на прылады і сродкі вытворчасці, якія ўмацаваліся ў выніку ліквідацыі капіталістычнай сістэмы гаспадаркі, адмены прыватнай уласнасці на прылады і сродкі вытворчасці і знішчэння эксплуатацыі чалавека чалавекам.

Артыкул 5. Соцыялістычная ўласнасць у БССР мае або форму дзяржаўнай уласнасці (усенародны набытак), або форму кааператыўна-калгаснай уласнасці (уласнасць паасобных калгасаў, уласнасць кааператыўных аб'яднанняў).

Артыкул 6. Зямля, яе нетры, воды, лясы, заводы, фабрыкі, шахты, руднікі, чыгуначны, водны і наветраны транспарт, банкі, сродкі сувязі, арганізаваныя дзяржавай буйныя сельскагаспадарчыя і прадпрыемствы (соўгасы, машынатрактарныя станцыі і т. д.), а таксама комунальныя прадпрыемствы і асноўны жыллевы фонд у гарадах і прамысловых пунктах з'яўляюцца дзяржаўнай уласнасцю, гэта значыць усенародным набыткам.

Артыкул 7. Грамадскія прадпрыемствы ў калгасах і кааператыўных арганізацыях з іх жывым і мёртвым інвентаром, пратукцыя, якая вырабляецца калгасамі і кааператыўнымі арганізацыямі, таксама як

іх грамадскія будынкі складаюць грамадскую, соцыялістычную ўласнасць калгасаў і кааператыўных арганізацый.

Кожны калгасны двор, апрача асноўнага прыбытку ад грамадскай калгаснай гаспадаркі, мае ў асабістым карыстанні невялікі прысядзібны ўчастак зямлі і ў асабістай уласнасці падсобную гаспадарку на прысядзібным участку, жылы дом, прадукцыйную жывёлу, птушак і дробны сельскагаспадарчы інвентар—згодна статута сельскагаспадарчай арцелі.

Артыкул 8. Зямля, якая займаецца калгасамі, замацоўваецца за імі ў бясплатнае і бестэрміновае карыстанне, гэта значыць навечна.

Артыкул 9. Побач з соцыялістычнай сістэмай гаспадаркі, якая з'яўляецца пануючай формай гаспадаркі ў БССР, дапускаецца законам дробная прыватная гаспадарка аднаасобных сялян і саматужнікаў, якая аснова на асабістай працы і выключае эксплуатацыю чужой працы.

Артыкул 10. Права асабістай уласнасці грамадзян на іх працоўныя прыбыткі і зберажэнні, на жылы дом і падсобную хатнюю гаспадарку, на прадметы хатняй гаспадаркі і ўжытку, на прадметы асабістага спажывання і выгоды, таксама як права наследвання асабістай уласнасці грамадзян—ахоўваюцца законам.

Артыкул 11. Гаспадарчае жыццё БССР вызначаецца і накіроўваецца дзяржаўным народнагаспадарчым планам у інтарэсах павелічэння грамадскага багацця, няўхільнага ўздыму матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных, умацавання БССР і ўзмацнення абароназдольнасці і незалежнасці Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Артыкул 12. Праца ў БССР з'яўляецца абавязкам і справай гонару кожнага здольнага да працы грамадзяніна па прынцыпу: «хто не працуе, той не есць».

У БССР ажыццяўляецца прынцып соцыялізма: «ад кожнага па яго здольнасці, кожнаму—па яго працы».

Р а в д з е л II

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛАД

Артыкул 13. У мэтах ажыццяўлення ўзаемадапамогі па лініі эканамічнай і палітычнай, таксама як і па лініі абароны, Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка добравольна аб'ядналася з роўнапраўнымі Савецкімі Соцыялістычнымі Рэспублікамі: Расійскай СФСР, Украінскай ССР, Азербайджанскай ССР, Грузінскай ССР, Армянскай ССР, Туркменскай ССР, Узбекскай ССР, Таджыкскай ССР, Казахскай ССР, Кіргізскай ССР у саюзную дзяржаву—Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Выходзячы з гэтага, БССР забяспечвае за СССР у асобе яго вы-

шэйшых органаў улады і органаў дзяржаўнага кіраўніцтва правы, вызначаныя артыкулам 14 Канстытуцыі СССР.

Па-за межамі артыкула 14 Канстытуцыі СССР, БССР ажыццяўляе дзяржаўную ўладу самастойна, захоўваючы поўнасю свае суверэнныя правы.

Артыкул 14. Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка складаецца з акруг: Лепельскай у складзе раёнаў: Бягомельскага, Лепельскага, Ушацкага, Чашніцкага; Мазырскай у складзе раёнаў: Даманавіцкага, Ельскага, Жыткавіцкага, Капаткевіцкага, Лельчыцкага, Мазырскага, Нараўлянскага, Петрыкаўскага, Тураўскага; Полацкай у складзе раёнаў: Асвейскага, Ветрынскага, Дрысенскага, Полацкага Расонскага; Слуцкай у складзе раёнаў: Грэскага, Копыльскага, Любаньскага, Слуцкага, Старобінскага, Чырвонаслабодскага і з раёнаў: Аршанскага, Асіпавіцкага, Бабруйскага, Багушэўскага, Барысаўскага, Бешанковіцкага, Брагінскага, Будакашалеўскага, Быхаўскага, Бялыніцкага, Бярэзінскага, Веткаўскага, Віцебскага, Гарадоцкага, Глускага, Гомельскага, Горацкага, Дзяржынскага, Добрушскага, Дрыбінскага, Дубровенскага, Жлобінскага, Журавіцкага, Заслаўскага, Камарынскага, Кармянскага, Касцюковіцкага, Кіраўскага, Клімавіцкага, Клічаўскага, Круглянскага, Крупскага, Крычаўскага, Лагойскага, Лёзненскага, Лоеўскага, Магілёўскага, Менскага, Мехаўскага, Мсціслаўскага, Парыцкага, Плешчаніцкага, Прапойскага, Пухавіцкага, Рагачоўскага, Рэчыцкага, Свяціславіцкага, Сенненскага, Сіроцінскага, Смаленіцкага, Смілавіцкага, Старадарожскага, Суражскага, Талачынскага, Уваравіцкага, Уздзенскага, Халоненіцкага, Хойніцкага, Хоцімскага, Церахоўскага, Чырвонапольскага, Чавускага, Чачэрскага, Чэрвеньскага, Чэрыкаўскага, Шклоўскага і гарадоў, якія не уваходзяць у склад раёнаў: Менска, Віцебска, Гомеля, Магілёва.

Артыкул 15. Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка захоўвае за сабою права свабоднага выхаду з Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік.

Артыкул 16. Тэрыторыя БССР не можа быць зменена без згоды БССР.

Артыкул 17. Законы СССР абавязковы на тэрыторыі БССР.

Артыкул 18. Кожны грамадзянін БССР з'яўляецца грамадзянінам СССР.

Грамадзяне ўсіх іншых саюзных рэспублік карыстаюцца на тэрыторыі БССР аднолькавымі правамі з грамадзянамі БССР.

Артыкул 19. Веданню Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі ў асобе яе вышэйшых органаў улады і органаў дзяржаўнага кіравання падлягаюць:

- а) устанаўленне Канстытуцыі БССР і кантроль за яе выкананнем;
- б) устанаўленне граніц акруг, раёнаў, сельскіх саветаў і стварэнне новых акруг, раёнаў і сельскіх саветаў;
- в) законодаўства БССР;

- г) ахова дзяржаўнага парадку і правоў грамадзян;
- д) зацверджанне народнагаспадарчага плана БССР;
- е) зацверджанне дзяржаўнага бюджэта БССР;
- ж) кіраўніцтва складаннем і выкананнем бюджэтаў рэспублікі, акруг, раёнаў і гарадоў і ўстанаўленне, у адпаведнасці з законадаўствам СССР, дзяржаўных і мясцовых падаткаў, збораў і непадатковых прыбыткаў;
- з) кіраўніцтва страхавой і ашчаднай справай;
- і) кіраванне банкамі, прамысловымі, сельскагаспадарчымі і гандлёвымі прадпрыемствамі і арганізацыямі рэспубліканскага падпарадкавання, а таксама кіраўніцтва мясцовай прамысловасцю;
- к) кантроль і нагляд за кіраваннем і становішчам прадпрыемстваў саюзнага падпарадкавання;
- л) устанаўленне парадку землекарыстання, а таксама карыстання нетрамі, лясамі і водамі;
- м) кіраўніцтва жыллёвай і комунальнай гаспадаркай, жыллёвым будаўніцтвам і добрабытам гарадоў і іншых населеных месц;
- н) дарожнае будаўніцтва, кіраўніцтва мясцовым транспартам і сувяззю;
- о) законадаўства аб працы;
- п) кіраўніцтва справай соцыяльнага забяспечання;
- р) кіраўніцтва справай пачатковай, сярэдняй і вышэйшай асветы;
- с) кіраўніцтва культурна-асветнымі і навуковымі арганізацыямі і ўстановамі у БССР і кіраванне культурна-асветнымі і навуковымі арганізацыямі і ўстановамі рэспубліканскага значэння;
- т) кіраўніцтва справай народна-аховы здароўя і кіраванне ўстановамі аховы здароўя рэспубліканскага значэння;
- у) кіраўніцтва і арганізацыя справы фізічнай культуры і спорту;
- ф) арганізацыя судовых органаў у БССР;
- х) прадастаўленне праў грамадзянства БССР;
- ц) амністыя і памілаванне грамадзян, асуджаных судовымі органамі БССР.

Раздзел III

ВЫШЭЙШЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ БЕЛАРУСКАЙ СОВЕЦКАЙ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Артыкул 20. Вышэйшым органам дзяржаўнай улады БССР з'яўляецца Вярхоўны Совет БССР.

Артыкул 21. Вярхоўны Совет БССР абіраецца грамадзянамі БССР на выбарчых акругах тэрмінам на чатыры гады па норме: адзін дэпутат на 20 тысяч насельніцтва.

Артыкул 22. Вярхоўны Совет БССР ажыццяўляе ўсе правы, прысвоеныя БССР, згодна артыкулаў 13 і 19 Канстытуцыі БССР, паколькі яны не ўваходзяць, па Канстытуцыі, у кампетэнцыю падсправаздачных Вярхоўнаму Совету БССР органаў БССР: Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР, Совета Народных Камісараў БССР і Народных Камісарыятаў БССР.

Артыкул 23. Вярхоўны Совет БССР з'яўляецца адзіным законодаўчым органам БССР.

Артыкул 24. Закон лічыцца зацверджаным, калі ён прынят Вярхоўным Советам БССР простаю большасцю галасоў.

Артыкул 25. Законы, прынятыя Вярхоўным Советам БССР, публікуюцца на беларускай, а таксама на рускай, польскай і яўрэйскай мовах за подпісамі старшыні і сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 26. Вярхоўны Совет БССР абірае старшыню Вярхоўнага Совета БССР і двух яго намеснікаў.

Артыкул 27. Старшыня Вярхоўнага Совета БССР кіруе пасяджэннямі Вярхоўнага Совета БССР і загадвае яго ўнутраным распарадкам.

Артыкул 28. Сесіі Вярхоўнага Совета БССР склікаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Совета БССР два разы ў год.

Нечарговыя сесіі склікаюцца Прэзідыумам Вярхоўнага Совета БССР па яго погляду ці па патрабаванню аднаго трэці дэпутатаў Вярхоўнага Совета.

Артыкул 29. Вярхоўны Совет БССР абірае Прэзідыум Вярхоўнага Совета БССР у складзе: старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР, двух яго намеснікаў, сакратара Прэзідыума і 15 членаў Прэзідыума.

Артыкул 30. Прэзідыум Вярхоўнага Совета БССР падсправаздачны Вярхоўнаму Совету БССР ва ўсёй сваёй дзейнасці.

Артыкул 31. Прэзідыум Вярхоўнага Совета БССР:

- а) склікае сесіі Вярхоўнага Совета БССР;
- б) дае тлумачэнне законаў БССР, выдае ўказы;
- в) праводзіць усенароднае апытанне (рэферэндум);
- г) адмяняе пастановы і распараджэнні Совета Народных Камісараў БССР у выпадку, калі яны не адпавядаюць закону;
- д) у перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Совета БССР, па прадстаўленню старшыні Совета Народных Камісараў БССР, вызваляе ад пасады і прызначае асобных Народных Камісараў БССР з наступным унясеннем на зацверджанне Вярхоўнага Совета БССР;
- е) надае ганаровыя званні БССР;

ж) ажыццяўляе права памілавання грамадзян, асуджаных судовымі органамі БССР.

Артыкул 32. Вярхоўны Совет БССР абірае Мандатную Камісію, якая правярае паўнамоцтвы дэпутатаў Вярхоўнага Совета БССР.

Па прадстаўленню Мандатнай Камісіі Вярхоўны Совет БССР рашае або прызнаць паўнамоцтвы, або касіраваць выбары асобных дэпутатаў.

Артыкул 33. Вярхоўны Совет БССР назначае, калі ён палічыць неабходным, следчыя і рэвізійныя камісіі па любому пытанню.

Усе ўстановы і службовыя асобы абавязаны выконваць патрабаванні гэтых камісій і прадстаўляць ім неабходныя матэрыялы і дакументы.

Артыкул 34. Дэпутат Вярхоўнага Совета БССР не можа быць прыцягнут да судовай адказнасці або арыштаваны без згоды Вярхоўнага Совета БССР, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Совета БССР—без згоды Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 35. Па сканчэнні паўнамоцтваў Вярхоўнага Совета БССР Прэзідыум Вярхоўнага Совета БССР назначае новыя выбары ў тэрмін не больш двух месяцаў з дня сканчэння паўнамоцтваў. Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 36. Па сканчэнні паўнамоцтваў Вярхоўнага Совета БССР Прэзідыум Вярхоўнага Совета БССР захоўвае свае паўнамоцтвы аж да ўтварэння новаабраным Вярхоўным Советам БССР новага Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР.

Артыкул 37. Новаабраны Вярхоўны Совет БССР склікаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Совета БССР ранейшага склікання не пазней як праз месяц пасля выбараў.

Артыкул 38. Вярхоўны Совет БССР утварае Урад БССР—Совет Народных Камісараў БССР.

Раздзел IV

ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАГА КІРАВАННЯ БЕЛАРУСКАЙ СОВЕЦКАЙ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭСПУБЛІКІ

Артыкул 39. Вышэйшым выканаўчым і распарадчым органам дзяржаўнай улады БССР з'яўляецца Совет Народных Камісараў БССР.

Артыкул 40. Совет Народных Камісараў БССР адказны перад Вярхоўным Советам БССР і яму падсправаздачны, а ў перыяд паміж сесіямі Вярхоўнага Совета БССР—перад Прэзідыумам Вярхоўнага Совета БССР, якому падсправаздачны.

Артыкул 41. Совет Народных Камісараў БССР выдае пастановы і распараджэнні на аснове і ў выкананне дзейнічаючых законаў Саюза ССР і БССР, пастаноў і распараджэнняў Совета Народных Камісараў СССР і правярае іх выкананне.

Артыкул 42. Пастановы і распараджэнні Совета Народных Камісараў БССР абавязковы да выканання на ўсёй тэрыторыі БССР.

Артыкул 43. Совет Народных Камісараў БССР:

а) яднае і накіроўвае работу рэспубліканскіх і саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў БССР і іншых падпарадкаваных яму гас-

падарчых, адміністрацыйных і культурных устаноў, яднае і правярае работу ўпаўнаважаных агульнасаюзных Народных Камісарыятаў;

б) складае народнагаспадарчы план БССР, уносіць яго на зацверджанне Вярхоўнага Савета БССР і прымае меры па ажыццяўленню народнагаспадарчага плана;

в) складае дзяржаўны бюджэт БССР і звод мясцовых бюджэтаў БССР, уносіць дзяржаўны бюджэт на зацверджанне Вярхоўнага Савета БССР і прымае меры па ажыццяўленню дзяржаўнага і мясцовых бюджэтаў;

г) прымае меры па забяспечэнню грамадскага парадку, абароне інтарэсаў дзяржавы і ахове правоў грамадзян;

д) кіруе і правярае работу выканаўчых камітэтаў акруговых, раённых і гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных;

е) утварае, у выпадку неабходнасці, спецыяльныя камітэты і Галоўныя Кіраўніцтвы пры Совеце Народных Камісараў БССР па справах гаспадарчага і культурнага будаўніцтва.

Артыкул 44. Совет Народных Камісараў БССР мае права адмяняць загады і інструкцыі Народных Камісараў БССР, рашэнні і распараджэнні акруговых, раённых і гарадскіх выканаўчых камітэтаў Саветаў дэпутатаў працоўных і прыпыняць пастановы і распараджэнні акруговых, раённых і гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 45. Совет Народных Камісараў БССР утвараецца Вярхоўным Советам БССР у складзе:

Старшыні Савета Народных Камісараў БССР;

Намеснікаў старшыні Савета Народных Камісараў БССР;

Старшыні Дзяржаўнай Планавай Камісіі БССР;

Народных Камісараў БССР:

Харчовай прамысловасці;

Лёгкай прамысловасці;

Лясной прамысловасці;

Земляробства;

Зернавых і жывёлагадоўчых соўтвасаў;

Фінансаў;

Унутранага гандлю;

Унутраных спраў;

Юстыцыі;

Аховы здароўя;

Асветы;

Мясцовай прамысловасці;

Комунальнай гаспадаркі;

Соцыяльнага забяспечання;

Упаўнаважанага Камітэта заготовак Саюза ССР;

Начальніка кіраўніцтва па справах мастацтваў;

Упаўнаважаных агульнасаюзных Народных Камісарыятаў.

Артыкул 46. Народныя Камісары БССР кіруюць галінамі дзяржаўнага кіравання, якія ўваходзяць у кампетэнцыю БССР.

Артыкул 47. Народныя Камісары БССР выдаюць у межах кампетэнцыі адпаведных Народных Камісарыятаў загады і інструкцыі на падставе і ў выкананне законаў СССР і БССР, пастановаў і распараджэнняў Савета Народных Камісараў СССР і Савета Народных Камісараў БССР, загадаў і інструкцый саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў СССР і правяраюць іх выкананне.

Артыкул 48. Народныя Камісарыяты БССР з'яўляюцца або саюзна-рэспубліканскімі, або рэспубліканскімі.

Да саюзна-рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў БССР адносяцца Народныя Камісарыяты БССР:

Харчовай прамысловасці;
Лёгкай прамысловасці;
Лясной прамысловасці;
Земляробства;
Зернавых і жывёлагадоўчых саўгасаў;
Фінансаў;
Унутранага гандлю;
Унутраных спраў;
Юстыцыі;
Аховы здароўя.

Да рэспубліканскіх Народных Камісарыятаў адносяцца Народныя Камісарыяты БССР:

Асветы;
Мясцовай прамысловасці;
Комунальнай гаспадаркі;
Соцыяльнага забяспечання.

Артыкул 49. Саюзна-рэспубліканскія Народныя Камісарыяты БССР кіруюць даручанымі ім галінамі дзяржаўнага кіравання БССР, апрача толькі абмежаванай колькасці прадпрыемстваў па спісу, які зацвярджаецца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР, падпарадкоўваючыся як Савету Народных Камісараў БССР, так і адпаведным саюзна-рэспубліканскім Народным Камісарыятам СССР.

Артыкул 50. Рэспубліканскія Народныя Камісарыяты БССР кіруюць даручанымі ім галінамі дзяржаўнага кіравання, падпарадкоўваючыся непасрэдна Савету Народных Камісараў БССР.

Артыкул 51. Урад БССР або Народны Камісар БССР, да якіх звернута запытанне дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, абавязаны не больш як у трохдзённы тэрмін даць вусны або пісьмовы адказ у Вярхоўным Совеце БССР.

Раздзел V

МЯСЦОВЫЯ ОРГАНЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ УЛАДЫ

Артыкул 52. Органамі дзяржаўнай улады ў акругах, раёнах, гарадах, сёлах, мястэчках, вёсках, пасёлках з'яўляюцца Саветы дэпутатаў працоўных.

Артыкул 53. Акруговыя, раённыя, гарадскія, раённыя ў вялікіх гарадах, сельскія, местачковыя і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных абіраюцца адпаведна працоўнымі акругі, раёна, горада, сяла, вёскі, мястэчка, пасёлка тэрмінам на два гады.

Артыкул 54. Саветы дэпутатаў працоўных (акругі, горада, раёна, сяла, мястэчка, пасёлка) кіруюць культурна-палітычным і гаспадарчым будаўніцтвам на сваёй тэрыторыі, устанаўляюць мясцовы бюджэт, кіруюць дзейнасцю падпарадкаваных ім органаў кіравання, забяспечваюць ахову дзяржаўнага парадку, садзейнічаюць ўзмацненню абароназдольнасці краіны, забяспечваюць выкананне законаў і ахову правоў грамадзян.

Артыкул 55. Саветы дэпутатаў працоўных прымаюць рашэнні і даюць распараджэнні ў межах правоў, якія ім належаць па законах СССР і БССР.

Артыкул 56. Выканаўчымі і распарадчымі органамі акруговых, раённых, гарадскіх і сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных з'яўляюцца выканаўчыя камітэты, якія абіраюцца імі ў складзе: старшыні, яго намеснікаў, сакратара і членаў.

Артыкул 57. Выканаўчымі і распарадчымі органамі сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных (у сёлах, вёсках пасёлках, мястэчках) у невялікіх паселішчах з'яўляюцца старшыня, яго намеснік і сакратар, якія абіраюцца адпаведнымі Саветамі дэпутатаў працоўных.

Артыкул 58. Выканаўчыя камітэты Саветаў дэпутатаў працоўных (акругі, раёна, горада, сяла, мястэчка, пасёлка) ажыццяўляюць кіраванне культурна-палітычным і гаспадарчым будаўніцтвам на сваёй тэрыторыі на аснове рашэнняў адпаведных Саветаў дэпутатаў працоўных і вышэйстаячых дзяржаўных органаў.

Артыкул 59. Сесіі акруговых, раённых Саветаў дэпутатаў працоўных склікаюцца іх выканаўчымі камітэтамі не менш шасці разоў у год.

Артыкул 60. Сесіі гарадскіх і сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных склікаюцца іх выканаўчымі органамі не менш аднаго разу ў месяц.

Артыкул 61. Акруговыя, раённыя і гарадскія Саветы дэпутатаў працоўных абіраюць на час сваёй сесіі старшыню і сакратара для вядзення пасяджэнняў сесіі.

Артыкул 62. Старшыня сельскага Савета дэпутатаў працоўных склікае сельскі савет і вядзе яго пасяджэнні.

Артыкул 63. Выканаўчыя органы Саветаў дэпутатаў працоўных

акруг, раёнаў, гарадоў, сёл непасрэдна падсправаздачны як Совету дэпутатаў працоўных, які іх абраў, так і выканаўчаму органу вышэйшайшага Совета дэпутатаў працоўных.

Артыкул 64. Вышэйшайшыя выканаўчыя камітэты Советаў дэпутатаў працоўных маюць права адмяняць рашэнні і распараджэнні ніжэйшайшых выканаўчых камітэтаў і прыпыняць рашэнні і распараджэнні ніжэйшайшых Советаў дэпутатаў працоўных.

Артыкул 65. Вышэйшайшыя Советы дэпутатаў працоўных маюць права адмяняць рашэнні і распараджэнні ніжэйшайшых Советаў дэпутатаў працоўных і іх выканаўчых камітэтаў.

Артыкул 66. Акруговыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выканаўчых камітэтаў:

Зямельны;
Народнай асветы;
Аховы здароўя;
Фінансавы;
Соцыяльнага забяспечання;
Комунальнай гаспадаркі;
Унутранага гандлю;
Дарожны;
Агульны;
Планавую камісію.

Сектар кадраў пры старшыні выканаўчага камітэта.

Артыкул 67. У адпаведнасці з умовамі акругі, на аснове законаў СССР і БССР, агульнасаюзнае Народнае Камісарыята, а таксама саюзна-рэспубліканскія і рэспубліканскія Народныя Камісарыята ўтвараюць пры акруговых Советах дэпутатаў працоўных кіраўніцтвы.

Артыкул 68. Аддзелы і кіраўніцтвы акруговых Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкоўваюцца ў сваёй дзейнасці як адпаведнаму акруговому Совету дэпутатаў працоўных і яго выканаўчаму камітэту, так і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 69. Раённыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выканаўчых камітэтаў:

Зямельны;
Народнай асветы;
Фінансавы;
Унутранага гандлю;
Аховы здароўя;
Соцыяльнага забяспечання;
Дарожны;
Агульны;
Планавую камісію;

Сектар кадраў пры старшыні выканаўчага камітэта і, апрача таго, у адпаведнасці з асаблівасцямі гаспадаркі раёна, з залучэння

Вярхоўнага Совета БССР, раённыя Советы дэпутатаў працоўных утвараюць аддзелы комунальны і мясцовай прамысловасці.

Артыкул 70. У адпаведнасці з умовамі раёна, на аснове законаў СССР і БССР, з зацверджання Совета Народных Камісараў БССР, Народны Камісарыят Унутраных спраў утварае пры раённых Советах дэпутатаў працоўных кіраўніцтвы.

Артыкул 71. Аддзелы раённых Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкоўваюцца ў сваёй дзейнасці як раённаму Совету дэпутатаў працоўных і яго выканаўчаму камітэту, так і адпаведнаму аддзелу акруговага Совета дэпутатаў працоўных і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 72. Гарадскія Советы дэпутатаў працоўных утвараюць наступныя аддзелы выканаўчых камітэтаў:

- Фінансавы;
- Комунальнай гаспадаркі;
- Унутранага гандлю;
- Аховы здароўя;
- Народнай асветы;
- Соцыяльнага забяспечання;
- Агульны;
- Планавую камісію;

Сектар кадраў пры старшыні выканаўчага камітэта і, апрача таго, у адпаведнасці з асаблівасцямі прамысловасці горада, яго гарадской і прыгараднай гаспадаркі:

- Мясцовай прамысловасці;
- Зямельны.

Артыкул 73. Аддзелы гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных падпарадкоўваюцца ў сваёй дзейнасці як гарадскому Совету дэпутатаў працоўных і яго выканаўчаму камітэту, так і адпаведнаму акруговаму, раённаму аддзелу Совета дэпутатаў працоўных або непасрэдна адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР.

Артыкул 74. Аддзелы гарадскіх Советаў дэпутатаў працоўных Менска, Віцебска, Гомеля і Магілёва падпарадкоўваюцца ў сваёй дзейнасці як Советам дэпутатаў працоўных Менска, Віцебска, Гомеля і Магілёва і іх выканаўчым камітэтам, так і адпаведнаму Народнаму Камісарыяту БССР непасрэдна.

Артыкул 75. Па сканчэнні паўнамоцтваў акрутовых, раённых, гарадскіх, местачковых, сельскіх і пасялковых Советаў дэпутатаў працоўных іх выканаўчыя і распарадчыя органы захоўваюць сваё паўнамоцтва аж да ўтварэння новаабранымі Советамі дэпутатаў працоўных новых выканаўчых і распарадчых органаў.

Раздзел VI**БЮДЖЭТ БЕЛАРУСКАЙ СОВЕЦКАЙ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ
РЭСПУБЛІКІ**

Артыкул 76. Дзяржаўны бюджэт БССР складаецца Саветам Народных Камісараў БССР і уносіцца ім на зацверджанне Вярхоўнага Савета БССР.

Зацверджаны Вярхоўным Саветам БССР дзяржаўны бюджэт БССР публікуецца да ўсеагульнага ведама.

Артыкул 77. Вярхоўны Совет БССР абірае Бюджэтную Камісію, якая дакладвае Вярхоўнаму Савету сваё заключэнне па дзяржаўнаму бюджэту БССР.

Артыкул 78. Справаздача аб выкананні дзяржаўнага бюджэта БССР зацвярджаецца Вярхоўным Саветам БССР і публікуецца да ўсеагульнага ведама.

Артыкул 79. У бюджэты акруговых, раённых, гарадскіх і сельскіх Советаў уключаюцца прыбыткі ад мясцовай гаспадаркі, адлічэнні ад дзяржаўных прыбыткаў, якія паступаюць на іх тэрыторыі, а таксама паступленні ад мясцовых падаткаў і збораў у размерах, якія ўстанаўляюцца законадаўствам СССР і БССР.

Раздзел VII**СУД І ПРАКУРАТУРА**

Артыкул 80. Правасуддзе ў БССР ажыццяўляецца Вярхоўным Судом БССР, акруговымі судамі і народнымі судамі, а таксама спецыяльнымі судамі Саюза ССР, якія ствараюцца па пастанове Вярхоўнага Савета СССР.

Артыкул 81. Разгляд спраў ва ўсіх судах ажыццяўляецца з удзелам народных засядацеляў, апрача выпадкаў, спецыяльна прадугледжаных законам.

Артыкул 82. Вярхоўны Суд БССР з'яўляецца вышэйшым судовым органам БССР.

На Вярхоўны Суд БССР ускладаецца нагляд за судовай дзейнасцю ўсіх судовых органаў БССР.

Артыкул 83. Вярхоўны Суд БССР абіраецца Вярхоўным Саветам БССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 84. Акруговыя суды абіраюцца акруговымі Саветамі дэпутатаў працоўных тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 85. Народныя суды абіраюцца грамадзянамі раёна на аснове ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні тэрмінам на тры гады.

Артыкул 86. Судавадзенне ў БССР вядзецца на беларускай мове з забяспечаннем для асоб, якія не ўладаюць гэтай мовай, поўнага

азнаямлення з матэрыяламі справы праз перакладчыка, а таксама права выступаць на судзе на роднай мове.

Артыкул 87. Разгляд спраў ва ўсіх судах БССР адкрыты, паколькі законам не прадугледжаны выключэнні, з забяспечаннем абвінавачваемаму права на абарону.

Артыкул 88. Суддзі незалежны і падпарадкоўваюцца толькі закону.

Артыкул 89. Вышэйшы нагляд за дакладным выкананнем законаў усімі Народнымі Камісарыятамі і падпарадкаванымі ім установамі, роўным чынам, як асобнымі службовымі асобамі, а таксама грамадзянамі на тэрыторыі БССР ажыццяўляецца як Пракурорам СССР непасрэдна, так і праз Пракурора БССР.

Артыкул 90. Пракурор БССР прызначаецца Пракурорам СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 91. Акруговыя, раённыя і гарадскія пракуроры прызначаюцца Пракурорам БССР з зацверджаннем Пракурора СССР тэрмінам на пяць гадоў.

Артыкул 92. Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае функцыі незалежна ад якіх-бы там ні было мясцовых органаў, падпарадкоўваючыся толькі Пракурору СССР.

Раздзел VIII

АСНОЎНЫЯ ПРАВА І АБАВЯЗКІ ГРАМАДЗЯН

Артыкул 93. Грамадзяне БССР маюць права на працу, гэта значыць права на атрыманне гарантаванага работы з аплатай іх працы ў адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю.

Права на працу забяспечваецца сацыялістычнай арганізацыяй на роднай гаспадаркі, няўхільным ростам вытворчых сіл савецкага грамадства, устараненнем магчымасці гаспадарчых крызісаў і ліквідацыяй беспрацоўя.

Артыкул 94. Грамадзяне БССР маюць права на адпачынак.

Права на адпачынак забяспечваецца скарачэннем рабочага дня для пераважнай большасці рабочых да сямі гадзін, устанаўленнем штогадовых водпусकाў рабочым і служачым з захаваннем зароботнай платы, прадастаўленнем для абслугоўвання працоўных шырокай сеткі санаторыяў, дамоў адпачынку, клубаў.

Артыкул 95. Грамадзяне БССР маюць права на матэрыяльнае забяспечанне ў старасці, а таксама ў выпадку хваробы і страты працаздольнасці.

Гэтае права забяспечваецца шырокім развіццём сацыяльнага страхавання рабочых і служачых за кошт дзяржавы, бясплатнай медычнай дапамогай працоўным, прадастаўленнем у карыстанне працоўных шырокай сеткі курортаў.

Артыкул 96. Грамадзяне БССР маюць права на асвету.

Гэтае права забяспечваецца ўсеагульна-абавязковай пачатковай асветай, бясплатнасцю асветы, уключаючы вышэйшую асвету, сістэмай дзяржаўных стыпендый пераважнай большасці навучаючыхся ў вышэйшай школе, навучаннем у школах на роднай мове, арганізацыяй на заводах, у саўгасах, машынатрактарных станцыях і калгасах бясплатнага вытворчага, тэхнічнага і аграмацкага навучання працоўных.

Артыкул 97. Жанчыне ў БССР прадастаўляюцца роўныя правы з мужчынам ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця.

Магчымасць ажыццяўлення гэтых правоў жанчыні забяспечваецца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынам права на працу, аплату працы, адпачынак, сацыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховай інтарэсаў маці і дзіцяці, прадастаўленнем жанчыне пры цяжарнасці водпуску з захаваннем утрымання, шырокай сеткі радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і садоў.

Артыкул 98. Роўнапрае грамадзян БССР, незалежна ад іх нацыянальнасці і расы, ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця з'яўляецца непарушным законам.

Нікогды там ні было прамое або ўскоснае абмежаванне правоў або, наадварот, устанаўленне прамых або ўскосных пераваг грамадзян у залежнасці ад іх расавай і нацыянальнай прыналежнасці, таксама як усякая пропаведзь расавай або нацыянальнай выключнасці, або нянавісці і п'ягарды—караюцца законам.

Артыкул 99. У мэтах забяспечання за грамадзянамі свабоды совесці царква ў БССР аддзелена ад дзяржавы і школа ад царквы. Свабода правы рэлігійнай культуры і свабода антырэлігійнай прапаганды прызнаецца за ўсімі грамадзянамі.

Артыкул 100. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў мэтах умацавання сацыялістычнага ладу грамадзянам БССР гарантуецца законам:

- а) свабода слова;
- б) свабода друку;
- в) свабода сходаў і мітынгаў;
- г) свабода вулічных шэсцяў і дэманстрацый.

Гэтыя правы грамадзян забяспечваюцца прадастаўленнем працоўным і іх арганізацыям друкарняў, запасаў паперы, грамадскіх будынкаў, вуліц, сродкаў сувязі і іншых матэрыяльных умоў, неабходных для іх ажыццяўлення.

Артыкул 101. У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў мэтах развіцця арганізацыйнай самадзейнасці і палітычнай актыўнасці народных мас, грамадзянам БССР забяспечваецца права аб'яднання ў грамадскія арганізацыі: прафесіянальныя саюзы, кааператывы

аб'яднанні, арганізацыі моладзі, спартыўныя і абаронныя арганізацыі, культурныя, тэхнічныя і навуковыя таварыствы, а найбольш актыўныя і свядомыя грамадзяне з радоў рабочага класа і іншых слаёў працоўных яднаюцца ва Ўсесаюзную Комуністычную партыю (большэвікоў), якая з'яўляецца перадавым атрадам працоўных у іх барацьбе за ўмацаванне і развіццё сацыялістычнага ладу і якая з'яўляецца кіруючым ядром усіх арганізацый працоўных як грамадскіх, так і дзяржаўных.

Артыкул 102. Грамадзянам БССР забяспечваецца недатыкальнасць асобы. Ніхто не можа быць арыштаваны інакш як па пастанове суда або з санкцыі Пракурора.

Артыкул 103. Недатыкальнасць жылля грамадзян і тайна перапіскі ахоўваюцца законам.

Артыкул 104. БССР прадастаўляе права прытулку замежным грамадзянам, якія праследуюцца за абарону інтарэсаў працоўных, або навуковую дзейнасць, або нацыянальна-вызваленчую барацьбу.

Артыкул 105. Кожны грамадзянін БССР абавязан выконваць Канстытуцыю Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, выконваць законы, захоўваць дысцыпліну працы, сумесна адносіцца да грамадскага абавязку, паважаць правы сацыялістычнага агульнасумеснага жыцця.

Артыкул 106. Кожны грамадзянін БССР абавязан берагчы і ўмацоўваць грамадскую, сацыялістычную ўласнасць, як свяшчэнную і недатыкальную аснову савецкага ладу, як крыніцу багацця і магутнасці радзімы, як крыніцу заможнага і культурнага жыцця ўсіх працоўных.

Асобы, якія пасягаюць на грамадскую, сацыялістычную ўласнасць, з'яўляюцца ворагамі народу.

Артыкул 107. Усеагульны вайсковы абавязак з'яўляецца законам.

Вайсковая служба ў Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі прадстаўляе пачэсны абавязак грамадзян БССР.

Артыкул 108. Абарона бацькаўшчыны ёсць свяшчэнны абавязак кожнага грамадзяніна БССР. Здрада радзіме: парушэнне прысягі, пераход на бок ворага, нанясенне шкоды ваеннай магутнасці дзяржавы, шпіянаж—караюцца па ўсёй строгасці закона, як самае цяжкае злачынства.

Рэзольцыя IX

ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 109. Выбары дэпутатаў ва ўсе Саветы дэпутатаў працоўных: Вярхоўны Совет Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, акруговыя, раённыя, гарадскія, месцачковыя, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных праводзяцца выбаршчыкамі на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 110. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца ўсеагульнымі: усе грамадзяне БССР, якія маюць 18 гадоў, незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, вераіспаведання, асветнага ценза, асёласці, соцыальнага паходжання, маемаснага становішча і мінулай дзейнасці, маюць права ўдзельнічаць у выбарах дэпутатаў і быць абранымі, за выключэннем страціўшых розум і асоб, асуджаных судом з пазбаўленнем выбарчых правоў.

Артыкул 111. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца роўнымі. кожны грамадзянін мае адзін голас; усе грамадзяне ўдзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 112. Жанчыны карыстаюцца правам абіраць і быць абранымі роўна з мужчынамі.

Артыкул 113. Грамадзяне, якія знаходзяцца ў радах Чырвонай Арміі, карыстаюцца правам абіраць і быць абранымі роўна з усімі грамадзянамі.

Артыкул 114. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: выбары ва ўсе Саветы дэпутатаў працоўных, пачынаючы ад сельскага і гарадскога Савета дэпутатаў працоўных аж да Вярхоўнага Савета БССР, праводзяцца грамадзянамі непасрэдна шляхам прамых выбараў.

Артыкул 115. Галасаванне пры выбарах дэпутатаў з'яўляецца тэйным.

Артыкул 116. Кандыдаты пры выбарах выстаўляюцца па выбарчых акругах.

Права выстаўлення кандыдатаў забяспечваецца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных: камуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесійнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі, культурнымі таварыствамі.

Артыкул 117. Кожны дэпутат абавязан рабіць справаздачу перад выбаршчыкамі аб сваёй рабоце і аб рабоце Саветаў дэпутатаў працоўных і можа быць у любы час адкліканы па рашэнню большасці выбаршчыкаў па ўстаноўленым законам парадку.

Артыкул 118. Выбары ў Саветы дэпутатаў працоўных БССР праводзяцца па выбарчых акругах па наступных нормах:

а) у акруговы Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 2.000 і не больш як ад 3.000 чалавек насельніцтва;

б) у раённы Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 500 і не больш як ад 1000 чалавек насельніцтва;

в) у гарадскі Совет дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як ад 150 і не больш як ад 300 чалавек насельніцтва;

г) у сельскі і месцячковы Саветы дэпутатаў працоўных—адзін дэпутат не менш як да 100 і не больш як да 250 чалавек насельніцтва.

Выбарчыя нормы для асобных Саветаў дэпутатаў працоўных у межах выбарчых норм, указаных у гэтым артыкуле, вызначаюцца выбарчым законам БССР.

Раздзел X

ГЕРБ, СЦЯГ, СТАЛІЦА

Артыкул 119. Дзяржаўны герб Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі складаецца з выяўлення ў праменьнях усходзячага сонца сярпа і молата, абкружаных вянком; гэты вянок складаецца злева з жытніх каласоў, пераплеценых канюшынай, а справа — з дубовай галінкі; ўнізе паміж абодвума палавінамі вянка знаходзіцца частка зямной кулі. Абедзве палавіны вянка перавіты чырвонай стужкай, на якой змешчаны надпісы на беларускай, рускай, няўрэйскай і польскай мовах: «Прэ істарыі ўсіх краін, злучаецца!», і ніжэй — ішцыялы БССР. Уверсе герба знаходзіцца пяціканцовая зорка.

Артыкул 120. Дзяржаўны сцяг Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі складаецца з чырвонага палотнішча з выяўленнем на яго верхнім кутку каля дрэўка залатых сярпа і молата і над імі — чырвонай пяціканцовай зоркі, абкружанай залатой каймой, а ўнізе сярпа і молата залатыя літары — БССР. Адносіны шырыні да даўжыні 1:2.

Артыкул 121. Сталіцай Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі в'яўляецца горад Менск.

Раздзел XI

ПАРАДАК ЗМЭНЫ КАНСТЫТУЦЫІ

Артыкул 122. Змена Канстытуцыі Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі робіцца толькі па рашэнню Вярхоўнага Савета БССР, прынятаму большасцю не менш $\frac{2}{3}$ галасоў Вярхоўнага Савета.

ПРЭЗІДЫУМ НАДЗВЫЧАЙНАГА XII УСЕБЕЛАРУСКАГА З'ЕЗДА СОВЕТАЎ:

1. Аўгустайціс	10. Готфрыд	20. Кудзелька	30. Сердзіч
2. Александровіч	11. Досін	21. Любовіч	31. Скабло
3. Бенэк	12. Дубіна	22. Леўкоў	32. Стакун
4. Булін	13. Дзякаў	23. Малашонак	33. Сурта
5. Балуін	14. Емельянаў	24. Пушчын	34. Сухаручкін
6. Бейнэ	15. Жолудаў	25. Патапенка	35. Убарэвіч
7. Валковіч	16. Жуковіч	26. Рачок	36. Хадасевіч
8. Галадзед	17. Жураўлёў	27. Рубінштэйн	37. Ціхон
9. Гарачоў	18. Картукоў	28. Рыскін	38. Чарвякоў
	19. Каруцкі	29. Свірыдаў	39. Шусцін

19 лютага 1937 г.
Менск, Дом Урада

Канстытуцыя ордэнаюснай БССР

Надзвычайны XII Усебеларускі З'езд Соведаў прыняў Канстытуцыю (Асноўны Закон) БССР, цалкам і поўнасьцю аснованую на Сталінскай Канстытуцыі СССР. XII З'езд зойме адну з бліскучых старонак у гісторыі беларускага народу, бо гэты з'езд прыняў і зацвердзіў Канстытуцыю перамогі соцыялізма ў БССР.

Беларускі народ, які ў часы царызма знаходзіўся пад палітычным, соцыяльна-эканамічным і нацыянальным уціскам, пасля перамогі Вялікай пролетарскай рэвалюцыі ўпершыню ў гісторыі атрымаў сваю дзяржаўнасць. Рабочыя і сяляне Беларусі пры данамозе вялікага рускага пролетарыята адстаілі сваю дзяржаўнасць у гераічных боіх і безапольскімі інтэрвентамі на франтах грамадзянскай вайны, у жорсткай барацьбе супроць буржуазных нацыяналістаў, нацыянал-дэмакрату, супроць злейшых ворагаў народу, агентаў фашызма-трацкістаў і іх прыспешнікаў—правых адшчапенцаў.

Разам з рускім народам і пры яго данамозе беларускі народ стварыў сваю прамысловасць і буйную соцыялістычную сельскую гаспадарку.

За кароткі тэрмін БССР ператварылася ў квітнісную ордэнаюсную рэспубліку, у краіну сучэльнай грамадзянскай і высокай культуры, нацыянальнай па форме і соцыялістычнай па зместу.

У БССР, як і ва ўсім Савецкім Саюзе, элімінацыя эксплуатацыі чалавека чалавекам. Справа соцыялізма перамагла канчаткова і бесповаротна.

«Наша савецкае прамадства,—гаварыў таварыш Сталін на VIII З'ездзе Соведаў,—дабілася таго, што яно ўжо ажыццявіла ў асноўным соцыялізм, стварыла соцыялістычны лад, г. зн. ажыццявіла тое, што у марксістаў называецца інакш першай ці ніжэйшай фазай камунізма. Значыць, у нас ужо ажыццёўлена ў асноўным першая фаза камунізма, соцыялізм».

У гэтых простых словах правадыра выражаны гістарычнага значэння перамогі, заваяваныя народамі вялікага Савецкага Саюза і канчаткова замацаваныя Асноўным Законам дзяржавы рабочых і сялян Канстытуцыяй СССР.

Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка дабілася сваіх велізарных перамог перш за ўсё ў выніку мудрай палітыкі генія нашай эпохі правадыра і настаўніка народаў—таварыша Сталіна, у выніку ажыццяўлення ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі. Увесь беларускі народ спаткаў сваю новую Канстытуцыю гарачымі словамі любові і падзякі таварышу Сталіну, бо кожны яе радок прасякнут сталінскімі клопатамі аб жывым чалавеку, аб росквіце культуры і добрабыту працоўных.

Аб велізарных зрухах у нашай рэспубліцы ярка сведчыць і самы склад дэлегатаў Надзвычайнага XII Усебеларускага Зезда Советаў.

З агульнай колькасці дэлегатаў-рабочых 86,7 проц. складаюць стаханавцы. Гэта—армія сапраўдных майстроў сацыялістычнай працы, выхаванцаў вялікага Сталіна. Сярод дэлегатаў-рабочых 21,4 проц. маюць вышэйшую ўзнагароду—ордэны СССР. Усе 166 дэлегатаў сялян—калгаснікі, прадстаўнікі зусім новых прафесій у нашай сельскай гаспадарцы, створаных у выніку перамогі сацыялістычных форм працы (камбаны, трактарысты, ільняводы, брыгадзіры, звеннявыя, даяркі, свинаркі, цялятніцы і т. д.). Характэрна, што яшчэ ў 1927 годзе на VIII Усебеларускім Зездзе Советаў усе 115 дэлегатаў-сялян былі адназасобнікамі. У анкетце кожнага з іх у графе «прафесія» значылася толькі адно слова—«хлебароб».

На XII Усебеларускім Зездзе Советаў былі 223 жанчыны-дэлегаткі (у тры разы больш чым на VIII Зездзе), якія прадстаўлялі амаль усе прафесіі прамысловасці, транспарту, сельскай гаспадаркі, разумовай працы (урачы, трактарысткі, аграномы, інжынеры, артысткі, навуковыя работнікі, настаўніцы, вопытныя кіраўнікі савецкіх устаноў і калгасаў). На гэтым прыкладзе ясна відаць адносіны савецкага ладу да жанчыны. У нас жанчына побач з мужчынай прымае актыўны ўдзел у кіраванні дзяржавай, з'яўляецца поўнапраўным гаспадаром краіны.

Вялікая Сталінская Канстытуцыя гаворыць усёму свету аб нябачаных заваяваннях працоўных СССР, аб стварэнні яшчэ больш глыбокай формы дыктатуры рабочага класа, аб напшырэніцкай сацыялістычнай дэмакратыі.

У поўнай адпаведнасці з саюзнай Канстытуцыяй пабудавана і новая Канстытуцыя БССР. Раздзелы III і IV Канстытуцыі БССР дэталова вызначаюць пабудову і поўнамоцтвы вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і органаў дзяржаўнага кіравання Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Асабліва дэталова вызначаны ў раздзеле V функцыі і правы мясцовых органаў дзяржаўнай улады Советаў дэпутатаў працоўных (акругі, горада, раёна, сяла, мястэчка, населка). Так, напрыклад, устанавляецца, што сесіі акруговых і раённых Советаў дэпутатаў працоўных склікаюцца выканаўчымі камітэтамі не радзей 6 раз у год, а сесіі гарадскіх і сельскіх Советаў дэпутатаў працоўных не радзей 1 раз у месяц. Такім чынам устанаўліецца рэгулярная справаздачнасць выканаўчых органаў перад Советамі дэпутатаў працоўных, што у пэўнай меры гарантуе няухільнае правядзенне прынцыпаў сацыялістычнага дэмакратызма.

Раздзел VI устанаўліе парадак складання і зацверджання бюджэту Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі. Артыкул 79, спецыяльна прысвечаны бюджэту акруговых, раённых, гарадскіх і сельскіх советаў, вызначае таксама і крыніцы прыбыткавай часткі мясцовага бюджэту.

Раздзел VII карэнным чынам рэарганізуе работу суда. Народны суд, згодна новай Канстытуцыі, абраецца грамадзянамі на аснове ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні. Суд становіцца сапраўды дэмакратычнай установай. Нязмерна павышаецца прэстыж народнага суда, які цягнейшым чынам звязваецца з масамі, узмацняючы сваё выхаваўчае значэнне.

У раздзеле аб выбарчай сістэме Канстытуцыя БССР рэгламентуе

нормы прадстаўніцтва пры выбарах у акруговыя, раённыя, гарадскія і сельскія Саветы дэпутатаў працоўных. Напрыклад, у акруговы Савет дэпутатаў працоўных, згодна артыкула 118, абіраюцца па норме адзін дэпутат не менш як ад 2000 і не больш як ад 3000 чалавек насельніцтва, у раённы Савет—адзін дэпутат не менш як ад 500 і не больш як ад 1000 чалавек насельніцтва. У гарадскі Савет адзін дэпутат ад 150 і не больш як ад 300 чалавек насельніцтва. У сельскія Саветы адзін дэпутат ад 100 і не больш як ад 250 чалавек насельніцтва. У Канстытуцыі прадугледжваецца, што нормы прадстаўніцтва ў мясцовыя Саветы ў кожным пэрсонным выпадку буць вызначаны спецыяльным выбарчым законам БССР.

* * *

Сталінская Канстытуцыя знамянуе сабой новы этап у развіцці сацыялістычнай дэмакратыі. Яна ўводзіць для ўсіх грамадзян нашай краіны усёагульнае выбарчае права без усякіх абмежаванняў, права на працу, на асвету, на адпачынак, на забяспечанне старасці.

Сталінская Канстытуцыя дае яркія узоры паслядоўнага, да канца вытрыманага сацыялістычнага дэмакратызма па любым пытанню жыцця нашага грамадства. Фальшывая-ж буржуазная дэмакратыя абмяжоўваецца фармальнай фіксацыяй ўрэзаных правоў і свабод грамадзян. На самай-жа справе свабодай і ўсімі правамі карыстаецца толькі клас эксплуатацараў.

Патрабаванне наяўнасці маёмаснага цензу, працяглага пражывання ў адной мясцовасці, пазбаўленне выбарчых правоў жанчын, ваенна-служачых, нацыянальнае і расавае прыгнечанне—усе гэта ўтончаныя формы ўрэзвання правоў, прыніжэння і прыгнечання працоўных у буржуазных краінах.

Каб захаваць сваю дыктатуру, эксплуатацарскія класы становяцца непрамысльнымі ворагамі нават куцай буржуазнай дэмакратыі, яны вымушаны хапацца за адкрыта фашысцкія тэрарыстычныя метады кіравання. У гэтых адносінах германскія фашысты заслужылі герастрату славу.

Вядомая расавая «тэорыя» германскіх фашыстаў, узведзеная Гітлерам у дзяржаўны закон, адкрыта ставіць «арыйца» у прывілеяванае становішча, а «не-арыйца»—у становішча фактычна бяспраўнага чалавека.

Не-арыйцам забаронена займаць розныя дзяржаўныя і грамадскія пасады. Для іх устаноўлена асобая процантная норма пры паступленні ў навучальныя установы. Забаронены шлюбы паміж асобамі «германскай» і «яўрэйскай» крыві. І т. д. і т. п.

Германскія фашысты цынічна сцвярджаюць, што расавая тэорыя дабываецца палепшання «чалавечай народы і выкаранення няпоўнаценных». У зверскім шавінізме гітлераўцы шукваюць выхад з пагрозы ўсё ўзрастаючага рэвалюцыйнага руху рабочых.

На фоне вясёлага і радаснага жыцця народу Савецкай Беларусі асабліва рэльефна выдзяляецца нязносны нацыянальны ўціск над беларусамі, украінцамі і яўрэямі ў фашысцкай Польшчы. Даволі сказаць, што ў гэтай турме народаў ліквідаваны школы для нацменгіасцей. Паводле прызнання самога міністэрства асветы, у Польшчы не наведвае школы адзін мільён дзяцей школьнага ўзросту. Грамат-

насць у вёсцы безупынна падае. З года ў год зніжаюцца выдаткі на асвету. Расце жабрацтва працоўных мас Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны.

Сталінская Канстытуцыя СССР і новая Канстытуцыя БССР, выключнаю сілай паказвае працоўным Заходняй Беларусі і ўсяго свету, што толькі партыя бальшэвікоў і дыктатура рабочага класа ў форме савецкай улады можа забяспечыць сапраўдную свабоду і роўнапраўе для працоўных усіх нацыянальнасцей.

Сталінская Канстытуцыя мае велізарнейшае міжнароднае значэнне, як праграма барацьбы рэвалюцыйлага пролетарыята і прыгнечаных народаў усяго свету супроць капіталізма, супроць асвятрэтага фашызму за канчатковую перамогу сацыялізма і камунізма ва ўсім свеце.

Партыйныя і савецкія арганізацыі абавязаны карэнным чынам перабудаваць сваю работу ў адпаведнасці з новай Канстытуцыяй Савецкай ўстаноў, куды звяртаецца вялікая колькасць людзей, на чым працаваць зараз нязмерна лепш, чым да гэтага часу. Іх абавязак не жахнуцца парушэння гарантаваных Канстытуцыяй правоў, у найкарацейшы тэрмін вырашаць кожнае законнае патрабаванне грамадзян. Бюракратызму ў савецкім апарате павіна быць абвешчана базісная барацьба.

Шырокія масы працоўных нашай краіны прымаюць актыўны ўдзел у кіраванні дзяржавай. Гарадскія і сельскія Саветы, растаючы выканаўчыя камітэты, як адзін з важнейшых прывадных рамнёў сувязі партыі з працоўнымі масамі, усё вышэй узнікаюць якасць сваёй работы, усё цясней збліжаюцца з масамі, становяцца правадырамі сапраўды сацыялістычнай дэмакратыі.

На жаль, ёсць у нас яшчэ і такія партыйныя і савецкія арганізацыі, якія не зразумелі сваіх абавязкаў, што выцякаюць з новай Сталінскай Канстытуцыі. Яркім таму прыкладам служыць справа Лепельскага райкома партыі. Былы сакратар райкома партыі Пацэнгель і старшыня райвыканкома Семашко сталі на шлях грубага адміністравання, парушэння рэвалюцыйнай законнасці, зацэску самакрытык, грубейшага скажэння савецкай дэмакратыі. Секцыі і дэпутацкія групы не працавалі. Раённая кіраванства зусім адарвалася ад мас, згубіла палітычнае пачуццё і бальшэвіцкую пільнасць, што знаходзіцца ў непрымірай суадносінах з прынцыпамі і духам Сталінскай Канстытуцыі.

Каб палепшыць работу Советаў, неабходна правільна расставіць людзей і наладзіць работу партыйных груп у Советах. Партарганізацыі навінны дабіцца ад дэпутатаў-камуністаў, каб яны чотка выконвалі параграф 55 статута партыі. Партыйная група абавязана ўзмацніць свой уплыў у беспартыйным асяроддзі, сачыць за нухільным ажыццяўленнем палітыкі партыі, мацаваць жалезную партыйную і савецкую дысцыпліну, змагацца з бюракратызмам, правяраць выкананне партыйных і савецкіх дырэктыў.

Абмеркаванне і зацверджанне праекта Сталінскай Канстытуцыі СССР і БССР выклікала новую хвалю працоўнага энтузіязму ва ўсіх кутках Савецкай Беларусі. У сваім творчым уздыме ўвесь беларускі

народ выражаў глыбокую падзяку, любоў і адданасць вялікай партыі Леніна-Сталіна, адзінай у свеце сапраўды народнай партыі, пад кіраўніцтвам якой заваяваны і запісаны ў Канстытуцыі сацыялізма шырокія правы грамадзян.

Нельга забываць, што рэшткі разгромленых ворагаў могуць паспрабаваць выкарыстаць гэтыя правы народу ў сваіх падлых інтарэсах. Працэ над контррэвалюцыйнай бандай грацкістаў-зінюеўцаў наглядна паказаў, што вораг не спыняецца ні перад якімі гнуснасцямі, абы толькі перашкодзіць пераможнаму ходу сацыялізма. Таму моцная адданасць работы ўсіх звяняў нашага апарата, рэвалюцыйная болейніцкая пільнасць, бязлітасная барацьба з рэшткамі класавых ворага з'яўляецца важнейшай умовай далейшага развіцця нашай вялікай радзімы.

Сталінская Канстытуцыя падняла вынік гістарычнаму этапу барацьбы за сацыялізм. Пад выпрабаваным кіраўніцтвам ВКП(б) і вялікага Сталіна працоўныя масы Савецкага Саюза вондуць на шляху далейшага умацавання бяскласавога сацыялістычнага грамадства, да канчатковай перамогі камунізма.

Трацкісцкая банда рэстаўратараў капіталізма

Працэс над так званым «паралельным цэнтрам» яшчэ раз паказаў, да якой гнуснай подласці і нізасці дакаціліся здраднікі радзімы тэарэты, дыверсанты, шпіёны, агенты фашыстаў Геса і Троцкага.

Галоўная задача, якую паставілі перад сабою трацкісты, заключалася ў гвалтоўным звяржэнні савецкага ўрада і знішчэнні існуючага ў СССР эканамічнага і дзяржаўнага ладу для аднаўлення капіталізма.

Рэстаўрацыя капіталізма востра галоўнае ў палітычнай праграме контррэвалюцыйных трацкістаў. Крывавы фашысцкі сабак Троцкі на гэтым пытанні пісаў Радэку: «Трэба зразумець, што без пэўнага прыраўнення сацыяльнай структуры СССР да капіталістычных дзяржаў урад блока ўтрыманца ва ўлады і захаванне мір не зможа... Дапушчэнне германскага і японскага капітала да эксплуатацыі СССР стварыць бунныя капіталістычныя інтарэсы на савецкай тэрыторыі. Да іх падцягнуцца ўвесці тыя сілы, якія не жывуць капіталістычнай псіхалогіяй і не задаволены калгасамі. Немцы і японцы патрабуюць ад нас разраджэння атмасферы ўвесці, таму трэба будзе ісці на ўступкі і дапусціць роспуск калгасаў ці выхад з калгасаў».

Фашыст Троцкі таксама цвёрдзіў і Пятакову, калі той спецыяльна ездзіў да Троцкага з Берліна у Осло на аэрамае, паслужыла прадстаўленым германскім фашыстам: «Гэта значыць, трэба будзе адступіць. Гэта трэба цвёрда зразумець. Адступіць да капіталізма».

У гэтым заключалася галоўная мэта палітычнай праграмы трацкістаў. Імяна дзеля ажыццяўлення сваёй падлай палітычнай праграмы рэстаўрацыі капіталізма трацкісты зматаліся супроць савецкай улады, супроць сацыялізма, прычым самымі гнуснымі метадамі.

Брудныя адкіды контррэвалюцыі, трацкісцкія падонкі хацелі шляхам рэстаўрацыі капіталізма пахаваць сацыялізм і заваяванае рабочым класам светлае, шчаслівае, заможнае жыццё. Яны хацелі знішчыць сацыялістычную сістэму гаспадаркі, сацыялістычную прамысловасць, ліквідаваць калгасы і саўгасы. Яны хацелі аднавіць панаванне буржуазіі, звярнуць на нашы прадпрыемствы фабрыкантаў і заводчыкаў, а ў нашы вёскі памешчыкаў і кулакоў.

Трацкісцка-зінювускія рэстаўратары капіталізма хацелі аднавіць у СССР капіталістычную эксплуатацыю і рабства.

У той час, калі мы дасягнулі велізарнага развіцця сацыялістычнай дэмакратыі, калі ўся краіна з агромным энтузіязмам і захапленнем абмяркоўвала праект Сталінскай Канстытуцыі, трацкісты рыхтавалі ліквідацыю дэмакратыі ў нашай краіне. Троцкі пісаў Радэку: «Ні аб якой дэмакратыі гутаркі быць не можа. Рабочы клас пражыў восемнаццаць год рэвалюцыі, і ў яго апетыт агромны, а гэтага рабочага трэба будзе звярнуць часткова на прыватныя фабрыкі, часткова на дзяржаўныя фабрыкі, якія будуць знаходзіцца ў стане цяжкай канкурэнцыі з замежным капіталам. Значыць будзе кругое па-

горшанне становішча рабочага класа. У вёсцы адновіцца барацьба беднаты і сярэдняка супроць кулацтва. І тады, каб утрымацца, патрэбна моцная улада незалежна ад таго, якімі формамі гэта будзе прыкрыта. Калі хочаце аналогіі гістарычных, то вазьміце аналогію з уладай Напалеона I і прадумайце гэту аналогію».

Беларускі народ дасканала памятае тое мінулае, да якога хацелі звярнуць нас трацкіска-зыноўска-рэстаўратары. Пасля Окцябрскай рэвалюцыі Беларусь упершыню ў гісторыі атрымала сваю дзяржаўнасць. Упершыню ў гісторыі стала яна свабоднай краінай. Упершыню, як і ўсе народы вялікага Савецкага Саюза пад кіраўніцтвам партыі і любімага Сталіна, дасягнула яна шчаслівага, радаснага жыцця.

Усе гіганцкія перамогі беларускага народу звязаны з пролетарскай рэвалюцыяй, з дыктатурай рабочага класа, з іменамі геніяльнейшых правадыроў сусветнага пролетарыята Леніна і Сталіна.

Трацкісцкая банда спрабавала любой цаной, любымі сродкамі здзейсніць сваю праграму. Для гэтага яна заключыла саюз з фашыстамі злейшымі ворагамі працоўных усяго свету і згадзілася аддаць ім у кабалу нашу свабодную краіну. Дзеля гэтага мэта Троцкі і яго спадручнікі сталі вернымі слугамі фашызма.

Атаман шайны Троцкі пісаў Радэку: «Было-б недарэчнасцю думаць, што можна прыйсці да ўлады, не заручыўшыся спрыяючымі адносінамі важнейшых капіталістычных урадаў, асабліва такіх, найбольш агрэсіўных, як сучасны ўрад Германіі і Японіі. Зусім неабходна ўжо зараз мець з гэтымі ўрадамі кантакт і дагаворнасць».

Для ўстанавлення з фашысцкімі ўрадамі «кантакту і дагаворнасці» падлеіны з подлых Троцкі ўступіў у перагаворы з намеснікам Гітлера—Гесам, адным з кіраўнікоў германскай фашысцкай партыі. Пагадненне заключана было ў наступным:

«1. гарантаваць агульныя спрыяючыя адносіны германскаму ўраду і неабходнае супрацоўніцтва з ім у важнейшых пытаннях міжнароднага характару;

2. згадзіцца на тэрытарыяльныя ўступкі;

3. дапусціць германскіх прадпрыемцаў у форме канцэсій (ці якіх-небудзь іншых формах), да эксплуатацыі такіх прадпрыемстваў у СССР, якія з'яўляюцца неабходнымі эканамічным дадаткам да гаспадаркі Германіі (гутарка ішла пра жалезную руду, марганец, нафту, золата, лес і т. п.—Рэд.);

4. стварыць у СССР умовы, спрыяючыя для дзейнасці германскіх прыватных прадпрыемстваў;

5. разгарнуць у час вайны актыўную дыверсійную работу на ваенных прадпрыемствах і на фронце. Прычым гэта дыверсійная работа павінна праводзіцца па ўказаннях Троцкага, узгодненых з германскім генштабам».

Гэта пагадненне даказвае, што трацкісты мелі на меце рэстаўраваць капіталізм у нашай краіне пры дапамозе фашысцкіх штыкоў. За гэту дапамогу яны гатовы былі шчодро заплаціць і германскім і японскім фашыстам.

Як паказаў на судзе Радэк, Троцкі абяцаў уступіць Японіі Прымор'е і Прыамур'е, а Германіі Украіну. І мала таго—дапусціць германскіх капіталістаў да эксплуатацыі руды, марганца, золата, нафты, апацітаў, прадастаўляць германскім фашыстам харчы і тлушчы па цэнах, ніжэй сусветных. Японіі трацкісты запрадалі не толькі Пры-

море і Прыамур'е, яны абяцалі японскім фашыстам сахалінскую нафту, а таксама гарантавалі пастаўку нафты з іншых частак краіны на выпадак вайны з Амерыкай. Трацкісты загідзя абяцалі Германіі садзейнічаць у захопе Прыдунайскіх краі і Балкан, а Японіі не рабіць перашкод у захопе Кітая.

З паказанняў падсудных было ясна відаць, што азвярэлыя ворагі рыхтавалі тэрытарыяльнае расчлянэнне нашай соцыялістычнай радзімы, парашылі разбій яе на часткі па ўгоду імперыялістычным пачынам драпежнікаў-фашыстаў.

Трацкісцкія вырадкі арганізавалі эладзеіскую змову не толькі супроць нашай вялікай соцыялістычнай радзімы. Сваю агідную падлую работу яны вядуць супроць усяго чэснага і прагрэсывага чалавечтва, падтрымліваючы самыя цёмныя сілы сусветнай рэакцыі. Ва Францыі яны імкнуцца расстроіць агульны народны фронт у яго барацьбе супроць фашыстаў. У Іспаніі дапамагаюць мадэжнікам і фашысцкім інтэрвентам душыць незалежнасць іспанскага іспанскага народу.

Беларускі народ добра памятае дзесяць месяцаў германскай акупацыі ў 1918 г., калі армія кайзера нясе з сабою жах і разарэнне, калі фабрыканты і памешчыкі аднаўлялі капіталістычныя парады ў іх найбольш жудаснай каланіяльнай форме.

У другі раз беларускі народ, звязаны брацкімі узаімі з сям'ёй народаў вялікага Савецкага Саюза, не далусціць на сваю тэрыторыю германскіх фашыстаў, якіх-б пагадненняў яны ні заключалі з аджыдамі чалавечтва—Троцкім і яго хаўруснікамі.

Трацкісцкія рэстаўратары ўзялі на сябе ролю дыверсантаў і шпіёнаў германскай і японскай разведкі. Яны перадавалі сакрэтныя матэрыялы аб развіцці нашай прамысловасці, выконвалі даручэнні за межных разведак па арганізацыі дыверсійных і тэрарыстычных ажыццяўленняў, стараліся справакаваць вайну, прыспешыць напад капіталістычных дзяржаў на Савецкі Саюз.

Выконваючы дырэктыўу Троцкага, група Пятаковых, Серабраковых і ім падобных старалася падарваць гаспадарчую магутнасць нашай дзяржавы, каб выклікаць сярод працоўных азлабленне супроць савецкай улады.

У сваім шаленстве трацкісцкія мязгаўцы ні перад чым не спыняліся: арганізавалі выбухі, падпалы, крушэнні, імкнучыся выклікаць як мага больш афяраў. Дробныя гаварылі: «Нават лепш, калі будуць афяры на шахце, бо яны бесспрэчна выклічуць азлабленне рабочых. А гэта нам патрэбна». На Горлаўскім азотна-тукавым камбінаце трацкістам удалося правесці тры дыверсійныя акты, у тым ліку два выбухі, якія пацягнулі за сабою чалавечыя афяры і нанеслі дзяржаве цяжкія матэрыяльныя страты. Пры выбуху на шахце «Цэнтральнай» загінула дзесяць рабочых, а чатырнаццаць цяжка паранена. Пры крушэнні ваісковага эшалона на станцыі Шуміха, загінула 29 чырвонаармейцаў і 29 цяжка паранена. У 1935—36 гг. на Паўднёва-Уральскай чыгуны было 15 выпадкаў крушэння паяздоў па зааду Князева, які выконваў абавязак агента японскай разведкі. Пры чыгуначных катастрофах было забіта 63 чалавекі і ранена 154.

Але гэтыя кашмарныя акты шкодніцтва з чалавечымі афярамі блядзюць перад тым, што трацкісты рыхтавалі ўчыніць у час вайны. Пятакоў распарадзіўся к моманту вайны падпаліць Кемеравскі хімікабінат. Ліфшыц і Князеў, па непасрэднаму ўказанню япон-

скага генеральнага штаба, рыхтавалі заражэнне бактэрыямі вайсковых эшалонаў, пунктаў харчавання і сандапамогі.

Па заданню Гестапо «паралельны цэнтр» арганізаваў рэд тэрарыстычных груп у Маскве, Ленінградзе, Кіеве, Харкаве, Сочы і іншых гарадах Савецкага Саюза. Троцкі настойліва патрабаваў скалаціць «вузкі калектыў падзейных людзей для выканання тэрарыстычных замахў супроць кіраўнікоў ВКП(б), у першую чаргу супроць Сталіна». У гутарцы з Пятаковым у 1935 годзе Троцкі заявіў: «Зразумейце, што без цэлай серыі тэрарыстычных актаў, якую трэба правесці як мага хутчэй, нельга зваліць сталінскі ўрад. Трэба барацьбу яшчэ болей абвастрыць, яшчэ больш расшырыць. Трэба, літаральна, не спыняцца ні перад чым, каб зваліць Сталіна».

Па інструкцыях Троцкага і германскага Гестапо трацкісты арганізавалі забойства палкага народнага трыбуна, беззаветнага барацьбіта за камунізм—Сергея Міронавіча Кірава. Трацкісцкія адначасенцы падрыхтавалі замах на таварыша Молатава ў час яго паездкі у Кузбас, аб чым на оудзе нагла расказваў авантурыст Арнольд. Трацкісцкія вырадкі рыхтавалі замах на правадыра сусветнага пролетарыята—вялікага, роднага Сталіна і яго бліжэйшых саратнікаў.

Увесь мінулы шлях Троцкага і трацкістаў—шлях правакацый і здрадства. Не выпадкова Троцкі служыў і эканамізму, і меншавізму, і ліквідатарству, і каўцкіянізму, і сацыял-дэмакратызму, і сацыял-нацызму—усім сілам, выступаючым супроць нашай партыі і пролетарыята. Не выпадкова Троцкі служыць зараз злейшаму ворагу чалавечага прагрэса—фашызму.

Трацкізм заўсёды быў і застаецца самым яркім, падлым, гнусным ворагам савецкага народу, усяго перадавага і прагрэсу чалавечства, усяго, што ёсць чэснае на свеце. Таму зразумелы гнеў і абурэнне, выкліканыя бандыцкімі махінацыямі трацкісцкіх вырадкаў у сэрцах працоўных усяго свету.

Працэс паказаў, што недалёка адыхінула ад трацкісцкіх мярзаўцаў і так званая група правых. Яна змыкалася з імі ў першую чаргу на аснове праграмы рэстаўрацыі капіталізма. Бухарынскія тэорыі аб «арганізаваным капіталізме», аб «урастанні кулака ў сацыялізм» вядуць да рэстаўрацыі капіталізма. Гэтыя тэорыі паслужылі мастком, праз які правыя злучыліся з трацкістамі. Значыцца дзейнасць Бухарына, Рыжава, Угланова і іншых так званых правых, выяўленых пакараннямі пацесных на працэсе трацкісцкага «паралельнага цэнтра», павінна быць выяўлена да канца. Яны павінны панесці заслужаную кару. Гэтага патрабуюць працоўныя ў прынятых на сходах шматлікіх рэзалюцыях у сувязі з працэсам над трацкісцка-фашысцкай бандай рэстаўратараў капіталізма.

КП(б) пад кіраўніцтвам ЦК ВКП(б) правяла вялікую работу па раскрыццю трацкісцкіх галду, прабраўшыся ў КП(б)Б. Вораг выяўлены і раздаўлены. Але гэта не дае ніякага права спачыць на лаўрах, самасупакоіцца.

Трацкісцкія мярзаўцы з вялікай стараннасцю імкнуліся прабрацца ў нашу пагранічную рэспубліку. У мінулым на Беларусі былі буйныя трацкісцкія групы (Югаўска-Рыўлінская група, так званая Мазырская група трацкістаў і т. п.). Гэтыя групы яднелі блізкія па духу кадры выходцаў з іншых контррэвалюцыйных партый. У выніку падлаі дзейнасці беларускіх нацыяналістаў, бундаўцаў і розных іншых контррэвалюцыйных партый стваралася ўпаўне падрыхтава-

ныя кадры для трацкісцкіх бандытаў. Вось чаму наша пільнасць павінна быць накіравана супроць усіх і ўсялякіх ворагаў савецкага народу.

Мы не павінны забываць і больш блізкіх фактаў, як, напрыклад, работу у Менску трацкецкага паследыша Розенблюма, які ўкрызаў тут прамога агента Троцкага (Ольберга) і гэтая падлая фашысцкая банда здолела пакінуць сям-там на Беларусі сваю агентуру. Выяўленыя ў апошні час факты пацвярджаюць, што кожны мярзавец з трацкісцкай банды, дзе-б ен ні працаваў, імкнецца пашырыць сваю агентуру. Вось чаму мала выкрыць трацкіста, неабходна выявіць усе яго сувязі, каб даастануць вычысціць смецце, якое мог пакінуць пасля сябе фашысцка-трацкісцкі пасланец. Толькі забыццём гэтага элементарнага правіла можна вытлумачыць той факт, што пасля выкрыцця на Віцебскім чыгуначным вузле групы контррэвалюцыянераў-дысерсантаў (Гуменнікаў, Шпакаў, Антонаў і інш.) усе супакоіліся і далі магчымасць ворагу зноў арудаваць. Справа чыгуначнікаў дарэчы выкарыстоўваецца ўсё трацкісцка-шкодніцкае адроддзе, якое арудавала на чыгунках Беларусі.

Разгортванне большэвіцкай крытыкі і самакрытыкі лепш зброя арганізацыі мас на барацьбу супроць усялякіх ворагаў, дзе б і як-бы яны ні маскаваліся. Забыццём гэтага большэвіцкага правіла прывяло сакратара Ленінскага РК КП(б)Б Пацанава к таму, што ён, стаўшы на шлях зацяску крытыкі, грубага парушэння статута партыі, страціў рэвалюцыйную пільнасць і даў класаваму ворагу магчымасць пралезці на кіруючую савецкую работу і нават у апарат райкома.

Аб гэтым-жа гавораць і факты, выкрытыя на Магілёўскім аўтарэмзаводзе, дзе арудавала шайка трацкістаў.

Усё гэта гаворыць аб тым, што ніякай самасупакоенасці не павінна быць у нашых радах. Вораг—хітры і каварны. Ён умела маскуецца. Праводзячы сваю гнусную работу, ён у першую чаргу імкнецца аслабіць абарону нашай радзімы.

Ва ўмовах нашай рэспублікі рэвалюцыйная большэвіцкая пільнасць павінна быць асабліва вяліка. Мы ні на момант не павінны забываць указанняў таварыша Сталіна, зробленых ім у дакладзе «Аб выніках першай пяцігодкі».

«Трэба мець на увазе, што рост магчымасці савецкай дзяржавы будзе ўзмацняць супраціўленне апошніх рэштак паміраючых класаў. Імёна таму, што яны паміраюць і дажываюць апошнія дні, яны будуць пераходзіць ад адных форм наскокаў да другіх, больш рэзкіх форм наскокаў, апелюючы да адсталых слаёў насельніцтва і мабілізуючы іх супроць савецкай улады. Няма такой мажасці і паклёпу, якую-б гэтыя былыя людзі не ўзвзялі на савецкую ўладу і вакол якіх не спрабавалі-б мабілізаваць адсталыя элементы. На гэтай глебе могуць ажыць і заварушцы і гэтыя групы старых контррэвалюцыйных партый і эсэраў, меншавікоў, буржуазных нацыяналістаў цэнтры і акраіны, могуць ажыць і заварушцы асколкі контррэвалюцыйных апазіцыйных элементаў з трацкістаў і правых ўхлістаў. Гэта, вядома, не страшна. Але ўсё гэта трэба мець на увазе, калі мы хочам пакончыць з гэтымі элементамі хутка і без асобных афійр.

Вось чаму рэвалюцыйная пільнасць з'яўляецца той самай якасцю, якая асабліва неабходна цяпер большэвікам».

В. Кірпацін

Геніяльны паэт рускага народу

(Да стагоддзя в дня смерці А. С. Пушкіна)

І прайшло сто год з таго дня, калі найвялікшы рускі паэт Александр Сергеевіч Пушкін, затраўлены ўрадам Нікалая І Вялікасвецкім грамадствам, загінуў на дуэлі ад рукі міжнароднага прахадзімца прадстаўніка айчынаі і еўрапейскай рэакцыі.

Смерць Пушкіна была буйнейшай падзеяй у рускай гісторыі першай трэці XIX века. Царскі ўрад прымаў усе меры к таму, каб замоўчаць ці сказіць акалічнасці найбелі паэта, не даць распаўсюдзіцца верным весткам аб ён. Але затупілаць сэнс ракавой дуэлі кіруючым колам царскай Расіі не ўдалося. у глухой маўкліваці крывавага нікалаеўскага цараўання масы ўпершыню пасля паражэння дэкабрыстаў вышлі на вуліцы Пецярбурга, каб—няхай стыхійна—выказаць свае гора з прычыны смерці паэта—нацыянальнай гордасці Расіі, сваю нянавісць да тых, хто загубіў Пушкіна ў росквіце гадоў і таленту.

Тлум народу вакол дома, дзе ляжала цела загінуўшага паэта, быў так вялікі, што ўрад спалохаўся. Былі выкліканы войскі; дом Пушкіна быў наводнёны жандармамі. Адцягванне адбывалася ўночы, поўначам, у першай траншэі царквы; затым з найвялікшай паспешнасцю цела паэта пад аховай жандара адаслалі хваць у Пскоўскую губернію, у вёску бацькоў Пушкіна. Пахаванне Пушкіна напамінала пахаванне дзяржаўнага злачынцы.

Друку было загадана маўчаць аб смерці паэта. Было забаронена пісаць нават пра яго творчасць. На александрыйскай сцэне ў дні смерці паэта павінна была ісці п'еса Пушкіна «Скупой рыцарь». Каб пабегнуць дэманстрацыі публікі, п'есу знялі.

Малодшы сучаснік Пушкіна, Лермантаў, у вершы «Смерць паэта» выказаў смутак народу і гнеў супроць забойц і таніцеляў Пушкіна; верш заканчваўся такімі словамі:

«И вы не смаете всей вашей черной кровью
Поэта праведную кровь!»

Верш Лермантава быў забаронен, а сам ён у пакаранне быў пасланы на фронт, у дзеючую Каўказскую армію.

Самадзяржаўе, рэакцыйныя колы, прыгоніцкае дваранства адносіліся да творчасці Пушкіна непримыма варожа. Яго творы ўродвала цензура. Для труслівых рускіх лібералаў паэзія Пушкіна таксама была змядта свабодалюбіва, занадта агрэсіўна, занадта пранізана ідэяй роўнасці людзей.

Буржуазія хацела ператварыць паэзію Пушкіна, насычаную перадавымі ідэямі еўрапейскай асветы і вызваленчага руху ў Расіі, у зброю, накіраваную супроць усіх, хто глядзеў на мастацтва як на саюзніка ў вызваленчым, рэволюцыйнай барацьбе, у тым ліку супроць Белінскага, Чэрнышэўскага і Дабралюбава.

Дэкаранскі рэакцыі удалося загубіць Пушкіна: буржуазнае літаратуразнаўства стварыла груды кніг, у якіх тануу сапраўдны вобраз паэта; але заглушыць яго магутны голас, зацміць яго сонечнае аблічча буржуазіі не ўдалося. Народныя масы і скрозь тоўшчу скажэнняў адчувалі сапраўднага Пушкіна.

Савецкі народ беражна ачысціў творчасць паэта ад амаль стогодзяй плесні антынародных талкаванняў. У нашыя дні споўнілася тое, аб чым пісаў паэт незадоўга да оваёй смерці:

«Я памятник воздвиг себе нерукотворный,
К нему не зарастет народная тропа,
Вознесся выше он главою непокорной
Александрийского столпа.
Нет, весь я не умру—душа в заветной лире
Мой прах переживет и тленья убежит—
И славен буду я, доколь в подлунном мире
Жив будет хоть один пиит.
Слух обо мне пройдет по всей Руси великой,
И назовет меня всяк сущий в ней язык:
И гордый внук славян, и финн, и ныне дикой
Тунгуз, и друг степей калмык.
И долго буду тем любезен я народу,
Что чувства добрые я лирой пробуждал,
Что в мой жестокий век восславил я Свободу
И милость к падшим призывал».

Пушкіна ведае кожны грамадзянін нашай вялікай многа-нацыянальнай краіны: і рускі, і украінец, і беларус, і грузін, і армянін, і таджык, і узбек і інш. Творы яго перакладзены на мовы амаль усіх народаў, якія населяюць Савецкі Саюз, у тым ліку і на фінскую, і на тунгузскую, і на калмыцкую. Творы Пушкіна друкуюцца велізарнымі тыражамі.

* * *

Які-ж праўдзівы вобраз паэта? За што мы любім і шануем Пушкіна? Каб адказаць на гэтыя пытанні, трэба перш за ўсё напаміць, што Пушкін рос і развіваўся, убіраючы у сябе інтэрнацыянальны ба-тацці еўрапейскай культуры і багацці рускай народнай паэзіі, не скажонай пераробкамі і талкаваннямі пануючых вярхоў.

Пушкін рана пачаў чытаць. У доме яго бацькі была багатая французская бібліятэка. Яго малодшы брат Леў успамінаў: «... дзіця праводзіла бяссонныя ночы і танком у кабінете бацькі лажырага кніг адну за другой». К адзінаццаці гадам Пушкін добра ведаў французскіх класікаў і творы французскіх асветнікаў XVIIІ века—матэрыялістаў і атэістаў. Такім чынам, з ранняга дзяцінства Пушкін прылучаўся да перадавых ідэй агульнаеўрапейскай культуры. Будучы паэт, аднак, не быў ізаляваны ад уражанняў рускага жыцця: з дзяцінства ён быў знаёмы з рускай народнай творчасцю. Яго няняй была прыгонная ся-

лянка Арына Радзюнаўна, якая ведала многіх народных казак, ўводзіла хлопчыка ў цудоўны свет народнай фантазіі. Разам з прыстаўленым да яго «дзядзькай»—прыгонным селянінам Нікитан Цімафеевічам Казловым—маленькі Пушкін брадзіў па Маскве, прыглядаючыся да «простанароднага» жыцця і прыслухоўваючыся да «простанароднага» маскоўскага складу мовы. Уплывы перадавой еўрапейскай асветы перапляталіся з уражаннямі нацыянальна-рускімі.

Так было на працягу ўсяго жыцця паэта. Ён заўсёды адчуваў сябе плоць ад плоти рускага народу, працягваючы велізарныя інтэрэсы да яго гісторыі і яго сучаснага становішча. У той-жа час Пушкін прагна ўцягнуў магутны паток перадавых ідэй, што шлі з большасці асветанай гады Заходняй Еўропы.

Сваё агромнае дараванне Пушкін паставіў на службу народу, ён пісаў для народа, у народзе бачыў сапраўднага судзію сваіх твораў.

Пастаўлена савецкага ўрада аб правядзенні стогодняга юбілею са дня смерці Пушкіна называе вялікага паэта творцай рускай літаратурнай мовы і роданачальнікам новай рускай літаратуры. Да Пушкіна пераважная большасць пісьменнікаў—наибольш дэмакраты, арыстакраты—пісала на штучнай, кніжнай, цяжкай мове, багатай царкоўна-славянскімі выражэннямі, іменамі антычных багоў, надта часта ўжываючы звароты, уласцівыя толькі замежным мовам. Масам гэта штучная мова была незразумелая. Але пісьменнікі да Пушкіна і не пачкаліся гэтым: яны тварылі не для народу, а для абранай верхаванкі. Таму многі з іх проста пагарджалі народнай мовай. Незадоўга да пачатку дзейнасці Пушкіна Карамзін і Жукоўскі пачалі рэформу літаратурнай мовы, ачышчаючы яе ад кніжных і славянскіх зваротаў. Аднак яны не маглі выканаць да канца гэтай работы, бо стаялі надта далёка ад народу.

Пушкін вучыўся мове ў народзе. Ён уцямдзіў у рускай літаратуры агульнадаступную мову, асваваў яе на жывой, разгаворнай народнай мове. Пушкін патрабаваў прастаты і яснасці літаратурнай мовы. Ён жорстка вышмываў штучную напышлівасць:

«Што сказаць аб нашых пісьменніках, якія,важаючы за нізасць вытлумачыць проста рэчы самыя звычайныя, думаюць ажывіць дзіцячую прозу (застарэлымі) дапаўненнямі і вялымі метафарамі! Гэтыя людзі ніколі не скажуць дружба, не дадаўшы: «сие священное чувство, коего благородный пламень, и проч.»—Трэба было-б сказаць: «рано поўтру»,—а яны пішуць: «едва первые лучи восходящего солнца озарили восточные края лазурного неба». Як ўсё гэта нова і свежа, хіба яно лепш таму толькі, што даўжэй?..

Дакладнасць і кароткасць—вось першыя вартасці прозы. Яна патрабуе думак і думак—без іх бліскучыя выражэнні ні да чаго не служаць» *).

І ў сваёй мастацкай творчасці, і ў літаратурна-крытычных артыкулах, і ў якасці рэдактара журнала «Современник» Пушкін змагаўся за народнасць мовы, за прастату і яснасць літаратурнага выкладання.

Пушкін з'яўляецца творцай сучаснай рускай мовы, той самай мовы, на якой гаворыць разнавольны пролетарскі рэвалюцыйны рускі

*) А. С. Пушкін. Поўны збор твораў. Т. VI, стар. 26—27. Дзяржлітвыдав. 1936.

народ
слоў

К
раз п
Ба
звязан
кай л
«пер
якая
жытн
ных
тарат
перай
існас
цызма
пачал
Адна
ліцці
напра
пісьм
рамз
баван
у Рас
Пу
Ён
вузка
метам
ства
«двор
П
крыт
упер
такі
зваў
грама

*)
**)
***)

народ. Гэта не раз падкрэсліваў Ленін, ставячы пытанне аб складанні слоўніка рускай мовы.

«Забыўся пры апатванні прасіць Вас праверыць,—пісаў Ленін Літкенсу,—як стаіць справа з Камісіяй вучоных, складаючых слоўнік (кароткі) сучаснай (ад Пушкіна да Горкага) рускай мовы *).

К пытанню аб складанні слоўніка Ленін звяртаўся не раз, кожны раз падкрэсліваў, што сучасная руская мова пачынаецца ад Пушкіна.

Барацьба за чыстату мовы была ў Пушкіна цяжкім чынам звязана з барацьбой за рэалізм. Пушкін быў першым рэалістам у рускай літаратуры: да яго ў Расіі пановаў ложнакласіцызм, што развілася пераіманні французскай мастацкай літаратуры XVIII стагоддзя, якая ў сваю чаргу складалася пад моцным уплывам класічнай старажытнасці. Ложнакласічныя паэты лічылі асноўным захоўванне штучных правіл, запазычаных галоўным чынам з рымскай і грэчаскай літаратуры. Ложнакласіцызм быў проста варожы рэалізму, патрабуючы пераіманні старых літаратурных узораў, а не праўдывага паказу рэчаіснасці. Яшчэ Карамзін і Жукоўскі выступалі супроць ложнакласіцызма: яны перасталі следваць штучным правілам ложнакласіцызма і пачалі прыбіраць да больш натуральных форм мастацкай творчасці. Аднак хоць іх літаратурная дзейнасць і была крокам уперад у развіцці рускай літаратуры, але ў аснове іх сантыментальна-рамантычнага напрамку ляжалі рэлігійна-ідэалістычныя погляды, якія адштурхвалі іх ад рэальнай рэчаіснасці. Сантыменталісты-рамантыкі Карамзін і Жукоўскі былі паэтамі прыгонніцкага дваранства: у прыфарбаваным выглядзе, сусальна рысавалі яны становішча народных мас у Расіі.

Пушкін першым павярнуў рускую літаратуру ў русло рэалізма. Ён не адварочваўся ад супярэчнасцей рэчаіснасці, не замыкаўся ў вузкае кола арыстакратычнага і дваранскага жыцця. Ён зрабіў прадметам праўдывага, цвярозага адлюстравання усе слаі рускага грамадства—не толькі дваран і энаць, але і мяшчан, рамеснікаў і сялян, «дворец и хату, чердак и келью».

Пушкін спалучаў ісціну і прастату ў адлюстраванні рэчаіснасці з крытычнымі адносінамі да гэтай рэчаіснасці. Таму ён ажэз і змог упершыню ў гісторыі рускай літаратуры даць такія поўныя, такія верныя, такія праўдывыя малюнк рэчаіснасці, што яго акружала. Белінскі назваў яго раман у вершах «Евгений Онегин» энцыклапедыяй рускага грамадства таго часу.

«... У Онегіна,—пісаў Белінскі,—мы бачым паэтычна-ўзноўлены малюнак рускага грамадства, узятая ў адным з цікавейшых момантаў яго развіцця. З гэтага пункту погляду Евгений Онегин ёсць наэма гістарычная ў поўным сэнсе слова, хоць у ліку не герояў няма ніводнай гістарычнай асобы. Гістарычная вартасць гэтай паэмы тым вышэй, што яна была на Русі і першым і бліскучым вопытам у гэтым родзе. У ёй Пушкін з'яўляецца не проста паэтам толькі, але і прадстаўніком упершыню-абудзіўшайся грамадскай самасвядомасці: заслуга бязмерная!» **) «Онегіна» можна назваць энцыклапедыяй рускага жыцця і ў вышэйшай ступені народным творам» ***).

*) Ленінскі зборнік XX, стар. 315.

**) В. Г. Белінскі. Поўны збор твораў. Т. XII, стар. 74. Дзяржвыд. 1926.

***) Там-жа, стар. 144.

Да Пушкіна, пад уплывам ложнакласіцызма, і нават пазней пад уплывам Байрана, пісьменнікі рысавалі людзей як носьбітаў адной, строга акрэсленай страсці, раздуваючы адну рысу характару, стушоўваючы складанасць чалавечай псіхалогіі. Пушкін разумеў складанасць чалавечага характару; ён першы ў характарах сваіх герояў умеў спалучаць, як гэта ёсць у рэчаіснасці, многа розных якасцей, часамі супярэчлівых.

Пасля Пушкіна рэалізм становіцца пануючым напрамкам рускай класічнай літаратуры. Гоголь быў прамым вучнем Пушкіна. Без Пушкіна мы не мелі-б вялікіх дасягненняў рускай літаратуры, адзначаных імёнамі Лермантава, Некрасава, Тургенева, Талстога, Горкага.

* * *

Перадварэнне рускай літаратуры, ажыццёўленае Пушкіным, тлумачыцца не толькі яго геніяльнасцю: геній Пушкіна толькі таму мог разгарнуцца ва ўсёй сваёй творчай магутнасці, што ён быў звязан з прагрэсіўнымі і рэвалюцыйнымі рухамі яго эпохі. Пушкін вырас і развіваўся на грэбні рэвалюцыйнага уздыму 20-х гадоў у Еўропе і ў Расіі. Ленін у аргыкуле «Памяці Герцэна» гаворыць аб змене пакаленняў і класаў у гісторыі рэвалюцыйнага руху ў Расіі XIX века:

«Ушаноўваючы Герцэна, мы бачым ясна тры пакаленні, тры класа, якія дзейнічалі ў рускай рэвалюцыі. Спачатку—дваране і памешчыкі, дэкабрысты і Герцэн. Вузка кола гэтых рэвалюцыянераў. Страшна далёкі яны ад народу. Але іх справа не прапала. Дэкабрысты разбудзілі Герцэна. Герцэн разгарнуў рэвалюцыйную агітацыю.

Яе падхвілілі, расшырылі, умацавалі, загартавалі рэвалюцыянеры-розышчыцы, пачынаючы з Чэрышнёўскага і канчаючы героямі «Народнай волі». Шырэй стала кола барацьбытоў, бліжэй іх сувязь з народам. «Маладыя інтурманы будучай буры»—зваў іх Герцэн. Але гэта не была яшчэ самая бура.

Бура, гэта—рух саміх мас Пролетарыят, адзіны да канца рэвалюцыйны клас, узняўся на чале іх і ўпершыню ўзняў да адкрытай, рэвалюцыйнай барацьбы мільёны сялян. Першы нацск буры быў у 1905 годзе» *).

Пушкін, які нарадзіўся і вырас у дваранскім асяроддзі, ачыюстраваў у сваёй творчасці рэвалюцыйны ўздым дэкабрыстаў. Разам з дэкабрыстамі ён уважліва сачыў за рэвалюцыйнымі падзеямі ў Еўропе, востра перажываў далятаўшыя да яго звесткі аб рэвалюцыйнай барацьбе на Захадзе: у Італіі, у Грэцыі, ва Францыі, у Германіі. Пушкін з радасцю сустраў часовы трыумф рэвалюцыі ў Іспаніі, на чале з Рыего, і быў узрушан перамогай рэакцыі, якая неўзабаве паследавала. Ёсць звесткі, што Пушкін меў намер паступіць добраахвотнікам у атрад Іспіланці—аднаго з удзельнікаў нацыянальна-вызваленчай барацьбы Грэцыі супроць турэцкага ярма. Пушкін не быў членам тайнага таварыства дэкабрыстаў, але ён страшна імкнуўся ў рады гэтага таварыства. Пазней, ужо пасля разгрому дэкабрыстаў, пры спазнанні з Інкачаем I, звернуты зсылкі Пушкін на выганне цара, што-б ён рабіў, калі-б быў 14 снежня ў Цецербургу,

* В. І. Ленін. Творы т. XV, стар. 468.

не хістаючыся адказаў, што быў-бы разам з мяцежнікамі на Сенацкай плошчы.

У адным з сваіх юнацкіх пасланняў Пушкін напісаў прарочыя радкі:

«Товарищ, верь: взойдет она,
Звезда пленительного счастья,
Россия воспрянет ото сна,
И на обломках самовластья
Напишут наши имена!».

Пушкін ярасна бічаваў самадзяржаўе. У одзе «Вольность» ён пісаў:

«Самовластительный злодей,
Тебя, твой трон я ненавижу...».

Ён заклікаў да паўстання:

«Тираны мира! трепещите!
А вы, мужайтесь и внемите,
Восстаньте, падшие рабы!»

У шматлікіх энграмах паэт высмеіваў цароў, урэменшчыкаў, міністраў, вяльмож, царкоўных дзеячоў рэакцыі.

Пушкін верыў, што ідэал палітычнай свабоды хутка ажыццявіцца. Аднак рэволюцыйны ўздым 20-х гадоў быў разбіты таўсямесна: і на Захадзе і ў Расіі. Паражэнне рэволюцыйных хваляванняў першай паловы 20-х гадоў у Еўропе, паражэнне дзекабрыстаў у Расіі зрабіла на Пушкіна надта вялікае ўражанне. Ён зразумеў, што ў сучаснай яму рэчаіснасці не было актыўна дзеючых сіл, якія маглі-б звергнуць самадзяржаўе. Ён ходзячы са свайго разумення суадносін грамадскіх сіл, Пушкін паспрабаваў было дамовіцца з самадзяржаўем. Ён думаў, што Нікалай I, разграміўшы дэкабрыстаў, абярэў у якасці ўзору для пераймання дэспінасці самага буяннага з рускіх цроў— Цягра Вялікага. Пушкіну хацелася верыць, што Нікалай, як Пётр I, будзе распаўсюджваць асвету, клапаціцца, хоць у малой ступені, аб інтарэсах народу, абараніць нацыянальную годнасць Расіі на міжнароднай арэне. Аднак Пушкін на та хутка пераканаўся, што Нікалай I—проста тупы, рэакцыйны, бязлітасны тыран.

Пушкін пераходзіць зноў у прамую апэзіцыю да самадзяржаўя.

«На таго я перастаў зважаць,—пісаў ён пра цара ў адным са сваіх лісем жонцы,—таму што... не ён вінаваты ў свінстве, яго акружаючым. А жывучы ў пажніку, п'янаволі прывыкнеш к г... і смурод яго табе не будзе праціўны, дарма што джэнтльмен. Ух каб мне ўцячы на чыстае паветра.»

Пушкін зразумеў, што цар сіла, варожая свабодзе, асвете і мастацтву. Паэт усвядоміў, што ён безабаронны палоннік цара, палоннік, які жыве пад настаяльнай пагрозай расправы. Але ў той час як падаўляючая большасць рускага грамадства кірчалася ў абнімкі рэакцыі, Пушкін усё больш пранізвае сваю творчасць дэмакратычнымі настроямі, звязваючы яго з Герцэнам і Бялінскім, якія пачалі сваю дзейнасць у канцы жыцця Пушкіна.

Пушкін усё жыццё ненавідзеў прыгоннае права і страсна жадаў яго знішчэння. У вершы «Деревня» ён ярка нарысаваў жахі прыгонніцтва:

«Не видя слез, не внемля стона,
На пагубу людей избранное судьбой,

Здесь рабство тощее влачится по браздам
 Присвоило себя насильственной лозой
 И труд, и собственность, и время земледельца.
 Склонясь на чуждый плуг, покорствуя бичам,
 Здесь рабство тощее влачится по браздам
 Неумолимого владельца».

Пушкін глыбока задумваўся над адносінамі памешчыкаў і сялян. Ён бачыў, што прыгоннае права ператварае селяніна ў прадмет бесчалавечнай эксплуатацыі і катаванняў, ён зразумеў сапраўдныя пачуцці прыгонных рабоў у адносінах да дваран, землеўласнікаў.

У «Історыі села Горюхіна» Пушкін пакінуў сатырычны малюнак прыгоннага права, бесчалавечнага гаспадарання памешчыкаў, разарэння і збяднення прыгонных сялян:

«4 мая. Снег. Трышка за грубасць біты. 6—карова бурая пала. Сенька за п'янства біты. 8—пагода ясная. 9—дождж і снег. Трышка біты па пагодзе...»

Бязлікія Трышкі і Сенькі плацілі нянавісцю сваім уласнікам, паднімаючыся супроць іх пры ўсякім зручным выпадку з коллем і віламі.

Пасля паражэння дэкабрыстаў узаемаадносіны памешчыкаў і прыгонных сялян становяцца цэнтральнай тэмай пушкінскай творчасці. Прагна ўглядаецца ён у сучасныя яму сялянскія хваляванні. У апавесці «Дубровскі» ён рысуе малюнак сялянскіх бунтаў, у час якіх сяляне агнём і мечам распраўляюцца з памешчыкамі. Ад гэтых малюнкаў думка Пушкіна, натуральна, звярнулася да паўстання Пугачова, якое за поўвека перад тым узрушыла даншчэнтку самадзяржаўную, памешчыцкую Расію. Вывучаючы паўстанне Пугачова, Пушкін рыўся ў архівах, збіраў сведчанні сучаснікаў, падпрываў спецыяльную паездку, каб на месцы знайсці сляды паўстання Пугачова. Вынікі інтарэсу Пушкіна да руху Пугачова выразіліся ў рамане «Капітанская дочка» і ў спецыяльным гістарычным творы, асагавленым «Історія Пугачева». У гэтых сваіх творах Пушкін адлюстроўвае пачатковыя працэсы новага рэвалюцыйнага уздыму, звязанага з абвастрэннем незадаволенасці сялянскіх мас.

Нельга не дзівіцца гістарычнай чуткасці Пушкіна: ён вярбіў аб'ектам сваёй творчасці тыя працэсы, якія аформіліся і выліліся напавярх праз доўгі час пасля яго смерці, у 60-х гадах XIX века. У гэтым—наіярчэйшае сведчанне прагрэсіўнасці творчасці Пушкіна.

* * *

Геніяльнасць даравання, імкненне да народнасці і чыстаты мовы, рэалізм, прагрэсіўнасць светапогляду Пушкіна тлумачаць нам вялікую вартасці яго творчасці.

Буржуазныя літэратуразнаўцы многа гаварылі аб тым, што паэзія Пушкіна апалітычна. Гэтыя сцесрджаныя змяшчаюцца ліберальнай бязглуздзіцай.

Ужо першыя ліцэйскія вершы Пушкіна прасякнуты агнём палітычнага свабодалюб'я. «Я сердцем римлянин; кипит в груди свобода»,—гаварыў пра сябе юнак Пушкін у вершы «К Лицинию».

Вершы Пушкіна пасля сканчэння ліцэя наклікалі на яго палітычныя рэпрэсіі ў выглядзе ссылок на поўдзень задоўга да таго, як урад стаў прымяняць рэпрэсіі супроць дэкабрыстаў.

Бай
 Бай
 пра
 упа
 пага
 пра
 быў
 гра
 шча
 стан
 Пуш
 ярка
 лнад
 Расі
 Пске
 твор
 Ціка
 «Бор
 вызе
 уль
 хара

А
 праў
 гэта
 геды
 думк
 П
 з сс
 Не г
 урад
 лкан
 чорн

У
 кен
 пэга
 Пуш
 заган
 акцы
 А
 што
 прах
 дроб

*)

На поўдні Пушкін падпадае пад ўплыў байранізма: пад уплывам Байрана напісаны «Кавказскіх пленных», «Цыганы». Аднак пратэст Байрана супроць рэакцыі насіў занадта адцягнены характар. У сваім пратэсце супроць сучаснай яму рэчаіснасці вялікі англійскі паэт упадаў у нястрымны індывідуалізм. Яго героі—гордыя эгаісты, якія пагарджаюць іншымі людзьмі. Байран быў песімістам. Пушкін усвойў пратэстуючы бок паэзіі Байрана. Але Пушкін у адзнаку ад Байрана быў аптымістам. Ён пратэставаў супроць уціску і недасканаласцей грамадскага ладу ва імня шчасця ўсіх людзей, і верыў, што гэта ні часе дасягальна на зямлі. Самалюбства і эгаізм Пушкін лічыў не станоўчымі, а адмоўнымі якасцямі. Алеко ў паэме «Цыганы» асуджан Пушкіным за тое, што ён для сябе толькі хоча волі.

Матэрыялістычны і атэістычны погляд Пушкіна на свет асабліва ярка сказаўся ў напісанай ім на поўдні антырэлігійнай паэме «Гаври-лиада».

Летам 1824 года ўрад перамяніў месца ссылкі Пушкіна. З поўдня Расіі ён быў перавезен у мястэчкі бацькоў ваяло Міхайлаўскае, Пскоўскай губерні. Тут Пушкін паглыбляе народнасць і рэалізм сваёй творчасці стараным вывучэннем гісторыі і народнай творчасці. Цікавасць да гісторыі рускага народу выклікала да жыцця трагедыю «Борис Годунов». Працуючы над «Борисом Годуновым», Пушкін ужо вызваліўся ад уплыву Байрана. У гэты час на яго аказвалі агромны ўплыў трагедыі Шэкспіра—вялікага майстра выяўлення чалавечых характараў.

«Не змушчаемы ніякім іншым уплывам,—расказваў Пушкін,—Шэкспіра я пераймаў у яго вольным і шырокім выяўленні характараў, у надбальні і простым складанні тыпаў Карамзіну следваў я ў светлым развіцці падзеі, у летапісах стараўся ўгадаць вобраз думак і мову тадышніх часоў. Крыніцы багатыя!» *)

Аднак Пушкін, калі пісаў «Бориса Годунова», думаў не толькі аб праудзвым паказе мінулай рэчаіснасці: тэма «Бориса Годунова»—гэта тэма народу і ўлады, і мысль, якую паэт хацеў выразіць у трагедыі,—гэта мысль аб тым, што ўлада моцна грамадскі, народная думкай.

Пасля разгрому дэкабрыстаў імператар Нікалай I вярнуў Пушкіна з ссылкі, каб трымаць яго пад больш бліжэйшым кантролем і наглядам. Не гледзячы на неспрыяльныя умовы, на недавер'е і праследванні ўрада Пушкін працаваў вельмі многа і пладатворна. З павышэння цікавасці Пушкіна да эпохі Петра Вялікага выраслі такія выдатныя творы, як «Полтава» і «Арап Петра Великого».

У радзе твораў, напісаных пасля звароту з ссылкі, Пушкін з вялікай настойлівасцю ставіць пытанне аб меце паэзіі і прызначэнні паэта. Пушкін хацеў, каб яго геній прыносіў карысць краіне і народу. Пушкін не раз м'яў аб ролі паэта-сатырыка, які кляйме грамадскія злачынствы, выступае на ўсенароднае ганьбаванне ўсё подлае і рэакцыйнае.

Аднак рускае грамадства пасля вярнення Нікалая I было такім, што для Пушкіна паміж гэтым грамадствам і паэзіяй існавала непраходнае бар'ядонне. Усведамленне процілегласці паміж пустым, дробным і безыдэйным жыццём нікалаеўскага грамадства і паэзіяй

*) А. С. Пушкін. Поўны збор твораў, Т. VI, стар. 74—75.

Пушкін выразіў надта ярка ў радзе вершаў: «Поэт», «Чернь», «Сонет» і т. д.

Процістаўленне Пушкіным мастацтва і грамадства насіла канкрэтна-гістарычны, а не ўсеагульны характар, як гэта спрабавалі прадставіць буржуазныя літаратуразнаўцы. Погляды Пушкіна не мелі нічога агульнага з ідэалістычнай тэорыяй «мастацтва для мастацтва», антыдэмакратычнай, адкрыта пагарджаўшай народнымі масамі.

Пушкін ніколі не забываў, што ён піша для народу. Распрацоўваючы ў радзе твораў тэму мастацтва і грамадства, Пушкін процістаўляе сябе карысным пісакам, якія складалі вершы так, як ім загадвалі ўладу маючыя.

«Блажен в златом кругу вельмож
Пиит, внимаемый царями.
Владея смехом и слезами,
Приправя горькой правдой ложь,
Он вкус притупленный щекотит
И к славе спесь бояр охотит.
Он украшает их пиры
И внемлет умные хвалы.
Меж тем, за тяжкими дверями,
Теснясь у черного крыльца,
Народ, толкаемый слугами,
Поодаль слушает певца».

Тыя самыя вершы Пушкіна, якія змяшчаюць думку аб неадэкватнасці мастацтва ад імпэрыяльнага грамадства (што дэбярны талкавалі як маніфест «чыстата мастацтва»), адначасова змяшчаюць у сабе пярэчае сатырычнае адынавання напавалішай эліты і прыгоніцкага дваранства:

«Пойдите прочь—какое дело
Поэту мирному до вас!
В разврате каменейте смело:
Не оживит вас лиры глас!
Душе противны вы как гробы.
Для вашей глупости и злобы
Имели вы до сей поры
Бичи, темницы, топоры;
Довольно с вас, рабов безумных!»

Замыкаючыся ў сабе, азіночкі ў асяроддзі рэакцыйнага грамадства, Пушкін праз гатову багатан і ўладарна «чэрнь» звяртаўся да народу, тады яшчэ ў пераважнай большасці бязграмадна і маўклівага, зварацаўся да будучых пакаленняў.

У 1830 годзе Пушкін закончыў свой выдатны раман у вершах «Евгений Онегин». Мы ўжо прыводзілі водзіну Белінскага аб ім. Высокі узровень адукацыі паэта, шырокае знаёмства з рускай рэчаіснасцю, з рознымі раёнамі краіны, з яе гісторыяй, уважлівае вывучэнне ўзаемаадносін памешчыкаў і сялян далі свае плодзі: рэалізм Пушкіна дасяг поўнай спеласці ў гэтым творы. Гэта выявілася і ў радзе іншых яго твораў: «Моцарт и Сальери», «Каменный гость», «Повести Белкина», «Капитанская дочка», «Дубровский» і інш.

З твораў, напісаных Пушкіным у апошні перыяд яго жыцця, належыць выдзеліць паэму «Медный всадник». Дзеянне паэмы адбываецца ў час жудаснай паводкі ў Пецярбургу ў 1824 годзе. Ідэя «Медного

всадника» — сутычка асобы, якая абудзілася і прад'яўляе свае правы на шчасце, незалежнасць і свабоду, з самадзяржаўем. Пушкін лічыў самадзяржаўе на той перыяд гістарычна немінучым; у пээме яно выведзена ў асобе Петра I. Аднак Пушкін, і схіляючыся перад ператварэннямі Петра I, паказвае, што сродкі, якімі карыстаўся нават самы выдатны з рускіх цароў, былі бесчалавечны. Герой пээмы Еўгеніі тоне ў сутычцы з Медным конікам, але ў гэтым прадстаўленні чалавечнасці Еўгенія і бесчалавечнасці самадзяржаўя ідаць думку аб тым, што ў будучым гуманныя пачаткі чалавечага грамадства перамогуць.

* * *

Гуманныя ноты ў творчасці Пушкіна не былі выпадковы. Пушкін быў вялікім гуманістам. Белінскі ўказваў на гуманізм Пушкіна, як на асноўны ідэйны змест яго творчасці.

«Да асаблівых уласцівасцей яго пээзіі, пісаў Белінскі, — належыць яго здольнасць развіваць у людзях пачуццё прыгожага і пачуццё гуманнасці, разумеючы пад гэтым словам бясконцую павагу да годнасці чалавека, як чалавека... Прыдзе час, калі ён будзе ў Расіі паэтам класічным, па тварэннях якога будуць ствараць і развіваць не толькі эстэтычнае, але і маральнае пачуццё...» *).

Мастацтва Пушкіна — маральнае мастацтва не ў ханжаскім сэнсе гэтага слова, не таму, што ў пээзіі Пушкіна адсутнічаюць надмернасці маладога разгулу, а таму, што ў ёй праявілася афармлюемая гуманная чалавечая асоба, якая разглядала іншых людзей не толькі як роўных сабе, але і як умову развіцця ўласных дараванняў і ўласнага шчасця. Пээзія Пушкіна насычана стаючымі сацыяльнымі пачуццямі.

Маральна здаровыя адносіны да людзей Пушкін не абмяжоўваў колам блізкіх: яны лапшыраліся на ўсіх людзей.

Як-жа развіліся чалавечнасць, гуманнасць, натуральнасць у Пушкіна, узгадаванага на дваранскай глебе?

Першае, на што трэба ўказаць, як на крыніцу гуманнасці Пушкіна, — гэта перадавыя погляды ўзыходзячай буржуазіі XVIII века, асабліва французскіх «асветнікаў».

Якім чынам перадавая буржуазная асвета XVIII века магла паслужыць крыніцай гуманных пачуццяў, — лепш за ўсё вытлумачыў Ленін. У адным са сваіх артыкулаў Ленін пісаў аб рускім буржуазным асветніку Скалдзіне:

«Мы казалі вышэй, што Скалдзін — буржуа. Довады гэтай характарыстыкі былі ў дастатковай колькасці прыведзены вышэй, але неабходна агаварыцца; што ў нас часцяком надта няправільна, вузка, анты-гістарычна разумеюць гэтае слова, звязваючы з ім (без розніцы гістарычных эпох) своекарысную абарону інтарэсаў меншасці. Нельга забываць, што ў тую пару, калі пісалі асветнікі XVIII века (якіх агульнапрызнаная думка адносіць да важнагоў буржуазіі), калі пісалі нашы асветнікі ад 40-х да 60-х гадоў, усе грамадскія пытанні зводзіліся да барацьбы з прыгонным правам і яго рэшткамі. Новыя грамадска-

* В. Г. Белінскі. Поўны збор твораў. Т. XII, стар. 218—219.

эканамічныя адносіны і іх супярэчнасці тады былі яшчэ ў зародкавым стане. Ніякага своекарысця таму тады ў ідэолагах буржуазіі не праяўлялася; наадварот, і на Захадзе і ў Расіі яны зусім шчыра верылі ў агульны добрабыт і шчыра жадалі яго, шчыра не бачылі (часткова не маглі яшчэ бачыць) супярэчнасцей у тым ладзе, які вырастаў з прыгоннага. Скалдзін не дарма цытуе ў адным месцы сваёй кнігі Адама Смита: мы бачылі, што і погляды яго і характар яго аргументацыі ва многім паўтараюць тэзісы гэтага вялікага ідэолага перадавой буржуазіі» *).

Пушкін не быў буржуа, але ён падпадаў пад уплыў перадавой, прагрэсіўнай буржуазнай ідэалогіі, у тым ліку і Адама Смита, якога ўспамінае тут Ленін. Ад буржуазнай асветы Пушкін засвоіў усведамленне неабходнасці адмены прыгоннага права. Як і «асветнікі» XVIII века, ён верыў, «што адмена прыгоннага права і ўсіх яго рэштак стварае на зямлі царства ўсеагульнага добрабыту» **).

Матэрыялістычны па свайму духу, гуманізм Пушкіна уладаў тым-жа недахопам, які Маркс і Энгельс выявілі ў адцягненым матэрыялізме Фейербаха. Пушкін занадта абстрактна, занадта адцягнена глядзеў на чалавека. Для яго чалавек быў не класава акрэслены чалавек, а чалавек «наогул». Пушкін у сваёй паэзіі і ў сваім светапоглядзе, як і Фейербах у сваёй філасофіі, «ніколі не дабіраецца да рэальна існуючых дзеіных людзей, а застаецца пры абстракцыі «чалавек» і абмяжоўваецца толькі тым, што прызнае «сапраўднага, індывідуальнага, цэлеснага чалавека» у галіне пачуцця, г. зн. не ведае ніякіх іншых «чалавечых адносін» «чалавека к чалавеку», акрамя любові і дружбы, к таму-ж ідэалізаваных. Ён не дае крыжыкі цяперашніх жыццёвых адносін» ***).

Пушкін не разумеў, што за чалавечнасць трэба змагацца, што адзіным сродкам дабіцца трыумфу гуманізма з'яўляецца рэвалюцыйнае насілле. У Пушкіна Дуброўскі блagarодней і чалавечней сваіх ворагаў; ён толькі паняволі бярэцца за зброю і апускае гэтую зброю перад прыміраючай сілай любові. Але што толькі ў блagarодстве Дуброўскага? Яго блagarодства пакідае ўладу, багачце ў руках Траекуравых і Верэйскіх.

Пакуль існуюць класы, нельга пазбавіцца альтэрнатывы: або самому падпадаць насілле з боку сытых і бесчалавечных або прымяніць рэвалюцыйнае насілле супроць пануючай меншасці эксплуатацыйнага ў імя інтарэсаў працоўнай большасці.

Калі кучка гізонах, раострэленых слуг фашызма спрабуе здрадаі, прадажніцтвам і тэрорам вярнуць рабочых і сялян нашай краіны пад ярмо капіталістычнай эксплуатацыі, аддаць іх на фашыскае самавольства, савецкі народ знішчэннем гэтых ворагаў сацыялізма забяспечвае трыумф сацыялістычнага гуманізма. Вось чаму ўвесь наш многанациянальны народ і ўсе перадавое і прагрэсіўнае чалавецтва вяталі суровы, але справядлівы прыказ савецкага сьвета падлым здраднікам радзімы, крывавым трацкісцкім, зноўеўскім сабакам.

* * *

Пушкін знаходзіўся ў канфлікце з акружаючай яго рэчаіснасцю, але не ведаў, як змагацца з ёю; рэчаіснасць была мацней яго: гэта

*) В. І. Ленін. Тв. Т. II, стар. 315.

**) Там-жа, стар. 313.

***) К. Маркс і Ф. Энгельс. Тв. Т. IV, стар. 35.

чорная нікалаеўская рэчаіснасць загубіла Пушкіна. Але ў кожным пункце, у якім Пушкін быў біты жыццём, будучае было за ім. Пушкін і сёння дораг нам не толькі «прелестью живой стихов»; Пушкін жыве не толькі сваімі гістарычнымі заслугамі, не толькі як рэфарматар мовы і неперавышаны мастак: нам дорага свабодалюбе паэта; тую да свабоды і незалежнасці, якая дышае ў творах вялікага паэта, радніць нас з яго творчасцю.

Сталинская Канстытуцыя соцызлізма ўвасобіла ў жыццё самыя смсмыя надзеі лепшых барацьбітоў за палітычную свабоду.

Партыя Леніна—Сталіна, дыктатура рабочага класа ў СССР практычна ўвасабляюць у жыццё свабоду і дэмакратыю.

Фашызм граміць спрадвечныя культурныя традыцыі, робіць ідэалам казарму. Магутны рух уперад нашай соцызлістычнай дзяржавы асветлен бласлаўляючымі праменьнямі светачаў мінулага; свабодалюбе, якое натхняла творчасць геніяльнейшага рускага паэта, блізка і дорага нам.

У барацьбе супроць феадалізма і царквы буржуазія абудзіла пачуццё асобы; у гэтым—адна з рыс прагрэсіўнасці ўзыходзячага класа буржуазіі. Але буржуазія змагалася за росквіт асобы толькі для меншасці.

Няпер фашызм адкрыта прапаведуе для мас адмаўленне свай асобы ў імя волі «правадыра»: навошта немцу або італьянцу думаць, калі за яго думаюць Гітлер і Мусаліні? Гэта патрэбна фашызму, таму, што рыхтаваць масы на забой можна толькі пры ўмове сляпога паслушэнства, праз укараненне абязлічваючай, палачнай дысцыпліны.

Камуністы бачаць зарукі сваіх поспехаў у свядомай ініцыятыўнай дзейнасці кожнага працоўнага. Комунізм будзіць свядомасць асобы і асабістай годнасці ў мільённых народных масах. Ліквідацыя палітычнага гнёту, ліквідацыя эксплуатацыйных класаў стварае ўмовы свабоднага росквіту асобы кожнага працоўнага. Геніі Пушкіна і сёння дапамагае нам развіваць у людзях усведамленне каштоўнасці свай асобы і пачуццё ўласнай годнасці.

У соцызлістычным грамадстве створаны ўмовы гармоніі асобы паслушэнства, праз укараненне абязлічваючай, палачнай дысцыпліны, і грамадства.

«... Гэта грамадства,—тлумачыў таварыш Сталін пану Рой Говарду, мы пабудавалі не для ўшчамлення асабістай свабоды, а для таго, каб чалавечая асоба адчувала сябе сапраўды свабоднай. Мы пабудавалі яго дзеля сапраўднай асабістай свабоды, свабоды без двукосся. Мне трудна ўявіць сабе, якая можа быць «асабістая свабода» у беспрацоўнага, які ходзіць галодным і не знаходзіць прымянення свай працы. Сапраўдная свабода ёсць толькі там, дзе знішчана эксплуатацыя, дзе няма прыгнёчання адных людзей другімі, дзе няма беспрацоўя і жабрацтва, дзе чалавек не дрыжыць за тое, што заўтра можа страціць работу, жыллё, хлеб. Толькі ў такім грамадстве магчыма сапраўдная, а не папяроявая, асабістая і ўсякая іншая свабода» *).

Фашызм нясе з сабою культурнае здзічэнне, пагарду к чалавеку, спрабуе ўваскрасіць самыя змроўныя часы сярэднявекі. Фашыстам, іх крываваым сабакам трацкістам і правым рэстаўратарам капіталізма, шкоднікам, забонцам—чужды здаровы і аздараўляючы, па-

*) Ленін і Сталін. Зборнік твораў да вывучэння гісторыі ВКП(б). Т. III, стар. 666. Паргвыд. 1936.

водле выражэння Горкага, гёіні Пушкіна. Толькі камунізм, толькі марксізм-ленінізм беражна адносіцца да культурнай спадчыны мыв-лега. Злішчаючы ворагаў народу, ворагаў партыі, мы ствараем такія ўмовы, пры якіх на справе, практычна трыумфуе соцыялістычны гуманізм. Аптымізм, імкненне да радасці, да шчасця аказваюцца ўжо не марай, а рэальным удзелам народаў СССР. Іменна таму жыццё-уцвярджаючая творчасць Пушкіна набывае новую прыпятальную сіту для савецкіх чытачоў.

Ленін пісаў у артыкуле «Аб нацыянальнай гордасці вялікарусаў»:

«Ці чужда нам, вялікарускім свядомым пролетарыям, пачуцце нацыянальнай гордасці? Вядома, не! Мы любім сваю мову і сваю радзіму, мы больш усяго працуем над тым, каб яе працоўныя масы (г. зн. $\frac{2}{3}$ яе насельніцтва) узняць да свядомага жыцця дэмакратыі і соцыялізму. Нам найбольш балюча бачыцца і адчувацца, якім насіллям, гнёту і здзекам падвяргаюць нашу цудоўную радзіму царскія каты, дваране і канігалісты. Мы ганарымся тым, што гэтыя насілі і выклікалі адпор з нашага асяроддзя, з асяроддзя вялікарусаў, што гэта асяроддзе рыснула Радзінчэва, дзекабрыстаў, рэвалюцыянераў-розышчыкаў 70-х гадоў, што вялікарускі рабочы клас стварыў у 1905 годзе магутную рэвалюцыйную партыю мас, што вялікарускі мужык пачаў у той-жа час станаўцца дэмакратам, пачаў звяртацца і папамешчыка» *).

Гэтыя выдатныя словы Леніна могуць быць з поўным правам прыменены да Пушкіна, найвялікшага пісьменніка рускага народу. Мы любім сваю мову; мы ганарымся Пушкіным, які канчаткова сфармаваў яе. Мы ганарымся тым, што з асяроддзя рускага народу вышлі Радзінчэў і дзекабрысты; мы ганарымся Пушкіным за тое, што ён услед Радзінчэву васславіў свабоду, што яго вершы служылі гімнамі і пракламацыямі для рэвалюцыйнага руху дзекабрыстаў. Мы ганарымся тым, што Пушкін не мог прымірыцца з нязносным становішчам прыгоннага мужыка. Пушкін — рускі нацыянальны паэт. Яго творчасць і яго жыццё — адно з найярчэйшых абвяржэнняў бухарынскага контррэвалюцыйнага паклепу на рускі народ як на сучасных Абломовых, і на рускую гісторыю як на сучасную абломовшчыну.

У творчасці Пушкіна выяўляецца выдатная здольнасць глыбока і спачувальна ўнікаць у жыццё іншых народаў, пераувасабляцца ў яго вобразы. Гэту асаблівасць пушкінскага гёія першы адзначыў Белінскі ў сваіх выдатных артыкулах аб творчасці паэта. Пра гэтыя рысы Пушкіна гаварыў Дастаеўскі ў сваёй вядомай прамове аб паэце. Як правільна адзначыў яшчэ Белінскі, і гэта асаблівасць Пушкіна карэніцца ў рускім народным нацыянальным характары.

Творчасць Пушкіна з'яўляецца адным з красамоўнейшых довадаў гэтага палажэння. У гэтым-жа заключаецца адна з прычын, чаму паэзія Пушкіна — гэта каштоўны уклад рускага народу ў скарбніцу сусветнай літаратуры і сусветнай культуры.

Фашызм хавае ўсю мінулую культуру, імкнецца ўкінуць свет у новае аярэдневякоўе.

Марксізм-ленінізм вучыць беражным адносінам да культурнай спадчыны. Ленін пісаў, што нельга быць камуністам без засваення

* В. І. Ленін. Тв. Т. XVIII, стар. 81.

культуры, створанай усім мунулым развіццём чалавецтва. Маркс і Энгельс высока шанавалі творы Шэкспіра, Гётэ, Бальзака, Гюгэ і іншых вялікіх класікаў. Энгельс, вывучаючы рускую мову, пераклаў у 1851—1852 гадах у свае сшыткі радкі «Евгения Онегина».

Класікі марксізма-ленінізма вучаць нас адносіцца да мастацкага наследдзя мінулага не як да мёртвых музейных экспанатаў; узоры беражных і жывых адносін да класічнай мастацкай літаратуры — аўтэнтэчныя Леніна і Сталіна. З якім здзіўляючым майстэрствам таварыш Сталін у сваім дакладзе аб новай савецкай Канстытуцыі звярнуў жала сатыры Гоголя і Шчэдрына супроць капіталістычнага свету, супроць фашызма!

З найвялікшай беражнасцю адносіцца партыя Леніна—Сталіна да тых мастацкіх каштоўнасцей, якія заключаны ў творах Пушкіна. Ніколі да Вялікай Окнябрскай соцыялістычнай рэвалюцыі юбілей Пушкіна не мог бы набыць такі ўсенародны характар. Самацэнзура і прыгонніцкая знаць пагубілі Пушкіна. Ліберальная буржуазія спрабавала абкарнаць Пушкіна, схаваць ад народу яго свабодналюбства, яго атэізм, яго дэмакратычныя тэндэнцыі. Сапраўднага Пушкіна свет пазнаў толькі пры савецкай уладзе. Ніколі яшчэ творы Пушкіна не чыталіся з такой прагавітасцю, як у наш час.

За адзін 1936 год выдана 10,8 мільёна экзэмпляраў кніг Пушкіна і аб Пушкіне—лічба нечуваная не толькі для старой Расіі, але і для любой краіны капіталістычнага свету. Усенародная цікавасць да творчасці Пушкіна—вынік і сведчанне агромнага культурнага росту нашай краіны, вызваленай ад гнёту эксплуатацыі.

«Большевик»

І. Баднёў

Дырэктар Інстытута саўправа

Сталінская Канстытуцыя і савецкая жанчына

Вялікая Окцябрская рэволюцыя ўстанавіла палітычнае роўнапраўе жанчыны з мужчынай у Саюзе Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік. Не толькі ў старой царскай Расіі, але і ў так званых «дэмакратычных» буржуазных краінах — Францыі, Швейцарыі і іншых жанчына не карыстаецца палітычнымі правамі нароўні з мужчынай, не гаворачы ўжо аб Германіі і ей падобных краінах, дзе фашызм прынізіў жанчыну, ператварыўшы яе ў хатнюю гаспадыню, у беспраўны і пакорлівы аб'ект эксплуатацыі.

Акрамя палітычнага роўнапраўя, перамога Окцябрскай соцыялістычнай рэволюцыі забяспечыла савецкай жанчыне поўнае роўнапраўе ў гаспадарчым і сямейным жыцці. Савецкая ўлада знішчыла ўсе царскія буржуазныя законы, якія прыніжалі і прыгняталі жанчыну.

У «Вялікім пачыне» Ленін пісаў:

«Ні адна дэмакратычная партыя ў свеце ні ў адной з найбольш перадавых буржуазных рэспублік за дзесяткі год не зрабіла, у гэтых адносінах, ёсць самай долі таго, што мы зрабілі за першы-ж год нашай улады. Мы не пакінулі ў поўным сэнсе слова камення на камені з тых падлых законаў аб няроўнапраўі жанчыны, аб сцясненнях разводу, аб гнусных фармальнасцях, што яго абстаўляюць, аб непрызнанні пазашлюбных дзяцей, аб розыску іх бацькоў і т. п., — законаў, рэшткі якіх шматлікі ва ўсіх цывілізаваных краінах, к ганьбе буржуазіі і капіталізма. Мы маем тысячу раз права ганарыцца тым, што мы зрабілі ў гэтай галіне» *).

Савецкая жанчына разам з мужчынай з самага пачатку пролетарскай рэволюцыі прымала актыўнейшы ўдзел у барацьбе на фронце і ў тылу за заваяванне і ўмацаванне дыктатуры пролетарыята. Узнімаючыся са ступенькі на ступеньку, савецкая жанчына расла ў сваім развіцці, як роўнапраўны ўдзельнік соцыялістычнай будовы ў краіне дыктатуры рабочага класа.

У міжнародны дзень работніцы 8 сакавіка 1921 г. Ленін пісаў:

«... Уцягнуць у палітыку масы нельга без таго, каб не ўцягнуць у палітыку жанчын. Бо жаночая палова роду чалавечага пры капіталізме прыгнечана ўдвая».

*) Ленін, т. XXIV, стар 343.

«... Асабліва гнусная, подлая, ліцамерная няроўнасць у шлюб-
ным і оямейным праве, няроўнасць у адносінах да дзіцяці эн-
жчана Савецкай уладай поўнасцю.

Гэта першы толькі крок да вызвалення жанчыны.

Другі і галоўны крок—адмена прыватнай уласнасці на
вямлю, фабрыкі, заводы. Гэтым і толькі гэтым адчыняецца
шлях для поўнага і сапраўднага вызвалення жанчыны, вызвален-
ня яе «ад хатняга рабства» шляхам пераходу ад дробнай адзі-
точнай хатняй гаспадаркі да буйнай абагуленай» *).

Мінула 19 год Вялікай пролетарскай рэвалюцыі. Тэрмін невялікі.
Але ў савецкай краіне пад кіраўніцтвам партыі і генія чалавецтва та-
варыша Сталіна пабудавана ўжо першая фаза камунізма «соцыялі-
стычнае грамадства, якое не ведае эксплуатацыі чалавека чалавекам

Пад мудрым кіраўніцтвам таварыша Сталіна камуністычная пар-
тыя забяспечыла ажыццяўленне плана індустрыялізацыі краіны і на
яго аснове—пераводу сельскай гаспадаркі на рэйкі соцыялізма. За
дэве сталінскія пяцігодкі ў нашай краіне створана магутная інду-
стрыяльная тэхніка. Наша краіна пакрыта зараз тысячамі новых
прадпрыемстваў, узброеных сучаснаю перадаваю тэхнікай.

Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік стаў перадавой інду-
стрыяльнай краінай з самай буйнай у свеце механізаванай і калекты-
візаванай сельскай гаспадаркай.

Пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна партыя забяспечыла небы-
валы эканамічны і культурны рост, поўную эканамічную незалеж-
насць нашай краіны ад капіталістычнага свету.

Трыумфам левізму з'яўляецца Сталінская Канстытуцыя, якая
замацавала тое, што краіна соцыялізм заваявала пад левізмам і
сталінскім кіраўніцтвам. У першым артыкуле гэтага гістарычнага
дакумента запісаны залатыя словы:

«Саюз Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік ёсць соцыялі-
стычная дзяржава рабочых і сялян».

Сталінская Канстытуцыя—яркі довад таго, што толькі камуні-
стычная партыя, як авангард рабочага класа, з'яўляецца адзінай
партыяй, якая здолена забяспечыць перамогу эксплуатаемых мас
над сваімі эксплуатацыйнікамі, што толькі камуністычная партыя, і ні-
якая іншая, забяспечыць перамогу пролетарскай рэвалюцыі і перамогу
соцыялізма над капіталізмам ва ўсім свеце.

Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі працоўныя масы вялікага
Савецкага Саюза за 19 год упартай барацьбы зголемі і ліквідавалі
клас эксплуатацыйнікаў і пабудавалі соцыялізм у сваёй краіне.

«Не стала класа капіталістаў у галіне прамысловасці. Не
стала класа кулакоў у галіне сельскай гаспадаркі. Не стала
купцоў і спекулянтаў у галіне тавараабароту. Усе эксплуатацый-
скія класы аказаліся, такім чынам, ліквідаванымі».

* * *

Буйная індустрыя і соцыялістычная сельская гаспадарка змя-
нілі твар савецкай жанчыны. Жанчына-работніца, жанчына-калгасніца
нароўні з мужчынай вылучае са свайго асяроддзя перадавых стаха-
навак. Тг Дземчэнка, Ангеліна, Вінаградавы Дуся і Маруся, Одзінцова

*) Ленін, т. XXVI, стар. 193—194.

і многі іншыя гераіны працы з'яўляюцца выключнымі барацьбітамі за новае, шчаслівае жыццё. Іх ведае ўся наша сацыялістычная савецкая краіна.

На прыёме калгасніц-ударніц у лістападзе 1935 г. таварыш Сталін гаварыў:

«У нас не бывала раней такіх жанчын. Мне вось 56 год ужо, бачыў віды, бачыў дастаткова працоўных мужчын і жанчын. Але такіх жанчын я не сустракаў. Гэта зусім новыя людзі. Толькі свабодная праца, толькі калгасная праца магла парадзіць такіх гераінь працы ў вёсцы.

Такіх жанчын не бывала і не магло быць у старэйшыя часы».

Ва ўсіх галінах дзяржаўнага, грамадскага, гаспадарчага і палітычнага жыцця наша краіна мае тысячы гераінь сацыялістычнай працы. Увесь Савецкі Саюз ведае імёны выдатных удзельніц аўтапрабегу, якія за 45 хадавых дзён пакрылі 10.020 кілометраў. 15 удзельніц прабегу з 45 з'яўляюцца сямейнымі і маюць дзяцей, 11—члены і кандыдаты партыі, 7 комсамолак, астатнія беспартыйныя.

Гэта выдатная плеяда выхаванак сталінскай эпохі, пказата чыныя здольнасці савецкай жанчыны. 1 кастрычніка 1936 года ўдзельніцы большэвіцкага аўтапрабегу пісалі таварышу Сталіну: «Мы поехалі на аўтамабільных амалях усю краіну. Мы бачылі, як расцвітаюць землі, некалі пустыннымі і бесплоднымі. Гарады новазбудаваныя і гарады, якія расшырыліся і змянілі сваё аблічча, радысна сустракалі нас. І усюды, дзе-б мы ні з'яўляліся, мы бачылі шчаслівых людзей. На палях, у вёсках, аўлах, у горных далінах, у пунчах усюды савецкі працоўны народ з удзячнасцю і любоўю вымаўляў Ваша імя, бо пад Вашым вадзіцельствам расцвітае шчаслівае жыццё ў краіне, павялічваюцца нашы багацці, мацнее наша упэўненасць у новых перамогах. Тое, што мы зрабілі, пад сілу любой жанчыне Савецкага Саюза. У нашай краіне жанчыны свабодныя і сільныя. Перад намі адчынены ўсе дарогі. Савецкая жанчына поўнапраўная грамадзянка сваёй вялікай радзімы, гордая, свабодная, смелая, непахісная у барацьбе. Гэтыя якасці выходзяць Вы. І Вам, вялікі, родны Сталін, мы абавязаны нашай перамогай».

Выхаваная сталінскай эпохай, савецкая жанчына расце, развіваецца, вызваляецца ад усякай немачы, узгадванай праклятым мінулым. Жанчыны фабрык і заводаў, калгасных і саўгасных палеў штодзённа рапартуюць лепшаму другу чалавецтва таварышу Сталіну аб сваіх дасягненнях.

Брыгадзёр калгаса імя Дзержынскага, Калужскага раёна, Маскоўскай абласці, комсамолка Клава Епіхіна ўвосень 1936 года пісала: «Я шчасліва паведаміць Вам, дарагі Іосіф Вісарыянавіч, што сваё слова стрымала і абавязальства перавыканала: на маім участку на кожным гектары я ўбрала 718 цэнт. бульбы, а на рэкордным участку я ўбрала бульбы 810 цэнт. з гектара».

Звеннявая ільнаводчага калгаса «Красный колесник», Калининскай абласці, Чырвонахолмскага раёна, Малякова Харыціна Антонаўна пісала: «Я сабрала ільнавалакна з 1,15 га; апрацавала і здалі дзяржаве 12 цэнт. 2 кг. 800 гр. доўгага ільнавалакна ў оярэдным № 20».

Даярка племяннога саўгаса «Машчево», Сычаўскага раёна, Заходняй абласці, ордэнаўска Канюценкава А. арганізавала догляд за каровамі і дабіла яго ўдою малака па 6000 літраў у год.

Звеннявая калгаса імя Касіора, Кіеўскай абласці, Вяліка-Палавец-

кага расна, тав. Ярэменка Т. сабрала цукровых буракоў звыш 1.200 цэнт. з га. Тысячніцы бурачных палёў калгаса «12 лет Окцябры», Трасцянскага раёна, Вінніцкай абласці, звенявая Ефрасіння Сідарчук, Александра Заваротня, калгасніцы Марыя Горбань, Ефрасіння Кравец, Марыя Басароб, Параска Пастушэнка, Маланка Нікіценак, Палажка Орышак, Еудоха Орышак 29 кастрычніка 1936 года рапартавалі таварышу Сталіну:

«Сняшым падзяліцца з Вамі, дарагі Іосіф Вісарыёнавіч, нашай вялікай радасцю: учора мы закончылі копку цукровых буракоў на сваіх дзялянках. Шчаслівы паведаміць Вам, што, не гледзячы на цяжкія ўмовы надвор'я, мы дабіліся рэкорднага сталінскага ўраджаю. Мы здалі на Ободоўскі цукровы завод па звязу Ефрасінні Сідарчук з плошчы 1,36 га -1592 цэнтнеры буракоў, што складае 1.170 цэнтнераў з 1 га, па звязу Александры Заваротні з плошчы 1,70 га убралі—1.920 цэнтнераў, што складае 1129 цэнтнераў з гектара».

* * *

Надзвычайны XII З'езд Советаму зацвердзіў Канстытуцыю Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі—Канстытуцыю росквіту і радасці беларускага народу. Яна, як і Сталінская Канстытуцыя Саюза ССР, з'яўляецца Канстытуцыяй перамогі соцыялізма. Змест Канстытуцыі БССР цалкам і поўнасьцю выходзіць з Канстытуцыі ССР, тварцом якой з'яўляецца вялікі гени талавецтва, арганізатар соцыялістычных перамог таварыш Сталін.

Камуністычная партыя і яе кіраўнікі Ленін і Сталін прывялі беларускі народ к соцыялізму і нацыянальнаму вызваленню Беларускага народу за шмат вякоў свайго існавання ўпершыню пасля вялікай Окцябрскай рэвалюцыі атрымаў сваю дзяржаўнасць. Стварэнне Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, як і многіх іншых нацыянальных рэспублік і рэспублік Савецкага Саюза, сёньня з'яўляецца ажыццяўленням ленинска-сталінскай нацыянальнай палітыкі. Ленинска-сталінская нацыянальная палітыка перамагла. Беларусь збыла эканамічна і культурна адстае ад царскай калоніі, ператворана ў квітнеючую Савецкую Соцыялістычную Рэспубліку.

Усе народы і нацыянальнасці, населяючыя тэрыторыю БССР, разам з усімі народамі Савецкага Саюза ў дружнай брацкай сям'і перапоўнены радасцю і гордасцю за сваё шчаслівае і радаснае жыццё, створае пад мудрым кіраваннем таварыша Сталіна. Жалчымі Савецкай Беларусі, як і ўсяго Саюза ССР, нароўні з мужчынамі карыстаюцца роўнымі правамі ў палітычным і гаспадарчым жыцці Рэспублікі. З беларускіх жанчын КП(б)Б выхавала нямала вольных кадраў, якія працуюць на адказнейшых участках кіравання дзяржавай. Так, напрыклад, членамі сельсоветаў і райвыканкомаў з'яўляюцца 12910 жанчын, старшынямі сельсоветаў—106 жанчын, 17.109 жанчын працуюць настаўніцамі, 558 навуковымі работнікамі, 1550 урачамі. Нямала жанчын займаюць рад адказных пастоў на розных участках соцыялістычнага будаўніцтва.

Беларуская Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка таксама вылучыла з асяроддзя жанчын новых знатных людзей стаханаўскай працы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі. Гурыновіч Ольга Сцепанаўна—бабруйская швейная ф-ка імя Дзержынскага, Збужынская Марыя Казіміраўна—брыгадзір Асінторфа, Райхман Соф'я Абрамаўна—го-

мельская швейная фабрыка «Комінтэрн», Лёвачкіна Анна Афанасьеўна—газоушчыца томельскага шклозавода імя Сталіна, Хроная Феня—машыніст барысаўскай запалкавай ф-кі «Пролетарская перамога», Базылёва Зінаіда Ігнатава—соўгас «Брылева», Шалко—соўгас імя Свердлова, Дзержынскага раёна, і інш. вядомы, як гераіні высокай прадукцыйнасці працы, як перадавыя барацьбіты за новае, радаснае жыццё.

Даярка-стаханаўка калгаса «Чырвоная Бярэзіна», Бабруйскага раёна, тав. Чарнецкая піша: «У нашым калгасе 100 дойных кароў. Мы далі абяцанне атрымаць ад кожнай каровы па 2.100 літраў малака ў год і ўжо за 9 месяцаў атрымалі па 1800 літраў у сярэднім. Карова «Белка» за 9 месяцаў дала 6.116,5 літра, «Бумка»—2.826 літраў. «Царыца»—2572 літры, «Швейцарка»—2445 літраў. На сваіх дасягненнях мы не спыняемся. Нас усіх і даярак. Я даю абяцанне нашаму дарагому, любімаму правадыру танарышу Сталіну зрабіць усіх даярак калгаса стыханаўкамі».

У калгасе імя Дзержынскага, Чаўскага раёна, стыханаўка Карнеева Фёкла Клімаўна на трапальнай машыне Антонова выпрацоўвала 118 кг. ільнавалакна № 18.

Тав. Таболіна З.—стыханаўка менскай фабрыкі «Комунарка» дала рэкордныя паказчыкі прадукцыйнасці працы, выконваючы норму на 517%. Тав. Цыгельніцкая М. давала норму выпрацоўкі да 200%. тав. Білейчык А. выпрацоўвала норму на 446%. Тав. Лютэрман Р. давала выпрацоўку да 450 % нормы.

У час абмеркавання праекта Сталінскай Канстытуцыі жанчыны праявілі яшчэ большую актыўнасць як на вытворчасці, так і на кіруючай гаспадарчай, культурнай, савецкай рабоце.

Калгасніца Кузьмянкова Марыя (калгас «Перамога», Дзюбровенскага раёна, Расткоўскага сельсавета) у гонар новай Канстытуцыі абавязалася паказаць самую высокую ў сваім калгасе прадукцыйнасць працы. Жыта пачала жаць з 0,20 га і ўжо на трэці дзень давала норму да 0,60 га. Норму ручной тропкі лёну пачалі з 0,15 кг., а праз дэкаду давала звыш 40 кг. у дзень. У калгасе імя Сталіна Нудная Аўгустыя давала у дзень 60 кг. трапанага лёну. Халько Марыя 59 кг. Гэтыя калгасніцы зараблялі ў дзень па 49,5 кг. зярна, 2,88 цэнт. бульбы і 70 руб. 53 кап. прашымі.

У нашай рэспубліцы тысячы жанчын працуюць на кіруючай рабоце, з'яўляюцца членамі гарадскіх, раённых, сельскіх саветаў.

Член пасялковага савета Аршанскага раёна Шпак Аграфена Елісееўна ў час сваяй спрааздачы заявіла: «Тры гады я працавала дэпутатам аршанскага горсавета, зараз працую ў пасялковым савета ў секцыі аховы здароўя, дзе правяла вялікую работу па будаўніцтву дзіцячых ясляў. Толькі цяпер, 50-гадовай старухай, я даведалася, што такое маладосць. Зараз хочацца жыць і працаваць».

Дэпутатаў горсавета Бабруйскай швейнай фабрыкі імя Дзержынскага тт. Мельцэр, Еселеву, Терахаву, Максімчук, Гельфанд гэтае ўвесь Бабруйскі раён як лепшых стыханавак і як здольных дзяржаўных работнікаў.

Старшыня Крыўчанскага сельсавета, Брагінскага раёна, комсамолка Лёна Ціханчук выдатна кіруе сельсаветам, за што некалькі раз прэміравана і заваявала пераходны чырвоны сцяг. Уцягваючы шырокія калгасныя масы ў кіраўніцтва дзяржавай, яна скалаціла вакол сельсавета моцны актыў.

Нашы перадавыя беларускія жанчыны прымалі непасрэдны ўдзел у зацвярджэнні Сталінскай Канстытуцыі на гістарычным Надзвычайным VIII Усесаюзным З'ездзе Советаў.

Тав. Пруднікава ў сваім дзёніку запісала: «Я вырасла на цэлую галаву. Даклад таварыша Сталіна гэта ўніверсітэт, дзе можна навучыцца, як трэба працаваць. Як не любіць нашага дарагога настаўніка, калі ён дае ўсё. Я была напасукай, а стала педагогам. Зараз я — дэлегат Надзвычайнага VIII З'езда Советаў: зацвярджаю Сталінскую Канстытуцыю. Пасля З'езда я буду старацца аўладаць вышэйшым майстэрствам сваёй працы, буду дапамагаць партыі выходзіць адукаваных, дысцыплінаваных, моцных воляй і смелых духам, поўнацэнных грамадзян сацыялістычнага грамадства».

Дэлегат Надзвычайнага XII Усебеларускага з'езда советаў 50-гадовая стаханаўка-брыгадзір Арына Іванаўна Курбанава расказвае: «Таварыш Сталін мне не толькі дапамог, а проста-такі выратаваў. Нарадзілася я ў кулацкай сям'і, бо бацькі мае не мелі хаты. Увесь свой век жабрачыла. Толькі пры савецкай уладзе зажыла шчасліва. Дзеці мае выхаваныя. Адна дачка — настаўніца, абраная дэлегаткай З'езда, другая дачка канчае педтэхнікум. Адзін сын лётчык, другі — тэхнік. Яшчэ маю летаўні хлеб, а мне ў дом вязуць ужо новы хлеб. Я галасую за Сталінскую Канстытуцыю».

Ордэнаноска Еўсюціна В. расказвала, што такія людзі, як яна, пры царызме гінулі. Выхаванка дзіцячага дому, яна зрабілася гераіняй, гаспадыняй сваёй роднай краіны.

Ордэнаноска Кіселёва А. са швейнай фабрыкі «Окцябр» нарадзілася ў 1912 годзе, а ўжо мае рад гераічных учынкаў. Яна прымала ўдзел у вядомым пераходзе у процывазах і проціпартытных касцюмах па маршруту Менск—Масква, у сустрэчы пяці гарадоў па ваенна-хімічнай справе ў Кіеве ўзяла ўсесаюзны рэкорд па пераносцы ў процывагазе ранената.

Таленавітыя жанчыны вылучаюцца і на іншых участках сацыялістычнага будаўніцтва. Клопатамі таварыша Сталіна абыхавалі жанчын Савецкай Беларусі ўзніклі кадры харавых спявачак, танцораў, вышывальшчыц. Выдатныя ўзоры мастацкай народнай творчасці пакідаюць ткачыхі—калгасніцы Слуцкай акругі, Чачэрскага, Веткаўскага, Дубровенскага, Лезненскага і іншых раёнаў. У Бабруйскім раёне працуюць выдатныя калгасніцы-вышывальшчыцы: Насця Лукашэвіч, Валя Цыгбалат, Старасціна, Аўгіння Лепаўшонак, Насця Калтусіна, Ольга П'яных. Асабліва праявілі сябе, як высокія майстры мастацкага вышывання, Ольга П'яных, якая вышыла кавёр з гербам Саюза ССР, і Старасціна, якая вышыла шуюкам партрэт таварыша Сталіна.

Аб росце палітычнай актыўнасці савецкай жанчыны ярка сведчаць лічбовыя даныя дэпутацкага складу з'ездаў советаў.

Калі ў 1924 годзе на II з'ездзе советаў СССР было 58 жанчын-дэпутатаў, то ў 1936 годзе на VIII з'езд советаў СССР з'ехалася 419 жанчын. Сярод іх: калгасніцы—45%, работніцы прамысловасці і транспарту—30%, партыйна-савецкіх і гаспадарчых работніцаў—25%.

Жанчынамі прадстаўлены былі на VIII з'ездзе 63 розныя прафесіі вытворчасці: слесары, фармоўшчыцы, рэвалюцыйшчыцы, прасойшчыцы, фрэзероўшчыцы, матарысткі, токары, свічавальшчыцы, ліцейшчыцы, баттарэзы, узрывальшчыцы, лямбедчыцы на шахтах, вятэршчыцы, фарбавальшчыцы, закройшчыцы, краўчыхі, набіўшчыцы, га-

лошніцы, стрэлачніцы, машыністы паравозаў, машыністы электравозаў, дыспетчары, укладчыцы рыбы і т. п..

Сярод 177 калгасніц-дэпутатак 3'езда было 11 камбайнерак, 9 трактарыстак, 6 трактарных брыгадзіраў, 9 старшын калгасаў, 8 загадчыкаў ферм, 10 брыгадзіраў, 2 ільнатрапальшчыцы, 67 звенявых, 38 дайрак, цялятніц і свинарак, 17 работніц па бавоўне, табаку і іншых тэхнічных культурах.

Вяліка роля жанчыны і ў галіне разумовай працы. Сярод 100 дэпутатак 3'езда было 27 старшын сельсоветаў, 20 старшын раённых выканаўчых камітэтаў, 5 дырэктароў прадпрыемстваў і начальнікаў цэхаў, 18 настаўніц, 1 інжынер, 3 летчыцы, 2 артысткі, 7 работніц рэспубліканскіх, абласных і краёвых савецкіх органаў, 12 партыйных і прафесіянальных работнікаў. 117 жанчын удзельніц 3'езда ўзнагароджаны ордэнамі СССР.

Гэтыя лічбы гавораць аб росквіце здольнасцей, аб велічы савецкай жанчыны. Аб сіле і магутнасці савецкай жанчыны сведчаць наравы жон камандзіраў цяжкай індустрыі, баявых падруг камандзіраў і палітработнікаў Чырвонай арміі.

Жанчыны БССР прымаюць актыўны ўдзел па ўмацаванні абароназдольнасці і ахове граніц сваёй сацыялістычнай радзімы. Калгасніца калгаса «Чырвоны пагранічнік», Пучынскага сельсовета, Янкоўскай Марыя Людзвігаўна з 1934 года асабіста затрымала 13 парушальнікаў граніцы. За актыўную дапамогу пагранічнай ахове яна ўзнагароджана ордэнам «Знак пачёта». У нас ёсць тысячы жанчын падобных Янкоўскай, і колькасць іх з кожным днём павялічваецца.

* * *

У Канстытуцыі сацыялістычнай дзяржавы залатымі літарамі ўпісана:

«Жанчыне ў СССР прадастаўляюцца роўныя правы з мужчынай ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця.

Магчымасць ажыццяўлення гэтых правоў жанчын забяспечваецца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынай права на працу, аплату працы, адпачынак, сацыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховы інтарэсаў маці і дзіцяці, прадастаўленнем жанчыне пры цяжарнасці водпуску з захаваннем утрымання, шырокай сеткі радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і садоў».

У якой іншай краіне мае жанчына такія правы, такія клопаты, такую увагу да сямі і дзяцей?

Цяжка ўспамінаць паднявольнае жыццё беларускай жанчыны ў часы праклітага царызма. Жанчына тады не мела не толькі ніякіх палітычных правоў, яна была няграмаднай. У гарадах жанчыны ў большасці застваляліся няграмаднымі, а ва многіх вёсках і зусім не вучыліся. Пачынаючы з дзіцячага ўзросту, буржуазія трымала жанчыну ў цемры і невуцтве.

У ордэнаноснай Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы ў 1935-36 г. навучалася 946.508 чал., з якіх жанчын 451.484 чал., г. зн. 47,7%. Зараз у вышэйшай, сярэдняй і ніжэйшай школе навучаюцца мужчыны і жанчыны ў роўных суадносінах.

Савецкая Беларусь мае добра пабудаваную сістэму асветы нацыянальных меншасцей. Беларускія, рускія, яўрэйскія, польскія, украін-

скія, нямецкія, літоўскія, латышскія школы даюць магчымасць нават самым малым народнасцям нашай рэспублікі навучаць сваіх дзяцей на роднай мове. Гэта пацвярджае сілу ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі.

Як-жа жыве працоўная жанчына за граніцай? Якія правы прадставіла жанчыне буржуазная «дэмакратычная» канстытуцыя ў гаспадарча-маемасных, сямейна-бытавых, дзяржаўных справах?

Возьмем старую буржуазную дэмакратычную рэспубліку — Злучаныя Штаты Амерыкі. Тут канстытуцыя была прынята яшчэ ў 1787 годзе. Аднак амерыканская жанчына да апошняга часу не мела роўнапраўя і толькі ў 1920 годзе ў выніку упартай барацьбы яна атрымала выбарчыя правы ў агульна-дзяржаўным маштабе. Але не ўсе жанчыны прыцягваюцца да кіравання палітычным жыццём краіны. Прыкладна, з 10 мільянаў жанчын у палітычным жыцці прымае ўдзел абмежаваная сотня.

Фармальна жанчына карыстаецца ўсімі правамі, а па сутнасці ніякімі. Адна настаўніца з штага Нааучная Караліна выдала ўладам наступны дакумент: «Я абяцаю не выходзіць на вуліцу з маладым чалавекам, за выключэннем выпадкаў, калі гэта будзе выклікацца неабходнасцю стымуляваць работу нядзельнай школы. Я абяцаю не ўлюбіцца, не прымаць чыей-небудзь прапановы і не выходзіць замуж хоць-бы тайна». Амерыканская дзяўчына-педагог пазбаўлена магчымасці любіць і выходзіць замуж, бо інакш яна будзе пазбаўлена работы. Такі закон прымяняецца для жанчын у буржуазных краінах.

Не большымі правамі карыстаецца жанчына і ў Англіі. Англіійская буржуазія ў 1867 годзе ўпершыню дапусціла да выбараў рабочую арыстакратыю. У 1884 годзе былі дапушчаны да выбараў сельскагаспадарчыя рабочыя і гарадскія рабочыя кватэранаймальнікі. І толькі ў 1918—1928 гадах буржуазія пашла на ўступкі. Права голасу атрымала астатняе мужчынскае і жаночае насельніцтва старэй 21 года. Аднак права гэта прадстаўлена толькі тым, хто з'яўляецца «мужам або жонкай асобы, якая мае права быць унесенай у спіс у выніку кваліфікацыі па памяшканнях для дзелавых заняткаў». Так гаворыць акт 1928 года аб народным прадстаўніцтве (артыкул 1, параграф «в»). Толькі на гэтай падставе можна ўносіць кандыдатаў у выбарчы спіс. Гэта выбарчае права прадстаўляецца ў простых акругах. Але есць яшчэ так званыя універсітэцкія выбарчыя акругі, для якіх артыкул 2 указвае, што выбарчым правам карыстаецца жанчына, пры ўмове, што яна «дапушчана трымаць, або вытрымала экзамены на скапчэнне, і ў адпаведнасць з патрабаваннямі, прад'яўляемымі універсітэтам да жанчыны, — што яна пражывала такі час, які патрабуецца ад мужчын для атрымання вучонай ступені».

Для ўсіх буржуазных дэмакратычных рэспублік характэрна не даваць выбарчага права жанчынам — большай палове насельніцтва. Буржуазія на працягу соцень год фанатэрылася сваёй рэвалюцыйнай дэмакратычнай настроенасцю. На ўсіх скрыжаваннях праз сваіх вестуноў крычала, што яна нясе чалавецтву свабоду слова, друку, сходаў, прамое, роўнае выбарчае права. А на справе гэтым правам карысталася толькі сама буржуазія: фабрыканты, памешчыкі, купцы, дваране.

У капіталістычных краінах жанчына жыве рабыняй. Яна выконвае функцыі роджаницы, хатняй гаспадыні. У такім становішчы знаходзіцца не толькі жанчына-работніца, сялянка, але і жанчына інтэлігентнай працы. У 1936 годзе студэнтка варшаўскага юрыдычнага

інстытута 23-гадовая Галіна Влога пакончыла жыццё самагубствам. У пасмертным пісьме яна заяўляе: «Канчаю самагубствам, бо з цяжкім жыццём не магу больш змагацца. Мне не лёгка паміраць, але ў мяне няма ужо сіл. Я рабіла ўсё, што толькі магла, каб зарабіць на сваё існаванне. Я хапалася за любую сумленную работу. Але я бясільная што-небудзь зрабіць, не гледзячы на тое, што я маладая, энергічная і даволі адукаваная. Апошняя мая просьба. калі доза атруты надта малая, каб мяне хутка забіць, малю—паскорце маю смерць».

Гэты ліст змясціла польская буржуазная газета «Кур'ер подзenny» з дадаткам: «такіх няшчасных у нас многа». А газета «Работник» прыводзіць хроніку самагубстваў, з якой даведваемся, што толькі за адзін дзень 3 жніўня 1936 г. пакончылі самагубствам: 20-гадовая работніца Яліна Кобас, 29-гадовая прачка Марыя Бандэновіч, 36-гадовая хатняя гаспадыня Е. Есклоўская. І гэта не паасобныя, а масавыя выпадкі самагубства жанчын у фашысцкай Польшчы. За 1935 год, як піша газета «Час», пакончылі самагубствам 1653 жанчыны.

Фашысцкі рэжым голаду і галечы ў Германіі ўсё больш павялічвае колькасць сваіх афяр. Газета «Дэйчэ альгеймэйнэ цэйтунг» піша: «На Матэрнстрасе № 2 была знойдзена мёртвая сям'я Р., пражываўшая на чацвёртым паверсе дваравага флігеля, 39-гадовы муж, 33-гадовая жонка і двое дзяцей, якія атруціліся газам. У пакінутым пісьме гаварылася, што муж і жонка па ўзаемнай згодзе паранілі памеж, бо не мелі работы і не маглі пракарміць сваіх дзяцей. Не спадзеючыся на дапамогу дзяржавы, яны вымушаны былі ўзяць з сабою на той свет сваіх двух малюток». Ланцугамі бяспраўя, жабрацтва і тэрору звязаны рукі працоўнай жанчыны ў фашысцкіх краінах.

Эканамічны ўціск, палітычнае бяспраўе, прыніжэнне чалавечай годнасці, рабскае становішча ў сям'і, надпарадкаванне і аднаго з шлюбных усе гэта праклятае мінулае з корнем вырвана і знічана ў Савецкім Саюзе. Але ў капіталістычным свеце яшчэ нясуць гэты цяжар мільёны жанчын-работніц, жанчын-маток. У моры фальшывых, хлусных, ашуканства задыхаецца так званая «овабодная жанчына» буржуазна-дэмакратычных краін.

Савецкая краіна забяспечвае правы жанчыны матар'яльнаю базай, канчаткова разнявольвае яе ў сям'і і быце.

Партыя і ўрад па ўказанню таварыша Сталіна праяўляе асаблівае клопаты аб матцы і дзецях. Савецкі ўрад законам 27 чэрвеня 1936 года пастанаўляе:

«У мэтах палепшання матар'яльнага становішча роджаніц, як работніц, так і служачых, застрахованых у органах сацыяльнага страхавання, павялічыць размер дапамогі, якая выдаецца са сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання на набывцце неабходных прадметаў догляду за нованароджаным—з 32 руб. да 45 руб., на кармленне дзіцяці—з 5 руб. да 10 руб.».

Жанчынам-служачым і жанчынам-работніцам прадастаўляецца водпуск: 56 дзён да радой і 56 дзён пасля радой. За адмаўленне ад прыёму цяжарных жанчын на работу вынаватыя прыцягваюцца да судовай адказнасці. Маткам, якія маюць 6 дзяцей, пры нараджэнні кожнага наступнага выдаецца на працягу 5 год па 2000 руб. дзяржаўнай дапамогі ў год. Маткам, якія маюць 10 дзяцей, выдаецца пры нараджэнні кожнага наступнага дзіцяці па 5.000 руб. і з другога-ж года

дапамога ў 3.000 руб. на працягу 4 год. Грашовую дапамогу атрымліваюць і тыя жанчыны-маткі, якія да выдання закона мелі адпаведную колькасць дзяцей.

У Савецкім Саюзе сотні тысяч матак атрымалі і атрымліваюць дзяржаўную дапамогу. Акрамя непасрэднай грашовай дапамогі роджанцам, на якую дзяржава адпускае штогод дзесяткі мільёнаў рублёў, да 1 студзеня 1939 года сетка дзіцячых ясляў пашыраецца на 900 000 ложкаў, адчыніцца 800 новых малочных кухань. Сетка дзіцячых садоў вырасце дадаткова на 2.100 000 месц, а паялкаў на 700.000 месц. Для гэтай работы ў 1936 годзе рыхтуецца 50.000 выхавальнікаў. Сетка рэзильных дамоў пашыраецца на 11.000 ложкаў і 14.000 новых акушэрскіх пунктаў.

ЦК КП(б)Б і ўрад Беларусі разгарнулі велізарную работу па будаўніцтву новых акушэрскіх пунктаў, арганізацыі рэзильных ложкаў, дзіцячых садоў, дзіцячых ясляў, малочных кухань. 10 лістапада 1936 года старшыня СНК БССР тав. Галадзед прыняў рад мюгадзетных матак, якім уручыў грашовую дапамогу. Дар'і Гаурылавай 11.000 рублёў, Марыне Зенковай 8.000 руб., Анне Акуневай 7.000 руб., Еўгеніі Бабковай, Фёкле Дабрыцкай, Анастасіі Ульянавай—па 6.000 руб., Казачэнка Агаце, Касцючэнка Аўдоці, Багінскай Арыне, Вендравай Серафіме—па 4.000 руб. і Анне Козляк 2.000 рублёў.

Савецкая жанчына акружана сталінскім клопатам, што яшчэ больш узброілае яе на новыя герачныя справы, на барацьбу разам з мужчынамі за далейшы перамогі сацыялізма, за культурнае, заможнае, радаснае жыццё.

Таварыш Сталін на VIII З'ездзе Саветаў аб значэнні новай Канстытуцыі СССР сказаў:

«Цяпер, калі мутная хваля фашызма аплёўвае сацыялістычны рух рабочага класа і змешвае з граззю дэмакратычных імкненняў лепшых людзей цывілізаванага свету, новая Канстытуцыя СССР будзе абвінаваўчым актам супроць фашызма, актам, які гаворыць аб тым, што сацыялізм і дэмакратыя пераможны. Новая Канстытуцыя СССР будзе маральнай дапамогай і рэальнай падмогай для усіх тых, хто вядзе цяпер барацьбу супроць фашыскага варварства».

М. Чаускі

Дзг. аддзела культуры і прапаганды
Кагановіцкага райкома г. Мінска

Палітагітацыя—магутная зброя перавыхавання мас

■ На усерасійскай нарадзе палітпрасветработнікаў Ленін гаварыў:

«Мы даб'емся ўсяго, што трэба, пераможам усе перашкоды, якія нам засталіся ад старога ладу і якія адразу адкінуць нельга, трэба перавыхаваць масы, а перавыхаваць іх можа толькі агітацыя і прапаганда» *).

Большэвіцкая агітацыя адыгрывала важнейшую ролю на ўсіх этапах соцыялістычнага будаўніцтва. Яна натхняла масы працоўных у барацьбе за пабудову соцыялізма, узнімала іх рэвалюцыйную палкасць, напаяла сэрцы някучай нянавісцю да ўсіх ворагаў народу, адтачвала астрыё большэвіцкай пільнасці.

Росквіт соцыялістычнага дэмакратызма, замацаванага Сталінскан Канстытуцыяй, яшчэ вышэй узнімае ролю палітычнай агітацыі у масах.

Вялікі Сталін у сваім дакладзе аб праекце Канстытуцыі СССР падкрэсліў:

«Калі народ і сям-там і выбярэ варожых людзей, то гэта будзе азначаць, што наша агітацыйная работа пастаўлена з рук вон дрэнна, і мы ўпаўне заслужылі такую ганьбу, калі-ж наша агітацыйная работа будзе ісці па-большэвіцку, то народ не прпусціць варожых людзей у свае вярхоўныя органы. Значыць, трэба працаваць, а не хныкаць».

Гэтае мудрае ўказанне вялікага правадыра народаў СССР абавязвае нас узмацніць сваю увагу да палітычнай агітацыі. Партарганізацыі павінны ўмацаваць кадры агітатараў людзьмі правэранымі, граматынымі, здольнымі аўладаць вялікім манстэрствам агітацыі.

* * *

У ажыццяўленне дырэктыў ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)Б аб палепшанні палітагітацыі Кагановіцкі райком пачаў сваю работу па падбору і ўмацаванню кадраў агітатараў, якія раней не былі стала замацаванымі і часта вялі работу ад выпадку да выпадку. Пры дапамозе райкома партыйнымі камітэтамі расна прароблена работа па перагляду і падбору кадраў агітатараў, з якіх кожны зацвярджаўся рашэннямі парткома. У выніку нам удалося стварыць значную сталую групу кадраў агітацыйнай работы. Зараз ў раёне працуе 439 нізавых агітатараў,

*) Ленін, том XXV, стар. 455—456.

з якіх 282 комуністы, 127 комсамольцаў і 30 спачувваючых. 214 агітатараў вядуць сваю работу на вытворчасці і 132—у навучальных установах. Пераважная колькасць агітатараў—рабочыя (237 чал.). Па характару работы: 183 чал. знаходзяцца на вытворчасці, 132—студэнты, 65—на савецкай, 11—на партыйнай і 20—на гаспадарчай рабоце. Вышэйшую адукацыю маюць 26 чал., сярэдняю—168 і ніжэйшую—217 чал. Па палітычнай адукацыі: 48 скончыла комвузы, 33—партшколы, 52—курсы марксізма-ленінізма.

У савецкіх установах не ўсюды выдзелены сталыя кадры агітатараў. Гэта—буйнейшы недахоп нашай работы.

Асноўная група агітатараў мае ніжэйшую асвету і мае патрэбу ў расшырэнні палітычнага і агульнаадукацыйнага узроўню. Асноўнай формай дапамогі агітатарам сталі агіткалектывы. Яны створаны на ўсіх буйнейшых прадпрыемствах раёна і ўжо нядрэнна працуюць. Агітатар фабрыкі імя Куйбышэва тав. Чэрчэс на нарадзе агітатараў адзначыў: «Наш агіткалектыў пачаў працаваць ленин. Партком энергічна ўзяўся за агітацыю. Сакратар парткома шмат разоў склікаў агітатараў на інструкцыйныя нарады, правёў рад гутарак па пытаннях Канстытуцыі. Ужо адчуваецца палітычны рост Чэрніна, Капелевіча, Гуртоўніка і іншых рабочых фабрыкі».

На фабрыцы імя Куйбышэва працуе агіткалектыў з 28 чалавек. Для агітатараў і чытчыкаў сіламі рэспубліканскага актыва быў арганізаван па пытаннях Канстытуцыі і іншых тэмах рад інструкцыйных дакладаў і лекцый. Партком сістэматычна дапамагае росту агітатараў. Агітацыя ўвязваецца з практычнымі вытворчымі задачамі. 27 снежня на фабрыцы адбыўся добра падрыхтаваны партсход па пытанню пастаноўкі і палепшання агітацыі. Да сходу была праведзена асобная нарада з агітатарамі. У групах і цэхах для ўзамаправеркі работы агітатараў было выдзелена 23 чалавекі.

На абутковай фабрыцы імя Кагановіча нядрэнна пастаўлена дапамога агітатарам. Партыяны камітэт сістэматычна заслухоўвае іх справаздачныя даклады. У снежні абмеркавалі пытанне аб пастаноўцы палітагітацыі ў закройным цэху, у студзені слухалі справаздачу тав. Шулькіна аб палітагітацыі ў пашывачным цэху. Партком адзначыў вялікі зрух у справе разгортвання палітагітацыі ў пашывачным цэху і ўказаў, як падцягнуць адсталыя ўчасткі.

За апошні час значна палепшылася работа парткабінета фабрыкі Загадчык тав. Расоўскі арганізаваў для агітатараў кансультацыі і інструкцыйныя нарады для абмену вопытам. Многа дапамагае агітатарам добры падбор літаратуры, арганізацыя выставак-вітрын.

Пры правядзенні ўсеагульнага перапісу насельніцтва партком склікаў агульнафабрычную нараду агітатараў, даў ім метадычныя ўказанні для агітмасавай работы ў цэхах і забяспечыў патрэбнай літаратурай. Фабрычная шматтыражка змясціла спецыяльны артыкул аб перапісе. У выніку рабочыя добра усвядомілі агромнае значэнне ўсеагульнага перапісу.

У аснову ўсёй агітацыйна-масавай работы на фабрыцы пакладзена вывучэнне Сталінскай Канстытуцыі. Яна стала адпраўным пунктам пры правядзенні кожнага масава-палітычнага мерапрыемства. Падзеі ў Іспаніі, пытанні міжнароднага становішча агітатары заўсёды ўвязваюць з тым ці іншым артыкулам Сталінскай Канстытуцыі. Агітатар 2 пашывачнага цэха тав. Фрыдланд, праводзячы гутарку аб станові-

вішчы ў фашысцкай Германіі, умела выкарыстаў артыкул 123 Канстытуцыі аб роўнапраўі рас і нацыянальнасцей у СССР.

Пры штодзённай неаслабнай дапамозе парткома і парткабінета значна вырас ідэйны ўзровень агітатараў. Агитатар закройнага цэха тав. Берэзін яшчэ год таму назад слаба адчуваў сябе ў радзе пытанняў агітацыйнай работы. Цяпер ён — адзін з лепшых агітатараў фабрыкі. Яго палітгутаркі заўсёды праходзяць вельмі жыва і даюць добрыя вынікі. Рэзка ўзнялі свой ідэйна-палітычны ўзровень агітары тт. Бацвінік Х., Шулькін, Фрыдлэнд, Капелевіч і інш.

Стварэнне агіткалектываў, устанаўленне адказнасці сакратароў парткомаў за іх работу садзейнічалі палепшанню ўсёй агітацыйнай работы.

* * *

Безупынный рост палітычнай актыўнасці працоўных знаходзіць сваё выражэнне не толькі ва ўзмацненні іх барацьбы за высокія паказчыкі, за аўладанне новымі нормамі, за новыя рэкорды, але і ў павышэнні зацікаўленасці палітычным жыццём, у імкненні больш глыбока асэнсаваць усё, што адбываецца ў краіне і за яе межамі.

Пачатак 1937 года адзначыўся новым магутным уздымам сацыялістычнага спаборніцтва. Патрабаванні новай Сталінскай Канстытуцыяй рабочыя не толькі выконваюць, але часта і перавыконваюць новыя нормы.

З першых-жа дзён студзеня агітатары прыступілі да раслумачвання задач новага гаспадарчага года. Яны расказвалі рабочым аб майстрах сацыялістычнай працы, шырока папулярызавалі прапанову ініцыятараў стаханаўскага руху ўкараніць на кожным прадпрыемстве комплекс стаханаўскіх метадаў работы шляхам шырокага абмену вопытам.

На скліканай райкомам нарадзе трыкутнікаў прадпрыемстваў было абмеркавана пытанне аб далейшым укараненні сацыялістычных метадаў працы. Паміж трыкутнікамі прадпрыемстваў Кагановіцкага і Сталінскага раёнаў быў заключан дагавор на сацыялістычнае спаборніцтва. У дагаворы прадугледжана разгортванне соцспаборніцтва як унутры прадпрыемстваў, так і між асобнымі фабрыкамі, заводамі і арцелямі двух раёнаў. Мэта дагавора — ахапіць соцспаборніцтвам усіх рабочых і інжынерна-тэхнічных работнікаў. Тэкст дагавора быў зачытан у цэхах і аднадушна падтрыман усімі рабочымі.

Клопаты рабочых аб вытворчых справах, аб росце прадукцыйнасці працы не змяншаюць, а толькі павялічваюць іх зацікаўленасць з'явамі і падзеямі агульнапалітычнага жыцця. Даволі азнаёміцца з тымі пытаннямі, якія задаюць рабочыя агітатарам у час палітгутарак. Прыкладзем некалькі тыповых пытанняў:

— У чым прычыны дэвальвацыі франка і як уплывае яна на эканамічнае і палітычнае жыццё Францыі?

— Дзеянні іспанскіх фашысцкіх мяцежнікаў пагражаюць інтарэсам Англіі і Францыі. Чаму-ж Лонданскі камітэт вядзе палітыку патурання інтэрвентам?

— Як у далейшым будзе праходзіць працэс ліквідацыі класавага адрознення ў СССР?

— У чым заключаюцца характэрныя рысы перажываемага намі апошняга этапу нэпа? І т. д. і т. д.

Ці трэба даводзіць, што ў сучасных умовах узросшай палітычнай актыўнасці нас патрэбна ўдзяліць выключную ўвагу павышэнню ідэйна-палітычнага ўзроўню агітатараў.

«Нашы агітатары і прапагандысты змогуць правільна, па-большэвіцку растлумачыць новую Канстытуцыю толькі пры ўмове, калі яны будуць звяртацца да скарбніцы марксізма-ленінізма—твораў Леніна і Сталіна і да нашай соцыялістычнай рэчаіснасці.

Цяпер асабліва нецярпімы ўсякія павярхоўнасць, лёгкасць замест сур'ёзнага і грунтоўнага растлумачэння. Цяпер ад прапагандыстаў і агітатараў настойліва патрабуецца, каб яны самі грунтоўна рыхтаваліся да растлумачальнай работы, самі ўважліва прадумвалі пытанні, якія хваляюць працоўных» (Стэцкі).

У сістэме работы райкома віднае месца займаюць кароткагэрміновыя (12-дзённыя) курсы агітатараў з адрывам ад вытворчасці. Намі праведзена ўжо чацвёра такіх курсаў. Праз курсы прайшлі 120 агітатараў прадпрыемстваў і прамкааперацыі. У праграму курсаў уключаны пытанні новай Канстытуцыі СССР, міжнароднага становішча, арганізацыі і метадаў агітацыйнай работы, геаграфіі СССР і капіталістычных краін. Акрамя таго, 12 гадзін адведзена тэме—«рэстаўратары капіталізма і іх абаронцы». У якасці лектараў запрошаны лепшыя сілы з рэспубліканскага актыва і прафесуры. Выключная ўвага была звернута на глыбокае і ўсебаковае вывучэнне новай Канстытуцыі СССР і даклада таварыша Сталіна. Пры вывучэнні разабраны ілюстрацыйныя матэрыялы да 2 раздзела даклада таварыша Сталіна, змешчаныя ў штодзёнадніку ЦК ВКП(б) «В помощь партучебе» № 34—35 за снежань 1936 г. Слухачы падрабязна азнаёміліся з фактычнымі данымі эканамічнага развіцця Савецкага Саюза з 1924 па 1936 год. Пры вывучэнні першай і другой главы Канстытуцыі слухачы азнаёміліся з палітычным, эканамічным і геаграфічным становішчам Савецкага Саюза і кожнай саюзнай рэспублікі, скарыстоўваючы геаграфічныя карты і выступленні дэлегатаў рэспублік, краёў, абласцей на VIII З'ездзе Саветаў.

Курсы далі добрыя вынікі. Агітатар тав. Элькін на нарадзе 4 студзеня адзначыў: «Курсы надта многа мне дэлі. Я адчуваю, што больш і лепш пачаў разбірацца ў раней не зусім ясных для мяне пытаннях. Лёгчэй стала праводзіць гутаркі з рабочымі». Тое самае падкрэслілі агітатары Пекарскі (ф-ка «Окцябр»), Ткачоў (Хлебазавод) і іншыя таварышы.

За апошні час пачалі праводзіць «дзень агітатара» раз у месяц з адрывам ад вытворчасці. Праграма дня: міжнародны агляд за месяц (лектар спыняецца на важнейшых палітычных падзеях, ілюструючы іх наглядна з дапамогаю карт, кіно-хронікі і інш.); рэстаўратары капіталізма і іх абаронцы; вопыт пастаноўкі палітычнай агітацыі ў цэху.

Пасля аднаго з такіх дзён была праведзена нарада агітатараў і заг. парткабінетаў па пытанню зместу «дня агітатара».

Агітатар фабрыкі імя Куйбышэва тав. Чэрчэс на гэтай нарадзе заўважыў:

«Дзень агітатара», безумоўна, неабходна праводзіць сістэматычна кожны месяц. Паколькі «дзень агітатара» не павінен ні замяняць ні на імніць усю работу па краўніцтву агітатарамі як па дні райкома, так і краўнікоў агіткалектываў, трэба сур'ёзна падумаць аб яго профілі.

Дзень гэты павінен паслужыць для абагульнення лепшага вопыту агітатараў розных прадпрыемстваў і даць зарэдку для усваення важнейшых палітычных з'яў як нашага жыцця, так і міжнароднага.

Адсюль не лішне будзе пабудаваць гэты дзень такім чынам.

Міжнародны агляд. Узяць адно вузлавое пытанне. К прыкладу—інтарэсы Германіі і Італіі ў Міжземным моры. Не шкодзіла-б адвесці хоць-бы адну гадзіну для азнаямлення з геаграфічным становішчам адпаведных капіталістычных краін. Неабходна асвятляць важнейшыя пытанні нашага ўнутранага становішча. Невялікі час можна адвесці для абмену вопытам палітычнай агітацыі. Трэба падумаць і аб тым, каб даць агітатарам кваліфікаваныя лекцыі па літаратуры, мастацтву, музыцы і т. п.».

Выходзячы з заўваг агітатараў, мы значна паленшылі змест гэтых дзён.

Станоўчыя вынікі даюць сустрэчы агітатараў розных прадпрыемстваў для абмену вопытам работы. Такія сустрэчы праведзены, напрыклад, на фабрыцы імя Куйбышэва, імя Кагановіча, «Окцябр». Арганізавана сустрэча калектыва агітатараў вытворчасці з агітатарамі чыгункі, нарада 50-ці лепшых агітатараў раёна.

Не глядзячы на рад сур'ёзных недахопаў, ад якіх мы яшчэ не пазбавіліся, нельга не прызнаць, што партарганізацыя раёна дэбілася істотнага палепшання палітычнай агітацыі. І галоўны вынік—гэта рост агітатара, поступовае аўладанне складаным майстэрствам агітацыі.

Характэрна выступленне самога агітатара—удзельніка нарады пры райкоме тав. Кагана. Ён гаворыць: «Я вылучан і зацверджан парткомам у якасці агітатара ўжо паўтара года. За гэты час многа вырас. Калі я пачынаў сваю работу з чыткі газетных урыўкаў, то зараз рыхтуюся да самастойных гутарак, складаю канспекты, стараюся жыва расказаць рабочым тэму, каб яны зацікавіліся ёю і такім чынам даць ім найбольшую карысць. Я сам займаюся ў гуртку па вывучэнню гісторыі партыі. Рэгулярна чытаю «Спутнік агітатора». «В помощь партучебе», прымаю ўдзел у фабрычным друку. Да гутарак заўсёды сур'ёзна рыхтуюся».

Тав. Ткачоў гаворыць: «Я чытаю мастацкую і палітычную літаратуру, сур'ёзна працую над сабою. Гутаркі праводжу з канспектам, і рабочыя ўважліва мяне слухаюць. Вось нядаўна праводзіў гутарку ў другой брыгадзе, і мяне прасілі яшчэ прыходзіць. Быў адзін выпадак, калі агітатар дрэнна падрыхтаваўся. Рабочыя адразу яму сказалі, каб ён лепш падвучыўся, а потым ужо прыходзіў праводзіць гутаркі. Трэба быць уважлівым, добра рыхтавацца, бо рабочы калектыв прад'яўляе вараз вялікія патрабаванні».

Заслугоўвае сур'ёзнай увагі ўжо набыты вопыт агітатараў. Агітатар ф-кі «Окцябр» тав. Каган расказваў на нарадзе, што ён практыкуе гутаркі з рабочымі на кватэры. Дапамог адной стаханавцу адстаяць праз «Звязду» свае законныя правы, парушаныя прафаргам. У дні юбілею Якуба Коласа настолькі зацікавіў сваіх слухачоў «Дрыгвой», што большасць рабочых цалкам прачытала гэты твор.

Агітатар ф-кі імя Куйбышэва тав. Чэрчэс расказваў, што яму ўдалося зацікавіць слухачоў канферэнцыяй аб пралівах, якая адбывалася ў Мантрэ. Карыстаючыся матар'яламі «Правды», ён паказаў ўсю гісторыю барацьбы за правы, іх эканамічнае і стратэгічнае зна-

чэнне тав. Чэрамаюць жуазія неграў ў Англіі

Такі запрос нямі і адзінач далама

Асн ляецца стытуц

Пер казней гэтых казы, за вын Аб мернай гатоўн радзім клады

Яры рыкі і тав. Сі сваіх і дапуск тав. С наўцаў цельст рока р ажыцц

Адд факта 1000 з Мед'ін Калект іншых знаход чытчы аб зад былі п

Вы ляецца боты. гэтай На

чэнне і перамогу савецкай дыпламатыі. Для гутаркі аб Канстытуцыі тав. Чэрчэс падабраў матар'ял аб тым, што ў Амерыцы права голасу маюць людзі з пэўным адміністрацыйным цензам, якім карыстаецца буржуазія для абмежавання выбарчых правоў працоўных, асабліва неграў. Таксама добра ўдалося яму выясніць пытанне аб значэнні ў Англіі аселасці, як сродку пазбаўлення права голасу беспрацоўных.

Такі тып цесна звязанага з рабочаю масай агітатара, які ведае яе запросы, умее ўвязаць яе зацікаўленасць з агульна-палітычнымі пытаннямі і канкрэтнымі задачамі вытворчасці, становіцца ўжо далёка не адзіначнаю з'явай на прадпрыемствах раёна. Наш абавязак—усямерна дапамагаць гэтым таварышам вырашчваць сотні новых актывістаў.

* * *

Асноўным зместам палітычнай агітацыі за апошні перыяд з'яўляецца даклад таварыша Сталіна на VIII З'ездзе Саветаў, новая Канстытуцыя СССР і Канстытуцыя БССР.

Перад усёй сістэмай палітычнай агітацыі і прапаганды стала адказнейшая задача—давесці да свядомасці працоўных кожнае слова гэтых гістарычных дакументаў, своєчасова даць вычарпальныя адказы, накіраваць узросшую актыўнасць мас на ўзмацненне барацьбы за выкананне гаспадарча-палітычных задач.

Аб выключна высокай палітычнай актыўнасці працоўных, іх бязмернай адданасці партыі і правадыру народаў таварышу Сталіну, іх гатоўнасці аддаць усе свае сілы на карысць вялікай сацыялістычнай радзімы сведчаць выступленні рабочых на сходах, шматлікія прыклады выключна высокай прадукцыйнасці працы.

Яркім прыкладам можа служыць заява рабочага абутковай фабрыкі імя Кагановіча—інжынера стаханаўскага руху на Беларусі тав. Скабло аб тым, што некаторыя рабочыя фабрыкі не выконваюць сваіх прамых абавязкаў, выцякаючых з артыкула 131-га Канстытуцыі, дапускаюць брак, не берагуць сацыялістычную ўласнасць. Заява тав. Скабло абмяркоўвалася на цэхавых сходах і на нарадзе стаханаўцаў фабрыкі. Стаханаўцы ўзялі на сябе рад канкрэтных абавязанняў па палепшанню якасці прадукцыі. На прадпрыемствах шырока разгарнулася агітацыйная работа пад лозунгам практычнага ажыццяўлення Сталінскай Канстытуцыі.

Адданасць партыі і таварышу Сталіну ярка выразілася ў шматлікіх фактах умацавання абароназдольнасці краіны. Па раёну падана звыш 1000 заяў аб жаданні вучыцца на лётчыка. Група студэнтаў 5 курса Мед'інстытута выразіла жаданне працаваць у Далёка-усходнім краі. Калектывы рабочых фабрыкі імя Кагановіча, імя Куйбышэва і раду іншых прадпрыемстваў вядуць перапіску са сваімі таварышамі, якія знаходзяцца цяпер у Чырвонай арміі і пагранічных войсках. Агітатары, чытчыкі і бяседчыкі скарыстоўваюць гэты матар'ял у сваіх гутарках аб задачах умацавання абароны краіны. У выніку многія рабочыя набылі проціказы для сябе і членаў сям'і і прывучыліся ў іх працаваць.

Вывучэнне і растлумачэнне мэсам работ VIII З'езда Саветаў з'яўляецца сур'ёзнай праверкай для усёй сістэмы нашай агітацыйнай работы. І трэба сказаць, што значная частка партарганізацый раёна з гэтай задачай паспяхова спраўляецца.

На жаль, у нас ёсць яшчэ такія партарганізацыі, якія мала клапа-

ціліся аб выхаванні кадраў і цяпер адстаюць у справе агітацыі. Гэта з усёй вычарпальнай яснасцю было ўскрыта на пленуме Кагановіцкага горрайкома КП(б)Б па пытанню аб становішчы палітычнай агітацыі.

У Белкаапсаюзе, у Наркомаветы існавалі нездаровыя настроі аб непатрэбнасці палітычнай агітацыі сярод супрацоўнікаў савецкіх устаноў, што прыводзіла да адрыву ад мас, няведання людзей і зніжэння якасці работы апарата. Практыка таксама паказала, што класавыя-варожыя элементы, карыстаючыся адсутнасцю палітычнай агітацыі, вялі сваю падрыўную работу.

Удзельнікі пленума рэзка крытыкавалі становішча палітычнай агітацыі на фабрыцы «Окцябр». Партком фабрыкі недаацаніў ролі палітычнай агітацыі. Агіткалектыў па сутнасці не працаваў. Сакратар парткома тав. Канонік слаба кіраваў работай агітатараў, не паладзіў рэгулярных семінараў. Кіраўніцтва работай агітатараў нярэдка перадаваўся другарадным асобам.

Партгэрганізацыя шчотачнай фабрыкі не здолела дыферэнцыяваць агітацыйную работу. Работніца гэта фабрыкі тав. Мешка ў гутарцы з прадстаўніком райкома заявіла: «Я малаграмотная, газет не чытаю. Прачытаю на фабрыцы амаль год, але ніхто не клапаціцца аб павышэнні майго культурнага ўзроўню. Агульныя гутаркі для мяне мала зразумелы, а задаваць пытанні ў прысутнасці вялікай колькасці людзей неяк нязручна. І вось, пасля, паслухаю ды пайду». Тав. Углінец гаворыць: «Пасля работы ніякіх гутарак з намі не праводзіцца. Дома сядзець нудна. Часам хочацца пачытаць цікавую кнігу, але ў бібліятэцы іх мала. Трэба, каб партком праводзіў гутаркі не толькі ў абедзены перапынак, але час ад часу і пасля работы. Рабочыя з прыемнасцю прыдуць паслухаць».

Рабочыя уносяць масу прапановаў аб палепшанні агітацыі на шчотачнай фабрыцы, праяўляюць вялікую цікавасць да цэлага раду пытанняў унутранага і міжнароднага становішча. Так, тав. Селязінска рэкамендуе весці гутаркі з групамі не больш як у 10—15 чалавек. Тав. Міхасенак прапануе загадзя паведамляць аб тэме гутаркі. Тав. Кадэрман просіць паладзіць гутаркі аб саюзе моладзі, аб народным фронце барацьбы супроць фашызма, аб жыцці рабочых у фінлянцкіх краінах. Тав. Маркевіч хоча падрабязна ведаць аб падзеях у Іспаніі. Тав. Шэмко цікавіцца, чаму капіталістычныя краіны стараюцца раздзяліць паміж сабою Кітай, якую ролю ў гэтай справе адыгрывае Японія і што азначаюць апошнія падзеі ў Кітаі.

Становішча палітычнай агітацыі ў Кагановіцкім раёне абмяркоўвалася на апошнім пленуме райкома. Пленум заслухаў даклады аб палітыцы на скургалантарэйнай фабрыцы імя Куйбышава і ў Медінскагэ. Вострай самакрытыкай былі ўскрыты нашы недахопы ў гэтай галіне. Адзначаюцца, што запысы працоўных вывучаюцца недастаткова. Агітацыйная работа часта не дыферэнцыруецца ў адпаведнасці з запатрабаваннямі паасобных груп (маладыя рабочыя, кадравікі, жанчыны, шматсямейныя і т. п.). Пачыныя змены найменш ахоплены сістэмай агітацыйнай работы. Агіткалектывы працуюць усё яшчэ непланамерна і бессістэмна. Мала увагі удзяляецца індывідуальнай і групавой кансультацыі агітатараў, рабоце семінараў па раду важнейшых пытанняў. Парткабінегі па сапраўднаму не дапамагаюць у падборы газетных і журнальных матэрыялаў, фактаў з мясцовага жыцця пратпрыемства і наглядных дапаможнікаў. Агітатар не можа атрымаць у парткабінегах патрэбную яму даведку. Агітатар, як

правільна
масці
дзіці

Аса
інстыт
інстыт
гічнага
таніям
цыйна
Ставіл
чаргов
партпр
нараў,
дыягр
работы
студэ

адзі
вукова
інсты
ват не

Пав
стыту
прыту
тым д
дэнцт

На
план
чэнне
аргані
чанне
вытво
і наву
боце,

У
адна
ахапі
устан

Д
ных
райко
ных
проме
кабіне
проме

Пл
агітка
нальн
быту

Пл
хах п
якія

Да
жыцц

правіла, вядзе гутарку сярод вялікай групы, што не дае яму магчымасці вывучыць запысы паасобных рабочых. Нярэдка яму прыходзіцца праводзіць агітацыйную работу не ў сваім цэху.

Асабліва рэзка крытыкавалася пленумам агітацыйная работа ў інстытутах, у прыватнасці ў Мед'інстытуце. Партыйны камітэт Мед'інстытута не ўлічыў таго, што сярод студэнцкіх мас, навукова-педагагічнага і тэхнічнага персаналу ўсе больш узраслае зацікаўленасць пытаннямі міжнароднага і ўнутранага жыцця Савецкага Саюза. Агітацыйная работа ў інстытуце праводзілася ад выпадку да выпадку. Ставіліся агульныя даклады для ўсёй масы студэнцтва ў сувязі з чарговымі палітычнымі кампаніямі. Партыйны камітэт не кіраваў партпрымацаванымі да акадэмічных груп, не арганізаваў для іх семінараў, індывідуальных кансультацый, не забяспечыў літаратурай, дыяграмамі, картамі і т. п. Слаба пастаўлена была агітацыйная работа ў акадэмічнай групе, інтэрнатах і зусім ігнаравалася сярод студэнтаў, якія жывуць на прыватных кватэрах. Ні адзін агітатар, ні адзін парторг не зрабілі парткому справаздачы аб сваёй рабоце. Навукова-прафесарскі, педагагічны персанал і кіруючыя работнікі інстытута не толькі не вялі агітацыйнай работы ў інтэрнатах, але нават не прысутнічалі на палітгутарках.

Партыйны камітэт не ўлічыў спецыфікі агітацыйнай работы ў інстытуце, не дыферэнцыяваў яе, што прывяло да адрыву ад мас і прытуплення класовай пільнасці. Варожыя элементы карысталіся гэтым для сваёй агітацыйнай работы сярод адсталых груп студэнцтва.

На аснове выяўленых недахопаў пленум райкома наменціў канкрэтны план далейшага разгортвання палітычнай агітацыі: глыбокае вывучэнне гістарычнага даклада таварыша Сталіна і новай Канстытуцыі, арганізацыя сістэматычнага кваліфікаванага інструктажу і забяспечэнне агітатараў метадычным кіравніцтвам, павышэнне аутарытэта на вытворчасці, больш шырокае выкарыстанне рэспубліканскага актыва і навукова-прафесарскага персанала для дапамогі ў агітацыйнай рабоце, падпашанне якаснага падбору агітатараў.

У далейшым намечана склікаць 12-дзённыя курсы агітатараў і ачнадзённыя семінары з адрывам ад вытворчасці, каб максімальна ахапіць вучобаі агітатараў прадпрыемстваў, савецкіх і навучальных устаноў.

Для больш канкрэтнага кіраўніцтва агітацыйнай работай на дробных прадпрыемствах, у промарцелях і савецкіх установах пленум райкома прыняў рашэнне стварыць агіткалетывы: агітатараў дробных прадпрыемстваў; агітатараў савецкіх устаноў; агітатараў промкаанерацыі, паставіўшы адначасова пытанне аб арганізацыі парткабінета для абслугоўвання партыйных арганізацыі промарцелен Белпромсовета.

Пленум абавязаў парткабінеты наладзіць сістэматычную дапамогу агіткалектывам неабходнай літаратурай, падборам газетных і журнальных матэрыялаў, карт, дыяграм, фактаў з жыцця прадпрыемстваў, быту рабочых і т. п.

Пленум ухваліў думку аб шырокім выкарыстанні для гутаркі у цэхах перапіскі рабочых з Чырвонай арміяй, з калгаснікамі, з роднымі, якія працуюць на новабудоўлях, у прамысловых цэнтрах і т. д.

Даклады, лекцыі, гутаркі, ілюстраваныя яркімі фактамі нашага жыцця, чытка мастацкай і публіцыстычнай літаратуры, жывыя і яркія

нашчэныя газеты у цэхах—ўсё гэта мае вялікае значэнне для ўздыму ўсёй агітацыйнай работы.

Даклад таварыша Сталіна, новая Канстытуцыя СССР, Канстытуцыя БССР і матар'ялы Надзвычайнага VIII З'езда Советаў СССР і XII Надзвычайнага З'езда Советаў БССР невычэрпная крыніца разгортвання агітацыі.

Наша большэвіцкая агітацыя павінна ўсямерна павышаць рэвалюцыйную пільнасць, выклікаць яшчэ большую нянавісць да класавых ворагаў і іх агентуры, ускрываць карэнні трацкісцка-зіноўеўскай банды і яе прыпеснікаў з лагера правых і на-большэвіцку рэагаваць на маленькія праявы і прошукі варожых пролетарскай дыктатуры сіл.

«На ўсіх этапах развіцця камуністычнай партыі—ад яе зараджэння, ад першых турткоў, арганізаваных Леніным, да вяршынь яе магутнасці ў нашы дні—агітацыя адыгрывала выключна вялікую ролю. Сіла большэвіцкай агітацыі грандыёзна. Яна ўзнімала рабочых Расіі ў пачатку цяперашняга стагоддзя, скалачвала баявыя дружныны, сагравала вялікім полымем камунізма пролетарыяў, сялян, салдат, матросаў у грозны 1917 год; яна скалачвала непераможныя чырвоныя арміі грамадзянскай вайны, паднімала ўвесь працоўны народ на будаўніцтва соцыялізма. І няма нічога дзіўнага ў тым, што большэвік-агітатар з'яўляецца адной з найярчэйшых фігур рэвалюцыйнага руху» *).

*) Перадавы „Правды“ ад 7 красавіка 1935 г.

П
Т
гання
ў ру
Б
наша
вых
люці
І
З
парті
лінск
падн
зуме
Та
Канс

П
кіраў
ставі
вытр
Рэ
паліт
раў
праве
джан
У
Пры
гасн
займа
знайс
право

Фрыдланд

Заг. культпропа Рэчыцкага РК КП(б)Б

Палітычную агітацыю—на вышэйшую ступень

Таварышы Ленін і Сталін заўсёды ўдзялялі вялікую ўвагу пытанні прапаганды і палітычнай агітацыі, як самай магутнай зброі ў руках нашай партыі.

Большэвіцкая агітацыя мабілізуе шырокія масы працоўных нашай краіны на актыўную барацьбу за будаўніцтва сацыялізма, выходзіць нянавісь да ворагаў савецкага народу, заахвочвае рэвалюцыйную пільнасць.

Наша краіна—самая дэмакратычная ў свеце.

Здабытыя рукамі працоўных пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі і правадыра народаў таварыша Сталіна і запісаныя ў Сталінскай Канстытуцыі дасягненні патрабуюць ад нас яшчэ вышэй надняць маёваўю агітацыю, зрабіць яе палітычна заахвочанай і зра-зумелай шырокім масам.

Таварыш Сталін у сваім гістарычным дакладзе аб праекце новай Канстытуцыі ўказаў:

«Калі народ сям-там і выбярэ варожых людзей, то гэта будзе азначаць, што наша агітацыйная работа пастаўлена з рук вон дрэнна, і мы ўпаўне заслужылі такую ганьбу, калі-ж наша агітацыйная работа будзе ісці па-большэвіцку, то народ не прапусціць варожых людзей у свае вярхоўныя органы. Значыць, трэба працаваць, а не хныкаць».

Партыйныя работнікі павінны ўясніць сабе гэта мудрае ўказанне кіраўніка нашай партыі. Трэба перагледзець склад агітатараў і паставіць на работу людзей палітычна падрыхтаваных, большэвіцкіх вытрыманных, аўладаўшых вялікім майстэрствам палітагітацыі.

Рэчыцкі райком партыі ў апошні час удзяліў выключную ўвагу палітычнай агітацыі. Праверкай было выяўлена, што частка агітатараў не адпавядае свайму прызначэнню. Такія таварышы заменены правяранымі і больш падрыхтаванымі. Усе палітагітатары зацверджаны персанальна парткамамі і на партыйных сходах.

У раёне створана 11 агіткалектываў, якімі ахоплены 244 агітатары. Пры гарадскіх партарганізацыях працуюць 111 агітатараў, пры калгасных—133. У планах работ усіх партарганізацый палітагітацыя займае паважнае месца. У планах парткомаў і парторгаў можна знайсці поўнае адлюстраванне таго, кім, калі і па якой тэме будзе праводзіцца ў цэхах, інтэрнатах палітгутарка і чытка.

Усяго агітатараў па раёну 244, з іх: членаў і кандыдатаў партыі—159, комсамольцаў—49, спачуваючых—28 і беспартыйных—8. Рабочых ад станка—93, калгаснікаў—56, служачых—91. З сярэдняй асветай—18, з няпоўнай сярэдняй—226. Скончыла комвузы—7, вячэрнія партшколы—189, курсы прапагандыстаў—11, курсы парторгаў і палітагітатараў—21.

Станоўчае заключаецца ў тым, што большасць агітатараў камуністы, сярод якіх вялікі процант рабочых ад станка.

Агіткалектывы вядуць работу па ўцягненню профсаюзнага, савецкага і комсамольскага актыва ў справу агітацыі, спалучаючы яе з работай грамадскіх арганізацый.

Вялікую ўвагу ўдзяляюць агіткалектывы правядзенню палітдзён на прадпрыемствах і ў калгасах. 15 студзеня адбыўся палітдзень на заводзе імя Варашылава. За два тыдні партарганізацыя пачала падрыхтоўку. На цэхавых сходах рабочыя падалі 189 палітычных і гаспадарчых пытанняў. Дакладчык азнаёміўся з імі за тры дні да выступлення. Палітдзень прашоў пры вялікай актыўнасці рабочых.

Нездавальняюча пастаўлена агітацыя на дробных прадпрыемствах і асабліва ў арцелях, якія звычайна распіслены па горадзе і маюць невялікія партарганізацыі. Каб палепшыць работу на гэтым участку, райком склікае на інструкцыйныя нарады парторгаў і палітагітатараў некалькіх дробных прадпрыемстваў ці ўстаноў.

Сакратары парткомаў планава праводзяць з агітатарамі інструкцыйныя нарады па асноўных палітычных пытаннях. Адзін дзень у месяц адводзіцца на семінары палітагітатараў з адрывам ад вытворчасці. На семінарах, акрамя агульнапалітычных дысцыплін, чытаюцца лекцыі па геаграфіі і літаратуры. Для менш падрыхтаваных таварышоў арганізуюцца кароткатэрмiнныя 10-дзённые курсы. Праз курсы прапушчана ўжо 66 чал. за два разы. У пачатку лютага праслухаюць курсы 25 калгасных палітагітатараў. У праграме курсаў: Сталінская Канстытуцыя, пытанні работы агіткалектываў, контррэвалюцыйная дзейнасць рэстаўратараў капіталізма з трацкіска-зіноўеўскай банды, 14 гадзін адведзена на геаграфію і 12 на літаратуру. Кіруюць курсамі члены бюро райкома і лепшыя пастаўнікі.

У калгасах нашага раёна амаль няма первітных партарганізацый, створаны толькі тэрытарыяльныя пры сельсоветах. Таму 3-4 разы ў месяц парторгі праводзяць нарады з усімі палітагітатарамі свайго сельсовета для абмену вопытам работы. Агітацыйная работа ў калгасах яшчэ не пастаўлена на належную вышыню. У блжэйшы час склікаем нараду парторгаў спецыяльна па пытанню палепшання палітагітацыі ў калгасах і на дробных прадпрыемствах.

У цэнтры палітычнай агітацыі за апошні час стаяў даклад таварыша Сталіна і Сталінская Канстытуцыя. Многа ўвагі ўдзелена было пытанням разгортвання і стаханаўскага руху, узмацненню абароназдольнасці нашай краіны, міжнароднаму становішчу і асабліва падзеям у Іспаніі.

Вывучэнне даклада таварыша Сталіна і Сталінскай Канстытуцыі садзейнічала яшчэ большаму ўздыму вытворчага энтузіязму прадойных Завод імя Варашылава к адкрыццю VIII Надзвычайнага З'езда Саветаў выканаў свой гадавы план і атрымаў права рапартаваць таварышу Сталіну. Лесазавод імя Кірава поўнасцю асвоіў тэх-

нічную магутнасць станкоў. Сярод рабочых завода—46% стаханаўцаў.

Узнялася актыўнасць калгаснікаў у барацьбе за 7—8 мільярдаў пудоў хлеба. У большасці калгасаў брыгады і звенні ўзялі на сябе абавязацельства даць рэкордны ўраджай. Прыкладам можа служыць Заспенскі сельсовет. Стаханаўцы-энтузіясты—брыгадзіры, звеннявыя—абавязаліся атрымаць сёлета па 25 цэнт. зярна, 500 цэнт. бульбы і 8 цэнт. ільनावалакна з гектара. У гэтым сельсавеце ўключыліся ў стаханаўскі рух за высокі ўраджай 16 брыгад і 34 звенні. Сярод іх—брыгадзіры і звеннявыя тт. Гарай Тарас, Сцельмашок, Саснок Наталля, Сурто Гаўрыла, Гулік Маня, Гулік Прося, Пархоменка і інш.

У нас ёсць яшчэ і адстаючыя ўчасткі. Так, партарганізацыя Хлеба-завода, Плодаагаднага завода, Заготзярна слаба кіравалі работай агітатараў. Доклад таварыша Сталіна і Сталінская Канстытуцыя да гэтага часу не даведзена да свядомасці рабочых гэтых прадпрыемстваў. Асабліва слаба арганізавана вывучэнне матэрыялаў З'езда Саветаў сярод калгаснікаў і аднаасобнікаў раёна. Парторгі Шміт і Шалёнак не арганізавалі глыбокага вывучэння гэтых гістарычных дакументаў сярод калгаснікаў і аднаасобнікаў Дземяхоўскага, Падалескага, Бабіцкага сельсоветаў, абмежаваўшыся толькі дакладам на агульным сходзе калгаснікаў.

Райком партыі накіраваў у гэтыя сельсоветы па 6 дзён групу таварышоў з партыйнага актыва на чале з членамі бюро для арганізацыі больш паглыбленага вывучэння даклада таварыша Сталіна і Сталінскай Канстытуцыі.

Правільная пастаноўка большэвіцкай агітацыі яшчэ вышэй узніме рэвалюцыйную пільнасць у адносінах да класавых ворагаў і іх агентаў, дапаможа вырваць апошнія карэнні трацкісцка-зіноўеўскай банды—агентуры Гестапа і яе прыспешнікаў—правых апартуністаў, якія хацелі аднавіць капіталізм у нашай краіне.

Задача партарганізацыі—падняць палітагітацыю на такую вышыню, каб яна стала магутнай зброяй мабілізацыі шырокіх мас на барацьбу за далейшыя перамогі сацыялізма, зброяй выхавання свядомых будаўнікоў новага, радаснага жыцця, беззаветна адданых нашай партыі і яе вялікаму правадыру—таварышу Сталіну.

ПАСТАНОВЫ БЮРО ЦК КП(б) Б

Аб журнале „Большэвік Беларусі“

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б

1. Прызнаць сігнал газеты «Правда» аб памылках, дапушчаных журналам «Большэвік Беларусі» у № 10 і аб беспрытульнасці яго—правільным.

2. Адзначыць, што рэдакцыя «Большэвіка Беларусі» не забяспечыла большэвіцкую работу і пусціла выхад апошняга на самацёк. Указаць намесніку рэдактара журнала тав. Стырнэ, што ён нясе непасрэдную адказнасць за змяшчэнне ў журнале палітычна памылковай заметкі. Папярэдзіць яго, што ў выпадку паўтарэння падобных фактаў ён будзе прыцягнут да суровай партыйнай адказнасці.

3. Зацвердзіць наступны склад рэдкалегіі:

Рубінштэйн—адказны рэдактар.

Готфрыд.

Казюк.

4. Даручыць рэдкалегіі рэарганізаваць журнал «Большэвік Беларусі» у орган, асвятляючы пытанні арганізацыйна-партыйнага будаўніцтва, агітацыі, прапаганды і большэвіцкага друку.

5. Устанавіць перыядычнасць журнала адзін раз у месяц на 6 друкаваных аркушах.

Аб справаздачна-перавыбарчым сходзе у Бярэзінскай партарганізацыі

Пастанова Бюро ЦК КП(б)Б

Лічыць няправільным, што Бярэзінскі РК правёў справаздачна-перавыбарчы сход і ўтварыў выбары РК і бюро РК КП(б)Б у адсутнасці першага сакратара РК КП(б)Б—ЦК КП(б)Б разглядае гэта, як недаацэнку з боку Бярэзінскага РК такога важнейшага пытання, як перавыбары кіруючых партыйных органаў.

Адмяніць рашэнне Бярэзінскай райпартарганізацыі аб выбарах новага складу РК і бюро РК. Прапанаваць Бярэзінскаму РК у другі раз правесці справаздачна-перавыбарчы сход 20 лютага 1937 г.

Прапанаваць усім сакратарам АК, ГК і РК КП(б)Б гэта рашэнне ЦК КП(б)Б давесці да ведама бюро АК, ГК і РК КП(б)Б.

Уп. Галоўлітбела № Л—1903

Тыраж 5.900 экз.

330.880 друк. зн. (6 арк.)

Здана ў набор 8/II 37 г.

Падпісана да друку 28/II-37 г.

РЕДКАЛЕГІЯ

{ **Г. Рубінштэйн** (адк. рэдактар)
Л. Готфрыд
Н. Казюк

Друкарня імя Сталіна. Зак. № 186.

6) Б

нанных
яго—

забяс-
мацёк.
се не-
ылко-
обных
і.

Бела-
удаў-
иц на

дачна-
у ад-
гэта,
гання,

барах
другі
г.
шэнне

ар)

У В А Г А!

Рэдакцыя журнала „Большэвік Беларусі“ даводзіць да ведама ўсіх падпісчыкаў, што на падставе пастановы Бюро ЦК КП(б)Б журнал „Большэвік Беларусі“ з палітыка-эканамічнага штомесячніка рэарганізуецца ў журнал партыйнага будаўніцтва. Акрамя агульнага аддзела, у якім будуць асвятляцца пытанні арганізацыйна-партыйнага будаўніцтва, партыйнай прапаганды, палітагітацыі і пытанні большэвіцкага друку,—у журнале, пачынаючы з № 3, уводзяцца аддзелы: „У дапамогу прапагандысту“, „У дапамогу парторгу і сакратару парткома“, „Жыццё мясцовых партарганізацый“ і „У Цэнтральным Камітэце КП(б)Б“.

У аддзелах журнала „Большэвік Беларусі“: „У дапамогу прапагандысту“, „У дапамогу парторгу і сакратару парткома“ сістэматычна будуць давацца кансультацыі па пытаннях партыйнай прапаганды, палітагітацыі і арганізацыйна-партыйнага будаўніцтва, а ў астатніх двух аддзелах будзе асвятляцца жыццё мясцовых партарганізацый і паведамленні аб важнейшых рашэннях ЦК КП(б)Б па пытаннях партыйнага будаўніцтва і ўнутрыпартыйнага жыцця.

Назва журнала застаецца ранейшай—
„Большэвік Беларусі“

УМОВЫ ПАДПІСКІ РАНЕЙШЫЯ

На 1 мес.	—	40 кап.
„ 3 „	— 1 р.	20 „
„ 6 „	— 2 „	40 „
„ 9 „	— 3 „	60 „

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА:

штомесячна ўсімі райбюро „Саюздруку“, упаўнаважанымі па друку на прадпрыемствах, усяюды на пошце і пісьманосцамі.